

บทที่ 3

การศึกษาการเจริญเติบโตของจังหวัดปทุมธานี

จังหวัดปทุมธานีมีวิวัฒนาการมาแต่อดีต ตั้งแต่สมัยพระนารายณ์มหาราช แห่งกรุงศรีอยุธยา ประมาณ พ.ศ.2202 ได้มีชาวมอญจากเกาะตะมาะ หากันอพยพหนีพม่าเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ทรงโปรดเกล้าให้ครอบครัวมอญเหล่านั้นมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านสามโคก ปลายเขตแดนกรุงศรีอยุธยาต่อเนื่องกับเมืองนนทบุรี เมืองสามโคกจึงกลายเป็นที่ชุมนุมมอญอพยพ เป็นจำนวนมากตั้งแต่นั้นมา สำหรับชื่อสามโคกอันเป็นชื่อเดิมของจังหวัดปทุมธานีนั้น มาจากการที่มีโคก ไบราวอยู่ในเมืองถึง 3 แห่ง ครั้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยเสด็จประพาส เมืองสามโคก พสกนิกรชาวรามัญได้หลังไหลมาทูลเกล้าถวายดอกไม้แว่นพระองค์เป็นเมืองนิคม จึงทรงพระราชทานนามให้ใหม่ว่า "เมืองประทุมธานี" ต่อมาใน พ.ศ.2461 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานนามจาก "เมืองประทุมธานี" เป็น "เมืองปทุมธานี" (จังหวัดปทุมธานี 2527 : 1) ในระยะนี้เมืองปทุมธานีมีเพียง 3 อำเภอเท่านั้น คือ อำเภอบางกระดี (อำเภอเมืองปทุมธานีปัจจุบัน) , อำเภอสามโคก และอำเภอรະแหง (อำเภอลาดหลุมแก้วปัจจุบัน) ส่วนอีก 4 อำเภอ คือ อำเภอธัญบุรี, อำเภอลำลูกกา, อำเภอคลองหลวง และอำเภอหนองเสือ ขึ้นอยู่กับ "จังหวัดธัญบุรี" ต่อมาราว พ.ศ.2475 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทางราชการ ได้ยุบจังหวัดธัญบุรีมารวมกับจังหวัดปทุมธานี (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดปทุมธานี 2525:3) ฉะนั้น จังหวัดปทุมธานีได้ทวีความสำคัญยิ่งขึ้น เมื่อแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 ได้กำหนดให้จังหวัดปทุมธานี เป็นจังหวัดหนึ่งในเขตปริมณฑล มีหน้าที่ในการแบ่งเบาภาระจากกรุงเทพมหานคร เพื่อช่วยสกัดกั้นการอพยพของประชากรจากส่วนต่างๆ ของประเทศสู่ กทม. ประกอบกับจังหวัดปทุมธานี มีอาณาเขตติดต่อกับ กทม. และมีทางหลวงสายหลายสายเป็นตัวเชื่อมให้ความเจริญจาก กทม. ขยายตัวไปยังจังหวัดปทุมธานีได้มากขึ้น

การศึกษาความเจริญเติบโตของจังหวัดปทุมธานี จึงมุ่งศึกษาใน 2 ระดับคือ ศึกษาจังหวัดปทุมธานี เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นๆ ในภาค และพิจารณาส่วนต่างๆ ภายในจังหวัดปทุมธานีว่ามีทิศทางและการเติบโตอย่างไร

สภาพทางภูมิศาสตร์

ขนาดและที่ตั้ง

ภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ตั้งอยู่ตอนกลางของประเทศ ประกอบด้วยพื้นที่ 6 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ นนทบุรี ปทุมธานี นครปฐม และ สมุทรสาคร มีเนื้อที่ประมาณ 7,601.54 ตารางกิโลเมตร จังหวัดนครปฐมมีเนื้อที่มากที่สุด 2,152.52 ตารางกิโลเมตร หรือ 28.32% ของเนื้อที่ภาคและจังหวัดนนทบุรี มีเนื้อที่น้อยที่สุดเพียง 648.154 ตารางกิโลเมตร หรือ 8.53% ของเนื้อที่ภาค ส่วนจังหวัดปทุมธานีนั้นมีเนื้อที่อยู่ในลำดับที่ 3 ของภาคคือ 1,524.839 ตารางกิโลเมตร คิดเป็น 20.06% ของเนื้อที่ภาค (ดูตารางที่ 3.1 ประกอบ)

ตารางที่ 3.1 พื้นที่ของจังหวัดในภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

จังหวัด	เนื้อที่ (ตร. กม.)	สัดส่วน	ลำดับที่
ปทุมธานี	1,524.839	20.06	3
สมุทรปราการ	889.630	11.70	4
นนทบุรี	648.154	8.53	6
นครปฐม	2,152.520	28.32	1
สมุทรสาคร	817.370	10.75	5
กรุงเทพมหานคร	1,569.027	20.64	2
กรุงเทพมหานครและปริมณฑล	7,601.540	100	-

ที่มา : กองปกครองท้องถิ่น กรมการปกครอง และกองปกครองและทะเบียน สำนักงาน

ปลัดกรุงเทพมหานคร

จังหวัดปทุมธานีตั้งอยู่ในระหว่างเส้นรุ้งที่ 14 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 100 องศาตะวันออก ห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศเหนือประมาณ 27.8 กิโลเมตร มีอาณาบริเวณดังนี้

ทิศเหนือ	ทิศต่อ	จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ อ.บางปะอิน ค.วังน้อย และจังหวัดสระบุรี ที่ อ.หนองแค อ.วิหารแดง
ทิศตะวันออก	ทิศต่อ	จังหวัดนครนายก ที่ อ.องครักษ์ และจังหวัดฉะเชิงเทรา ที่ อ.บางน้ำเปรี้ยว
ทิศตะวันออก	ทิศต่อ	จังหวัดนนทบุรี ที่ อ.ไทรน้อย
ทิศใต้	ทิศต่อ	จังหวัดกรุงเทพมหานคร ที่ เขตบางเขน และจังหวัดนนทบุรี ที่ อ.ปากเกร็ด

การแบ่งเขตการปกครอง

ภาคกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ประกอบด้วย 6 จังหวัด 51 อำเภอ 442 ตำบล มีการปกครองท้องถิ่น แบ่งเป็น 9 เทศบาล คือ เทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลเมือง 7 แห่ง เทศบาลตำบล 1 แห่ง และสุขาภิบาล 39 แห่ง

จังหวัดปทุมธานี แบ่งเขตการปกครอง ส่วนภูมิภาคเป็น 7 อำเภอ 57 ตำบล และ 511 หมู่บ้าน อำเภอหนองเสือเป็นอำเภอที่มีเนื้อที่มากที่สุด คือ ร้อยละ 27.07 ของเนื้อที่ทั้งจังหวัด รองลงมาคือ อ.ลำลูกกา อ.คลองหลวง อ.ลาดหลุมแก้ว อ.เมือง อ.ธัญบุรี อ.สามโคก ตามลำดับ (ดูตารางที่ 3.2 ประกอบ)

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3.2 การแบ่งเขตการปกครองจังหวัดปทุมธานี

อำเภอ	พื้นที่		จำนวนตำบล	จำนวนหมู่บ้าน
	จำนวนเนื้อที่ (ตร. กม.)	ร้อยละ		
เมืองปทุมธานี	119.889	7.86	14	83
สามโคก	94.760	6.21	11	58
ลาดหลุมแก้ว	187.710	12.31	7	61
ธัญบุรี	111.880	7.34	6	28
ลำลูกกา	299.870	19.67	7	116
คลองหลวง	298.000	19.54	6	106
หนองเสือ	412.730	27.07	6	59
จังหวัดปทุมธานี	1,524.839	100	57	511

ที่มา : กองปกครองท้องถิ่น กรมการปกครอง

ส่วนการปกครองท้องถิ่นนั้น จังหวัดปทุมธานีมีหน่วยการปกครองท้องถิ่น 3 รูป คือ

1. องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี
2. เทศบาล มี 1 แห่ง คือ เทศบาลเมืองปทุมธานี
3. สุขาภิบาล มี 10 แห่ง คือ

สุขาภิบาลบางหลวง อยู่ในท้องที่ อ.เมือง

สุขาภิบาลบางเคย อยู่ในท้องที่ อ.สามโคก

สุขาภิบาลระแหง อยู่ในท้องที่ อ.ลาดหลุมแก้ว

สุขาภิบาลธัญบุรี อยู่ในท้องที่ อ.ธัญบุรี

สุขาภิบาลประชาธิปไตย* อยู่ในท้องที่ อ.ธัญบุรี

สุขาภิบาลสนั่นรักษ์ อยู่ในท้องที่ อ.ธัญบุรี

* ชุมชนที่ศึกษา

สุขาภิบาลลำลูกกา	อยู่ในท้องที่ อ.ลำลูกกา
สุขาภิบาลลำไทร	อยู่ในท้องที่ อ.ลำลูกกา
สุขาภิบาลคลองหลวง*	อยู่ในท้องที่ อ.คลองหลวง
สุขาภิบาลหนองเสือ	อยู่ในท้องที่ อ.หนองเสือ

ภูมิประเทศ

กรุงเทพมหานครและปริมณฑล เป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของที่ราบภาคกลางตอนล่าง ในเขตลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและแม่น้ำท่าจีน พื้นที่โดยทั่วไปค่อนข้างราบเรียบและเป็นที่ยาวต่ำ มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 2 เมตร ความต่ำระดับมีน้อย พื้นที่ทางด้านตะวันตกของภาค แถบจังหวัดนครปฐมสูงประมาณ 2 - 7 เมตร และค่อยๆ ลาดต่ำมาทางตะวันออกด้านกรุงเทพมหานคร และสมุทรปราการ ซึ่งมีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางเฉลี่ยเพียง 1.5 - 2 เมตร เท่านั้น

สำหรับจังหวัดปทุมธานี มีพื้นที่เป็นที่ราบลุ่มสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 2.3 เมตร มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านกลางจังหวัด ผ่านเขตอำเภอเมือง และอำเภอสามโคก ด้วยเหตุนี้พื้นที่จังหวัดปทุมธานีจึงถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 คือพื้นที่ฝั่งตะวันตกของจังหวัดหรือบนฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยา ได้แก่ พื้นที่ในเขตอำเภอลาดหลุมแก้ว กับบางส่วนของอำเภอเมืองและอำเภอสามโคก ส่วนที่ 2 คือ ฝั่งตะวันออกของจังหวัด หรือบนฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา ได้แก่ พื้นที่ในอำเภอธัญบุรี คลองหลวง หนองเสือ ลำลูกกา กับบางส่วนของพื้นที่อำเภอเมือง และอำเภอสามโคก จากลักษณะดังกล่าวทำให้มีคลองต่างๆ แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาหลายสายและแยกเป็นคลองซอยแผ่ครอบคลุมทั่วพื้นที่ของจังหวัด ดังนั้นประชาชนส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพในสาขาเกษตรกรรม และด้วยเหตุที่จังหวัดปทุมธานีมีพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม ทำให้พื้นที่บางส่วน โดยเฉพาะในฝั่งตะวันตกของจังหวัด คือ อำเภอเมือง อำเภอสามโคก และอำเภอลาดหลุมแก้ว ต้องประสบปัญหาอุทกภัยน้ำท่วมในช่วงที่มีน้ำเหนือหลากมากกว่าปกติ ก่อความเสียหายให้แก่การเกษตรกรรมและกสิกรรม ตลอดจนเส้นทางคมนาคมเป็นอย่างมาก ซึ่งทำการควบคุมได้ยาก เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ใกล้กับแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งมีน้ำเอ่อกับฝั่งตลอดสาย ส่วนพื้นที่ในเขตฝั่งตะวันออกของจังหวัด ได้แก่ อำเภอธัญบุรี อำเภอคลองหลวง อำเภอหนองเสือ และอำเภอลำลูกกา นั้น มีคลองซอยซึ่งมีลักษณะเป็นคลองชลประทาน จึงสามารถควบคุมปริมาณน้ำได้ ทำให้มีปัญหากเกี่ยวกับอุทกภัยน้อย

* ชุมชนที่ศึกษา

ภูมิอากาศ

มี 3 ฤดูคือ

1. ฤดูร้อน ตั้งแต่เดือนมกราคม ถึงเดือนเมษายน
2. ฤดูฝน ตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงเดือนสิงหาคม
3. ฤดูหนาว ตั้งแต่เดือนกันยายน ถึงเดือนธันวาคม

แหล่งน้ำธรรมชาติ

แหล่งน้ำและคลองสายสำคัญในเขตอำเภอต่างๆ มีดังนี้

1. อำเภอเมืองปทุมธานี ได้แก่ คลองบางโพธิ์ใต้ คลองบางหลวง คลองบางปรอก คลองเชียงราก คลองเมือง คลองประปากุ้ง เทมมหานคร
2. อำเภอสายโคก ได้แก่ คลองบางโพธิ์เหนือ คลองบางเคย คลองควาย คลองสระ คลองเชียงราก
3. อำเภอลาดหลุมแก้ว ได้แก่ คลองพระอุดม คลองบางหลวง คลองลาดหลุมแก้ว คลองบางโพธิ์ คลองบางสะแก คลองระแหง คลองสามวา
4. อำเภอธัญบุรี ได้แก่ คลองรังสิตประจวบศักดิ์ และคลองชลประทาน 1-14
5. อำเภอคลองหลวง ได้แก่ คลองชลประทาน 1-7
6. อำเภอลำลูกกา ได้แก่ คลองแปควา และคลองชลประทาน 1-14
7. อำเภอหนองเสือ ได้แก่ คลองระพีพัฒน์ และคลองชลประทาน 8-14

ลักษณะทางด้านประชากร

1. ขนาดและการเปลี่ยนแปลงประชากร

ภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลใน พ.ศ.2521 มีประชากร 6,828,375 คน คิดเป็น 15.10% ในประเทศ ทั้งนี้กรุงเทพมหานครซึ่งเป็นจังหวัดที่มีจำนวนประชากรมากที่สุดในภาค มีสัดส่วนประชากรถึง 71.33% ของภาค นอกเหนือจากนั้นประมาณ 28.67% เป็นจำนวนประชากรที่กระจายไปตามจังหวัดในปริมณฑล จังหวัดที่มีขนาดประชากรมากที่สุดในปริมณฑล คือจังหวัดนครปฐม รองลงมาคือ จังหวัดสมุทรปราการ , จังหวัดนนทบุรี, จังหวัดปทุมธานี และจังหวัดสมุทรสาคร ตามลำดับ (ดูตารางที่ 3.3 และกราฟที่ 3.1 ประกอบ) ใน พ.ศ.2521 จังหวัดปทุมธานีมีขนาด

ประชากรน้อยเป็นที่ 2 ของภาค รองจากจังหวัดสมุทรสาคร คือมีประชากรเพียง 309,162 คน หรือ 4.52% ในภาค

เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงต่อเนื่องในแต่ละปี ตั้งแต่ พ.ศ.2521-2526 จะพบว่า ภาค กทม.และปริมณฑล มีขนาดประชากรเพิ่มขึ้นทุกปีและลดลงในช่วงปี พ.ศ. 2525-2526 ซึ่งอาจมีผลสืบเนื่องมาจากการที่ขนาดประชากรของ กทม.มีขนาดลดลงในปี พ.ศ.2526 เพราะว่ามีขนาดประชากรเป็นสัดส่วนสูงมากในภาค และเมื่อมีขนาดประชากรลดลง ย่อมมีผลให้ภาคมีขนาดประชากรลดลงด้วย อย่างไรก็ตามพื้นที่คือเมืองกรุงเทพมหานครในแนวเหนือ-ใต้ เขตจังหวัดสมุทรปราการ และนนทบุรี มีขนาดและสัดส่วนเพิ่มขึ้นในทุกๆ ปี ทั้งนี้เนื่องจาก กทม.เริ่มมีความแออัดของประชากรและกิจกรรม จึงกระจายไปยังจังหวัดใกล้เคียง สำหรับจังหวัดปทุมธานีนั้น ถึงแม้จะมีขนาดประชากรเพิ่มขึ้นในแต่ละปีก็ตาม แต่สัดส่วน (Share) ของประชากรในภาคกลับลดลงในทุกๆ ปี นั้นหมายความว่า จังหวัดปทุมธานีมีประชากรเพิ่มขึ้น แต่ในอัตราที่น้อยกว่าสมุทรปราการ และนนทบุรีมาก

ในช่วง พ.ศ.2521-2526 ภาคกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลมีประชากรเพิ่มขึ้นถึง 510,508 คน ในจำนวนนี้เป็นประชากรที่เพิ่มขึ้นในกรุงเทพมหานครถึง 28.96% ส่วนจังหวัดในปริมณฑลที่มีการเพิ่มประชากรในสัดส่วนใกล้เคียงกับกรุงเทพมหานคร คือสมุทรปราการ รองลงมาคือ นนทบุรี และปทุมธานี สมุทรสาคร นครปฐม (ดูตารางที่ 3.3 ประกอบ) ซึ่งสามจังหวัดหลังมีการเพิ่มขึ้นของประชากรในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน คือ 9.53%, 8.27% และ 8.21% ตามลำดับ จะเห็นได้ว่า จังหวัดปทุมธานีมีการเพิ่มของประชากรในลักษณะที่ค่อยเป็นค่อยไป ในอัตราการเติบโตที่ไม่สูงนัก ทั้งประชากรที่เพิ่มขึ้นก็มีจำนวนไม่มาก เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นในภาค อาทิเช่น กทม. สมุทรปราการ และนนทบุรี

อย่างไรก็ตาม กรุงเทพมหานครซึ่งเป็นจังหวัดที่มีจำนวนประชากรเพิ่มมากที่สุดในการกลับมีอัตราการเติบโตต่ำที่สุดในภาคคือ 0.60% ต่อปี (ในช่วง พ.ศ.2521-2526) โดยที่ในช่วง พ.ศ.2521-2523 กทม.มีอัตราการเติบโตประชากร 2.87% ต่อปี และในช่วง พ.ศ.2524-2526 มีอัตราการเติบโตลดลงเหลือเพียง -2.98% ต่อปี นั่นคือ ประชากรที่เพิ่มขึ้นเพียง 3.03% ของประชากรใน พ.ศ.2521 เท่านั้น

ส่วนจังหวัดในปริบทลนั้น ในช่วง พ.ศ.2521-2526 จังหวัดสมุทรปราการมีอัตราการเติบโตสูงที่สุด คือ 5.01% ต่อปี มีประชากรเพิ่มถึง 27.70% ของประชากรใน พ.ศ. 2521 รองลงมาได้แก่จังหวัดนนทบุรี มีอัตราการเติบโตประชากร 4.76% ต่อปี แต่เมื่อพิจารณาเป็นช่วง 3 ปี คือ พ.ศ.2521-2523 และ 2524-2526 พบว่าในช่วงปี พ.ศ.2524-2526 จังหวัดนนทบุรีมีอัตราการเติบโตประชากรที่สูงมากคือ 6.33% ต่อปี (มากกว่าจังหวัดสมุทรปราการ) จังหวัดที่มีอัตราการเติบโตประชากรค่าที่สุดในจังหวัดปริบทลคือ จังหวัดนครปฐม และยังมีประชากรลดลงในช่วง พ.ศ.2525-2526 อีกด้วย อนึ่ง จังหวัดสมุทรสาครซึ่งมีประชากรเพิ่มขึ้นในขนาดที่ใกล้เคียงกับจังหวัดนครปฐม เมื่อเปรียบเทียบกับประชากรใน พ.ศ. 2521 แล้วพบว่าประชากรในจังหวัดสมุทรสาครมีอัตราการเติบโตค่อนข้างสูง โดยเฉพาะในช่วง พ.ศ.2524-2526

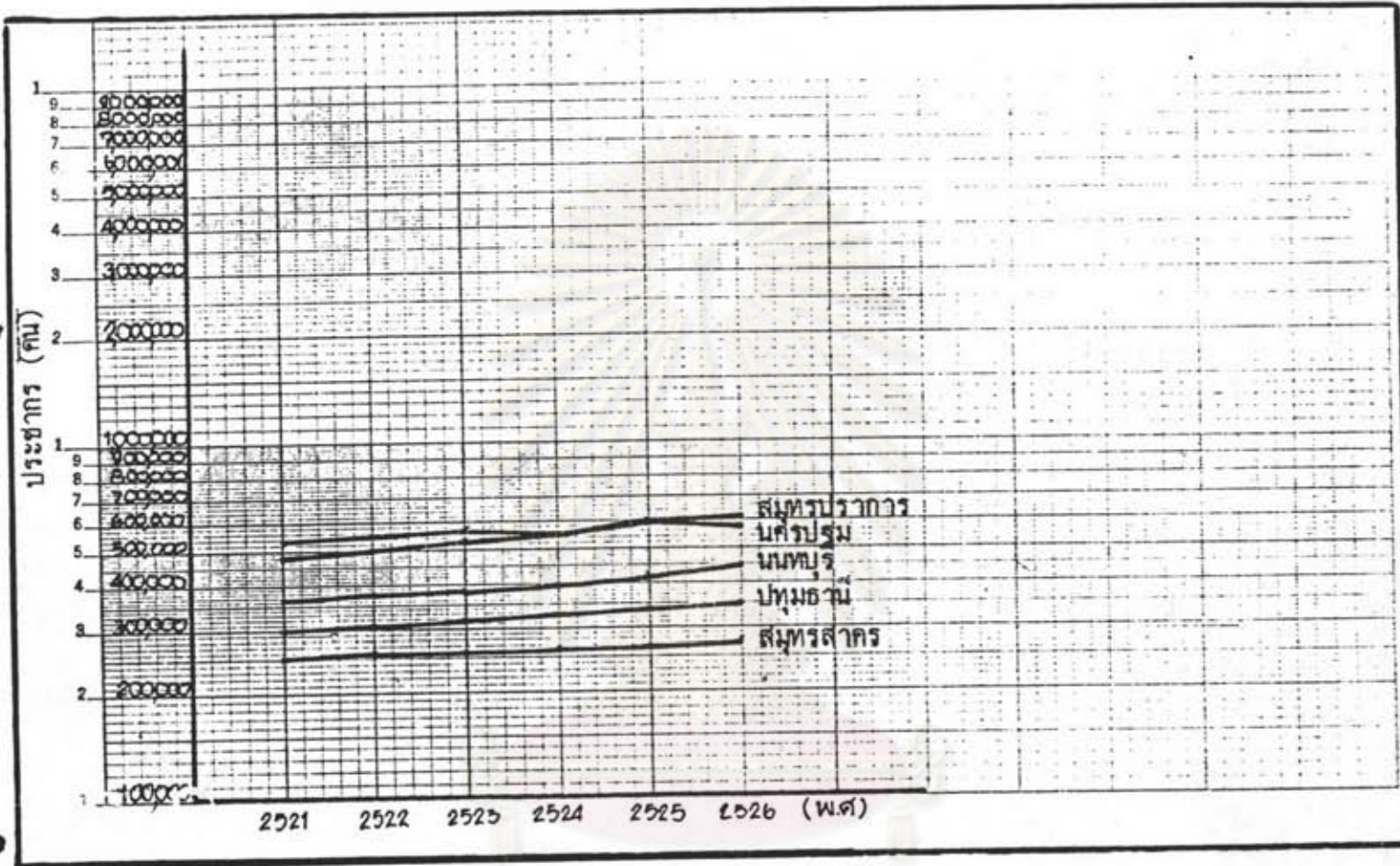
ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3.3 ขนาดและการเปลี่ยนแปลงประชากรของจังหวัดในภาค กทม.และปริมณฑล พ.ศ. 2521-2526

จังหวัด	จำนวนประชากร												การเปลี่ยนแปลงประชากร						
	พ.ศ.2521		พ.ศ.2522		พ.ศ.2523		พ.ศ.2524		พ.ศ.2525		พ.ศ.2526		พ.ศ.2521 - 2526			Growth Rate	Growth Rate		
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	Absolute Change	Relative Change	Growth Rate	2521-2523	2523-2526	
ปทุมธานี	309,162	4.53	317,337	4.52	324,468	4.49	332,111	4.45	341,336	4.44	357,809	4.88	48,647	9.53	15.74	2.97	2.45	3.8	
สมุทรปราการ	488,266	7.15	511,598	7.30	535,858	7.41	557,292	7.47	585,320	7.61	623,514	8.50	135,248	26.49	27.70	5.01	4.76	5.7	
นนทบุรี	361,926	5.30	372,887	5.32	386,741	5.35	403,809	5.41	422,392	5.50	456,588	6.22	94,662	18.54	26.16	4.76	3.37	6.3	
นครปฐม	543,998	7.96	552,758	7.88	561,346	7.77	569,649	7.63	590,588	7.68	585,931	7.98	41,933	8.21	7.71	1.50	1.58	1.4	
สมุทรสาคร	254,514	3.73	259,022	3.69	265,464	3.67	270,744	3.62	278,949	3.63	296,714	4.04	42,200	8.27	16.58	3.12	2.13	4.6	
กรุงเทพมหานคร	4,870,509	71.33	4,999,515	71.29	5,153,902	71.31	5,331,402	71.42	5,468,286	71.14	5,018,327	68.38	147,818	28.96	3.03	0.60	2.87	-2.9	
ปริมณฑล	1,957,866	28.67	2,013,602	28.71	2,073,877	28.69	2,133,605	28.58	2,218,585	28.86	2,320,556	31.62	362,690	71.04	18.52	3.46	2.92	4.1	
กทม.และปริมณฑล	6,828,375	100	7,013,117	100	7,227,779	100	7,465,007	100	7,686,871	100	7,338,883	100	510,508	100	7.48	1.45	2.88	-0.1	
ประเทศ	45,221,625	-	46,113,756	-	46,961,338	-	47,875,002	-	48,846,927	-	49,515,074	-							

ที่มาของข้อมูล : กรมการปกครอง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 ภาควิชาการศึกษามนุษยวิทยา
 กราฟที่ 3.1 ขนาดและการเปลี่ยนแปลงประชากรของจังหวัดในภาค กทม. และปริมณฑล
 ในช่วง พ.ศ.2521 - 2526

สำหรับจังหวัดปทุมธานี ดังได้กล่าวแล้วว่ามี การเติบโตของประชากรในอัตราที่ต่ำและเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดในภาค กทม. และปริมณฑล พบว่า จังหวัดปทุมธานีมีอัตราการเติบโตประชากรเพียง 2.97% ต่อปี มีประชากรเพิ่มขึ้นเพียง 15.74% ของประชากรใน พ.ศ.2521 อย่างไรก็ตาม เมื่อแยกการพิจารณาออกเป็น 2 ช่วง คือ พ.ศ.2521-2523 และ พ.ศ.2524-2526 จะเห็นได้ว่าในช่วง พ.ศ. 2524-2526 จังหวัดปทุมธานีเริ่มมีอัตราการเติบโตประชากรสูงกว่าในช่วงแรกมาก นั้นย่อมหมายความว่า ประชากรในจังหวัดปทุมธานีเริ่มมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นในอัตราการเติบโตที่สูงขึ้น

เป็นที่น่าสังเกตว่าใน ปี พ.ศ.2526 ในขณะที่กรุงเทพมหานครมีอัตราการเพิ่มของประชากรที่ลดลง แต่ในจังหวัดปทุมธานีกลับมีอัตราเพิ่มสูงขึ้น จึงสามารถตั้งสมมุติฐานได้ว่า ถ้ามีการอพยพประชากรส่วนหนึ่งจาก กทม. และบางส่วนจากชนบทเข้าไปอยู่ในปทุมธานีแทน กทม.

ภายในจังหวัดปทุมธานี มีขนาดและการเปลี่ยนแปลงประชากรในลักษณะที่แตกต่างกัน ดังจะได้พิจารณาในแต่ละอำเภอ ต่อไปนี้

อำเภอเมือง มีขนาดประชากรมากที่สุดในจังหวัดปทุมธานี พ.ศ.2521 อำเภอเมืองมีสัดส่วนประชากรในจังหวัดประมาณ 19.90% และเมื่อพิจารณาประชากรในแต่ละปีตั้งแต่ พ.ศ. 2521-2526 พบว่าอำเภอเมืองมีขนาดประชากรเพิ่มขึ้นด้วยอัตราการเติบโต 2.92% ต่อปี อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าประชากรจะเพิ่มขึ้นทุกปี แต่สัดส่วนประชากรในจังหวัด ใน พ.ศ. 2526 กลับมีสัดส่วนลดลง

อำเภอเมืองแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ในเขตเทศบาล (เขตเทศบาลเมืองปทุมธานี) และนอกเขตเทศบาล สำหรับในเขตเทศบาลนั้น ใน พ.ศ.2521 มีประชากรเพียง 7,081 คน คิดเป็น 2.29% ของประชากรที่จังหวัด ในช่วง พ.ศ.2521-2526 ประชากรในเขตเทศบาลมีจำนวนเพิ่มขึ้นด้วยอัตราการเติบโต 10.34% ต่อปี โดยจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นมีสัดส่วนถึง 63.58% ของประชากรใน พ.ศ.2521 ซึ่งส่วนใหญ่จะมาจากการย้ายถิ่น ตารางที่ 3.4 แสดงให้เห็นว่าประชากรในเขตเทศบาลมีการย้ายเข้ามามากกว่าย้ายออก เป็นอัตราส่วนถึง 536 คน ต่อประชากรพันคน

นอกเขตเทศบาล หมายถึง พื้นที่ในเขตอำเภอเมืองที่มีไค้อยู่ในเขตเทศบาลเมืองปทุมธานี ใน พ.ศ.2521 มีสัดส่วนประชากร 17.61% ของประชากรทั้งจังหวัดในช่วง

พ.ศ.2521-2526 ประชากรนอกเขตเทศบาลในอำเภอเมืองมีอัตราการเติบโตเพียง 1.78% ต่อปี และในช่วงเวลาดังกล่าว มีการเปลี่ยนแปลงประชากรที่ไม่สม่ำเสมอ กล่าวคือ มีสัดส่วนประชากรในจังหวัดที่เพิ่มขึ้น-ลดลง สลับกันในแต่ละช่วงปี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอัตราการย้ายถิ่นสุทธิ (จากตารางที่ 3.4 และ 3.5)

อำเภอคลองหลวง มีขนาดประชากรเป็นอันดับสองรองจากอำเภอเมือง จากตารางที่ 3.4 แสดงให้เห็นว่าในช่วง พ.ศ. 2521-2526 จำนวนประชากรของอำเภอคลองหลวงเพิ่มขึ้นด้วยอัตราการเติบโต 2.96% ต่อปี โดยในช่วง พ.ศ.2521-2523 มีอัตราการเติบโต 3.39% ต่อปี และ พ.ศ.2524-2526 มีอัตราการเติบโตลดลงเหลือ 2.67% ต่อปี ทำให้จำนวนประชากรใน พ.ศ.2526 มีสัดส่วนในจังหวัดลดลง

ประชากรที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่มาจากการย้ายถิ่น ในช่วง พ.ศ.2521-2526 มีประชากรย้ายเข้ามามากกว่าย้ายออก เป็นอัตราส่วนประมาณ 95 คน ต่อประชากรพันคน ในขณะที่มีประชากรเกิดมากกว่าประชากรตาย ประมาณ 62 คน ต่อประชากรพันคน (ตารางที่ 3.4)

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าในบางปีอัตราการย้ายถิ่นสุทธิจะลดลง นั่นคือมีประชากรย้ายเข้ามามากกว่าย้ายออกในอัตราส่วนต่อพันคนลดลง แต่การเพิ่มโดยการย้ายถิ่นก็ยังมีความสำคัญในการเปลี่ยนแปลงประชากรมากกว่าการเพิ่มโดยธรรมชาติ

อำเภอลำลูกกา มีขนาดประชากรมากเป็นอันดับที่ 3 ของจังหวัดปทุมธานี แต่มีอัตราการเติบโตประชากรสูงสุด ในช่วง พ.ศ.2521-2526 อำเภอลำลูกกามีอัตราการเติบโตประชากร 4.92% ต่อปี แต่ในช่วงแรกคือ พ.ศ.2521-2523 สัดส่วนประชากรในจังหวัดของอำเภอลำลูกกา ลดลง อาจเป็นเพราะในช่วงแรกอำเภอลำลูกกามีประชากรย้ายออกมากกว่าย้ายเข้า (ตารางที่ 3.5) ในขณะที่การเพิ่มโดยธรรมชาติมีลักษณะเป็นปกติทำให้ในช่วงแรก อำเภอลำลูกกามีอัตราการเติบโตประชากรเพียง 1.16% ต่อปี และมีสัดส่วนในจังหวัดลดลง และยังทำให้อำเภอลำลูกกา ซึ่งมีจำนวนประชากรมากกว่าอำเภอธัญบุรี เล็กน้อยใน พ.ศ.2521 กลับมีประชากรน้อยกว่าอำเภอธัญบุรี ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ด้วย

ต่อมาในช่วง พ.ศ.2524-2526 อำเภอลำลูกกามีประชากรย้ายเข้ามามากกว่าย้ายออกเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะใน พ.ศ.2526 มีประชากรย้ายเข้ามามากกว่าย้ายออกประมาณ 166 คน ต่อ

ประชากรหันคน (ตารางที่ 3.5) ทำให้อัตราการเติบโตประชากรในช่วงนี้เพิ่มขึ้นเป็น 10.56% ต่อปี สัดส่วนในจังหวัดสูงขึ้นมาก และอำเภอลำลูกกาเริ่มมีจำนวนประชากรมากกว่าอำเภอธัญบุรี อีกครั้งหนึ่ง

อำเภอธัญบุรี มีอัตราการเติบโตของประชากรสูงเป็นอันดับที่ 2 รองจากอำเภอลำลูกกา ในช่วง พ.ศ.2521-2526 อำเภอธัญบุรีมีอัตราการเติบโตประชากร 4.28% ต่อปี โดยในช่วง พ.ศ.2521-2523 มีอัตราการเติบโต 4.23% ต่อปี และในช่วง พ.ศ.2524-2526 มีอัตราการเติบโตประชากร เพิ่มขึ้นเป็น 4.37% ต่อปี

ประชากรที่เพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่จะมาจากการย้ายถิ่นมากกว่าการเพิ่มโดยธรรมชาติ กล่าวคือ ในช่วง พ.ศ.2521-2526 อำเภอธัญบุรีมีประชากรย้ายเข้ามากกว่าย้ายออกประมาณ 177 คน ต่อประชากรหันคน ในขณะที่มีการเพิ่มโดยธรรมชาติประมาณ 56 คน ต่อประชากรหันคน (ตารางที่ 3.4)

อำเภอสามโคก มีอัตราการเติบโตประชากรต่ำที่สุดในจังหวัด กล่าวคือ ในช่วง พ.ศ.2521-2526 อำเภอสามโคกมีอัตราการเติบโตประชากรเพียง 0.62% ต่อปี จึงเห็นได้ว่าขนาดประชากรในแต่ละปีเพิ่มขึ้นน้อยมาก และยังมีจำนวนลดลงใน พ.ศ.2526 นอกจากนี้ สัดส่วนในจังหวัดของอำเภอสามโคกก็ลดลงในแต่ละปีด้วย โดยเฉพาะในช่วง พ.ศ.2524-2526 ซึ่งมีอัตราการเติบโตประชากรเพียง 0.24% เท่านั้น

ประชากรที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่จะเป็นการเพิ่มโดยธรรมชาติ ทั้งนี้ประชากรที่ย้ายเข้ามากกว่าย้ายออกมีจำนวนน้อยมาก และตั้งแต่ พ.ศ.2523 เป็นต้นไป อำเภอสามโคกเริ่มมีประชากรย้ายออกมากกว่าย้ายเข้า

อำเภอหนองเสือ ในช่วง พ.ศ.2521-2526 อำเภอหนองเสือ มีอัตราการเติบโตประชากรเพียง 1.98% ต่อปี โดยในช่วง พ.ศ.2521-2523 มีอัตราการเติบโตถึง 3.38% ต่อปี แต่ในช่วง พ.ศ.2524-2526 อัตราการเติบโตลดลงเป็น 0.57% ต่อปี

ประชากรที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่จะเป็นการเพิ่มโดยธรรมชาติ ในช่วง พ.ศ.2521-2526 มีประชากรเพิ่มโดยธรรมชาติประมาณ 84 คน ต่อประชากรหันคน ส่วนประชากรที่เพิ่มโดยการย้ายถิ่นนั้นมีประมาณ 19 คน ต่อประชากรหันคน และเมื่อพิจารณาต่อเนื่องในแต่ละปีจะพบว่า

การย้ายถิ่นสุทธิมีอัตราการลดลงทุกปี จนกระทั่งในช่วง พ.ศ.2525-2526 มีประชากรย้ายออกมากกว่าย้ายเข้าถึง 22 คน ต่อประชากรพันคน (ตารางที่ 3.5)

อำเภอลาดหลุมแก้ว มีขนาดประชากรน้อยที่สุดในจังหวัด ในช่วง พ.ศ.2521-2526 อำเภอลาดหลุมแก้วมีอัตราการเติบโตประชากรเพียง 1.12% ต่อปี ในช่วงแรกคือ พ.ศ. 2521-2523 อำเภอลาดหลุมแก้วมีจำนวนประชากรลดลง แต่ในช่วงหลังเริ่มมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น ด้วยอัตราการเติบโต 2.88% ต่อปี (ตารางที่ 3.4)

สาเหตุที่อำเภอลาดหลุมแก้วมีจำนวนประชากรลดลงในช่วงแรก เนื่องจากมีประชากรย้ายออกมากกว่าย้ายเข้า โดยเฉพาะใน พ.ศ.2521-2522 มีประชากรย้ายออกมากกว่าย้ายเข้าประมาณ 20 คนต่อประชากรพันคน ต่อมาตั้งแต่ พ.ศ.2524 เป็นต้นไป อำเภอลาดหลุมแก้วเริ่มมีประชากรย้ายเข้ามากกว่าย้ายออก ทำให้ประชากรในช่วงหลังเริ่มมีอัตราการเติบโตประชากรสูง

อย่างไรก็ตาม สัดส่วนประชากรในจังหวัด (Share) ของอำเภอลาดหลุมแก้วยังลดลงทุกปี เนื่องจากประชากรของอำเภอเพิ่มขึ้นในอัตราที่น้อยกว่าอำเภออื่นในจังหวัด

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3.4 ขนาดประชากร การเปลี่ยนแปลงและส่วนประกอบของการเปลี่ยนแปลงประชากรของจังหวัดปทุมธานี พ.ศ.2521-2526

อำเภอ	ขนาดประชากร												การเปลี่ยนแปลงประชากร						ส่วนประกอบของการเปลี่ยนแปลง พ.ศ.2521-2526			
	พ.ศ.2521		พ.ศ.2522		พ.ศ.2523		พ.ศ.2524		พ.ศ.2525		พ.ศ.2526		พ.ศ.2521 - 2526			Growth Rate	Growth Rate	เพิ่มโดยธรรมชาติ		ย้ายถิ่นสุทธิ		
	ขนาด	%	ขนาด	%	ขนาด	%	ขนาด	%	ขนาด	%	ขนาด	%	จำนวน	Absolute Change	Relative Change	Growth Rate	2521-2526	2521-2526	จำนวน	อัตราต่อพัน	จำนวน	อัตราต่อพัน
เมือง	61,534	19.90	63,575	20.04	65,095	20.06	67,088	20.20	69,090	20.24	71,053	19.86	9,519	19.57	15.47	2.92	2.85	2.91	2,744	45	6,775	110
ในเขตเทศบาล	7,081	2.29	7,479	2.36	7,755	2.39	10,583	3.19	10,898	3.19	11,583	3.24	4,502	9.26	63.58	10.34	4.65	4.62	709	100	3,793	536
นอกเขตเทศบาล	54,453	17.61	56,096	17.68	57,340	17.67	56,505	17.01	58,192	17.05	59,470	16.62	5,017	10.31	9.21	1.78	2.62	2.59	2,035	37	2,982	55
สามโคก	35,033	11.33	35,477	11.18	35,761	11.02	35,966	10.83	36,149	10.59	36,141	10.10	1,108	2.28	3.16	0.62	1.03	0.24	1,172	33	-64	-2
ลาดหลุมแก้ว	29,659	9.59	29,363	9.25	29,467	9.08	29,636	8.92	30,052	8.81	31,365	8.77	1,706	3.51	5.75	1.12	-0.32	2.88	1,348	45	458	12
ธัญบุรี	48,162	15.58	50,520	15.92	52,326	16.13	54,506	16.41	56,703	16.61	59,377	16.59	11,215	23.05	23.29	4.28	4.23	4.37	2,704	56	8,511	177
ลำลูกกา	48,959	15.84	49,580	15.62	50,099	15.44	50,932	15.34	52,970	15.52	62,261	17.40	13,302	27.34	27.17	4.92	1.16	0.56	3,286	67	10,016	205
คลองหลวง	54,507	17.63	56,397	17.77	56,260	17.96	59,838	18.02	61,557	18.03	63,079	17.63	8,572	17.62	15.73	2.98	3.39	2.67	3,370	62	5,202	95
หนองเสือ	31,308	10.13	32,425	10.22	33,460	10.31	34,145	10.28	34,615	10.20	34,533	9.65	3,225	6.63	10.30	1.98	3.38	0.57	2,635	84	590	19
จังหวัดปทุมธานี	309,162	100	317,937	100	324,468	100	332,111	100	341,336	100	357,809	100	48,647	100	15.74	2.97	2.45	3.80	17,259	56	31,388	102

ที่มาของข้อมูล : กรมการปกครอง และสำนักงานสถิติแห่งชาติ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3.5 ส่วนประกอบค่าเปลี่ยนแปลงประชากร รายปี พ.ศ. 2521-2526

อำเภอ	พ.ศ. 2521 - 2522				พ.ศ. 2522 - 2523				พ.ศ. 2523 - 2524				พ.ศ. 2524 - 2525				พ.ศ. 2525 - 2526			
	1		2		1		2		1		2		1		2		1		2	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
เมือง	827	10	1,414	23	527	8	893	16	593	9	1,400	22	514	8	1,488	22	483	7	1,480	21
ในเขต พ.ว.	11	2	387	55	6	1	270	38	51	7	2,777	358	258	24	57	5	383	35	302	27
นอกเขต พ.ว.	616	11	1,027	19	521	9	723	13	542	9	-1,377	-24	258	5	1,431	25	100	2	1,178	20
สามโคก	383	11	81	2	210	6	74	2	264	7	-59	-2	221	6	-38	-1	94	3	-102	-3
ลาดหลุมแก้ว	301	10	-587	-20	292	10	-188	-6	281	10	-112	-4	301	10	115	4	173	6	1,140	38
ธัญบุรี	593	12	1,785	37	544	11	1,282	25	603	12	1,577	30	565	10	1,632	30	389	7	2,275	40
ลำลูกกา	741	15	-120	-2	764	15	-245	-5	590	12	243	5	674	13	1,364	27	517	10	8,774	168
คลองหลวง	809	15	1,081	20	676	12	1,187	21	696	12	880	15	660	11	1,059	18	527	8	995	16
หนองเสือ	636	20	481	15	562	17	473	15	489	15	198	6	481	14	209	6	487	14	-769	-22
จังหวัดปทุมธานี	4,090	13	4,085	13	3,575	11	3,556	11	3,518	11	4,125	13	3,396	10	5,829	18	2,680	8	13,793	40

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

- หมายเหตุ
1. หมายถึง เก็บโดยธรรมชาติดังกล่าว (เกิด-ตาย)
 2. หมายถึง อำเภอชั้นสุทธิ (ย้ายเข้า-ย้ายออก)
 3. อัตราส่วนต่อพันคน

การเปลี่ยนแปลงประชากรในแต่ละอำเภอของจังหวัดปทุมธานี สามารถสรุปได้เป็น

2 ลักษณะ คือ

1.1 ABSOLUTE CHANGE หมายถึงการเปลี่ยนแปลงประชากรของอำเภอ เมื่อเปรียบเทียบกับ การเปลี่ยนแปลงประชากรทั้งหมดของจังหวัด ในที่นี้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ

กลุ่มที่ 1 ประกอบด้วยอำเภอที่มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นมากกว่า 21% ของจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นทั้งหมดของจังหวัดปทุมธานี

อำเภอที่อยู่ในกลุ่มนี้ คือ อำเภอลำลูกกา ซึ่งมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นในช่วง พ.ศ.2521-2526 ประมาณ 13,302 คน คิดเป็น 27.17% ของประชากรที่เพิ่มขึ้นในจังหวัดปทุมธานี อีกอำเภอหนึ่งคือ อำเภอธัญบุรี มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นประมาณ 11,215 คน หรือ 23.05% ประชากรที่เพิ่มขึ้นของทั้งสองอำเภอนี้ส่วนใหญ่มาจากการย้ายถิ่น

กลุ่มที่ 2 ประกอบด้วยอำเภอที่มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นระหว่าง 10-21% ของจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นทั้งหมดของจังหวัดปทุมธานี

อำเภอที่อยู่ในกลุ่มนี้คือ อำเภอเมือง และ อำเภอลองหลวง ในช่วง พ.ศ. 2521-2526 อำเภอเมืองมีประชากรเพิ่มขึ้นประมาณ 9,519 คน คิดเป็น 19.57% ของประชากรที่เพิ่มขึ้นในจังหวัดปทุมธานี ส่วนอำเภอลองหลวงมีประชากรเพิ่มขึ้นประมาณ 8,572 คน หรือ 17.62%

กลุ่มที่ 3 ประกอบด้วยอำเภอที่มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นน้อยกว่า 10% ของจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นทั้งหมดของจังหวัดปทุมธานี

อำเภอที่อยู่ในกลุ่มนี้คือ อำเภอหนองเสือ, อำเภอลาดหลุมแก้ว และ อำเภอสามโคก ในช่วง พ.ศ.2521-2526 อำเภอหนองเสื้อมีประชากรเพิ่มขึ้นประมาณ 3,225 คน คิดเป็น 6.63% ของประชากรที่เพิ่มขึ้นในจังหวัดปทุมธานี อำเภอลาดหลุมแก้วมีประชากรเพิ่มขึ้นประมาณ 1,706 คน หรือ 3.51% และอำเภอสามโคกมีประชากรเพิ่มขึ้นประมาณ 1,108 คน หรือ 2.28% ประชากรที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่เป็นการเพิ่มโดยธรรมชาติ

1.2 RELATIVE CHANGE หมายถึงการเปลี่ยนแปลงประชากรของอำเภอ เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนประชากรใน พ.ศ.2521 ในที่นี้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ

กลุ่มที่ 1 ประกอบด้วยอำเภอที่มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นมากกว่า 20%

อำเภอที่อยู่ในกลุ่มนี้คือ อำเภอลาลูกกา ซึ่งมีประชากรเพิ่มขึ้น 27.17% และอำเภอธัญบุรี มีประชากรเพิ่มขึ้น 23.29%

กลุ่มที่ 2 ประกอบด้วย อำเภอที่มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น 11-20%

อำเภอที่อยู่ในกลุ่มนี้คือ อำเภอเมืองซึ่งมีประชากรเพิ่มขึ้น 15.47% และอำเภอคลองหลวง มีประชากรเพิ่มขึ้น 15.73%

กลุ่มที่ 3 ประกอบด้วยอำเภอที่มีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นน้อยกว่า 11%

อำเภอที่อยู่ในกลุ่มนี้คือ อำเภอหนองเสือ อำเภอลาดหลุมแก้ว และอำเภอสามโคก ซึ่งมีประชากรเพิ่มขึ้น 10.30%, 5.75% และ 3.16% ตามลำดับ

2. การกระจายตัวประชากร

เมื่อพิจารณาขนาดประชากรในระดับตำบล จะเห็นว่า ตำบลที่อยู่ในพื้นที่ทางด้านตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา จะมีขนาดประชากรสูงกว่าทางด้านตะวันตก โดยเฉพาะตำบลที่มีถนนพหลโยธินผ่าน คือ ต.คูคต ใน อ.ลาลูกกา, ต.ประชาธิปไตย ใน อ.ธัญบุรี และ ต.คลองหนึ่ง ใน อ.คลองหลวง

3. ความหนาแน่นของประชากร

ประชากรในภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีการรวมตัวหนาแน่นในเขตใจกลางเมืองของกรุงเทพมหานคร คือเมืองไปตคามแนวแม่น้ำเจ้าพระยา ส่วนแนวแม่น้ำท่าจีนนั้นมีการรวมตัวเป็นกลุ่มเล็กๆ ตามเขตเมือง ดังจะเห็นได้จากแผนที่ที่ 3.3 และแผนที่ที่ 3.4 ซึ่งแสดงความหนาแน่นของประชากรในปี พ.ศ.2521 และ 2526 ตามลำดับ

ความหนาแน่นของประชากรในภาค กทม. และปริมณฑลแบ่งเป็นกลุ่มได้ดังนี้ (รายละเอียด
ในภาคผนวก)

กลุ่มที่ 1 พื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากร 70,000 คน/ตรกม.ขึ้นไป

ในปี พ.ศ.2521 ได้แก่ แขวงมหานาค เขตป้อมปราบ กรุงเทพมหานคร,
ทม.พระประแดง อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ, แขวงสี่แยกมหานาค และแขวงวชิรพยาบาล
เขตคูสิต, แขวงศิริราช เขตบางกอกน้อย, แขวงป้อมปราบ เขตป้อมปราบ และ แขวงทุ่งพญาไท
เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร ตามลำดับ ต่อมา พ.ศ.2526 พื้นที่เหล่านี้มีประชากรลดลงเป็นผลให้
ความหนาแน่นประชากรต่อพื้นที่มีค่าลดลง จนกระทั่งมีค่าความหนาแน่นประชากรอยู่ในกลุ่มที่ 2
ยกเว้นแขวงสี่แยกมหานาค และแขวงวชิรพยาบาลในเขตคูสิต มีความหนาแน่นประชากรเพิ่มขึ้น

กลุ่มที่ 2 พื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากร 10,000 - 70,000 คน/ตรกม.

ในปี พ.ศ.2521 ได้แก่ เขตบางรัก, เขตป้อมปราบ ยกเว้น แขวงป้อมปราบ และ
แขวงมหานาค, เขตปทุมวัน ยกเว้น แขวงลุมพินี, เขตสับพันดวงค์, เขตพระนคร ยกเว้น แขวง
พระบรมมหาราชวัง, เขตบางรัก, แขวงบางอ้อ เขตบางขุนเทียน, แขวงสามเสนใน แขวงถนน-
เพชรบุรี และแขวงถนนพญาไท เขตพญาไท ซึ่งพื้นที่เหล่านี้ส่วนใหญ่อยู่ในเขตชั้นในของกรุงเทพมหานคร
นอกจากเขตบางขุนเทียนเท่านั้น เมื่อ พ.ศ.2526 พื้นที่เหล่านี้มีความหนาแน่นประชากรลดลง โดย
เฉพาะอย่างยิ่ง แขวงบางอ้อ เขตบางขุนเทียน มีความหนาแน่นอยู่ในกลุ่มที่ 3 และแขวงปทุมวัน
เขตปทุมวัน มีความหนาแน่นประชากรลดลง จนจัดอยู่ในกลุ่มที่ 4

นอกจากพื้นที่ดังกล่าวแล้ว บางตำบลในเขตชั้นกลางของกรุงเทพมหานคร ก็จัดอยู่
ในกลุ่มนี้ ได้แก่ แขวงยานนาวา แขวงวัดพระยาไกร แขวงบางคอแหลม และแขวงทุ่งวัดดอน
เขตยานนาวา, แขวงพระโขนง แขวงคลองตัน และแขวงคลองเตย เขตพระโขนง, แขวงบ้านช่างหล่อ
แขวงบางยี่ขัน และแขวงบางพลัด เขตบางกอกน้อย, แขวงภาษีเจริญ เขตภาษีเจริญ รวมถึงบาง
ตำบลในเขตชั้นในที่คั่นกับเขตชั้นกลางของกรุงเทพมหานคร ได้แก่ แขวงคูสิต แขวงถนนนครชัยศรี
และแขวงบางซื่อ เขตคูสิต, แขวงดินแดง เขตห้วยขวาง, เขตบางกอกใหญ่, เขตธนบุรี และ
เขตคลองสาน พื้นที่ในเขตชั้นกลางและเขตชั้นในที่คั่นกับเขตชั้นกลางของกรุงเทพมหานครที่กล่าวมา
นี้ส่วนใหญ่จะมีความหนาแน่นประชากรมากขึ้นในช่วง พ.ศ.2521-2526 ยกเว้น แขวงยานนาวา

แขวงวัดพระยาไกร เขตยานนาวา, แขวงวัดคูขี้ เขตบางกอกใหญ่ และแขวงคลองคันไทร
เขตคลองสาน มีความหนาแน่นประชากรลดลง ในกลุ่มนี้รวมถึงเทศบาลเมืองนนทบุรี ซึ่งในปี 2526
มีความหนาแน่นประชากรเพิ่มขึ้น

กลุ่มที่ 3 พื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากร 5,000-10,000 คน/ตร กม.

ใน พ.ศ.2521 ได้แก่พื้นที่เขตเมืองบางแห่งในจังหวัดปริมณฑลคือ ทม.สมุทรปราการ,
ทม.นครปฐม, ทม.สมุทรสาคร และเขตบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี พ.ศ.2526 พื้นที่เขตเมือง
เหล่านี้มีความหนาแน่นประชากรมากขึ้น

กรุงเทพมหานครบางแขวงก็มีความหนาแน่นประชากรอยู่ในกลุ่มนี้ ได้แก่
แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร, แขวงมักกะสัน เขตพญาไท, แขวงสวนจิตรลดา เขตดุสิต,
แขวงห้วยขวาง เขตห้วยขวาง, แขวงบางปะกอก เขตราชบุรีณะ, แขวงบางหว้า แขวงบางค้วน
และแขวงคูหาสวรรค์ เขตภาษีเจริญ, แขวงบางขุนนนท์ แขวงบางขุนศรี และแขวงบางอ้อ
เขตบางกอกน้อย, แขวงทุ่งมหาเมฆ และแขวงบางโคล่ เขตยานนาวา, แขวงบางขุนเทียน
เขตบางขุนเทียน แขวงต่างๆ ของกรุงเทพมหานครที่กล่าวมานี้มีความหนาแน่นของประชากรเพิ่มขึ้น
โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แขวงมักกะสัน เขตพญาไท, แขวงสวนจิตรลดา เขตดุสิต, แขวงห้วยขวาง
เขตห้วยขวาง, แขวงบางโคล่ เขตยานนาวา, แขวงบางอ้อ เขตบางกอกน้อย และแขวงบางค้วน
เขตภาษีเจริญ ใน ปี พ.ศ.2526 พื้นที่เหล่านี้มีความหนาแน่นประชากรเพิ่มขึ้นจนอยู่ในกลุ่มที่ 2

นอกจากแขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร เท่านั้นที่มีความหนาแน่นประชากร
ลดลงในกลุ่มนี้

กลุ่มที่ 4 พื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากร 2,900-5,000 คน/ตร กม.

ในปี พ.ศ.2521 ได้แก่ ค.ท่าทราย อ.เมือง จ.นนทบุรี, ค.บางเมือง และ
ค.สำโรงเหนือ อ.เมือง จ.สมุทรปราการ, ค.บางฟุ้ง และ ค.ทรงคนอง อ.พระประแดง
จ.สมุทรปราการ ตลอดจนเทศบาลตำบลกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร

แขวงต่างๆ ในกรุงเทพมหานครที่มีความหนาแน่นประชากรอยู่ในกลุ่มนี้คือ
แขวงอูบคินี เขตปทุมวัน, แขวงสามเสนนอก และแขวงบางกะปิ เขตห้วยขวาง, แขวงบางโพธิ์
และแขวงช่องนนทรี เขตยานนาวา, แขวงบางจาก เขตพระโขนง, แขวงคลองถนน และ

แขวงลาดยาว เขตบางเขน, แขวงบางแกว และแขวงบางจาก เขตภาษีเจริญ, แขวงราษฎร์บูรณะ
เขตราษฎร์บูรณะ, แขวงคลองชักพระ เขตคลองสาน และแขวงจอมทอง เขตบางขุนเทียน

ปี พ.ศ.2526 พื้นที่เหล่านี้มีความหนาแน่นประชากรเพิ่มขึ้น และบางพื้นที่ก็มีความ
หนาแน่นประชากรเพิ่มขึ้น จนจัดอยู่ในกลุ่มที่ 3 ได้แก่ ค.บางเมือง และ ค.สำโรงเหนือ อ.เมือง
จ.สมุทรปราการ, แขวงลุมพินี เขตปทุมวัน, แขวงสามเสนนอก เขตห้วยขวาง, แขวงบางโพงพาง
และแขวงช่องนนทรี เขตยานนาวา, แขวงลาดยาว และแขวงคลองถนน เขตบางเขน, แขวงบางจาก
เขตพระโขนง, แขวงคลองชักพระ เขตคลองสาน และ แขวงราษฎร์บูรณะ เขตราษฎร์บูรณะ

กลุ่มที่ 5 พื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากร 1,150-2,900 คน/ตร กม.

ในปี พ.ศ.2521 ได้แก่ ค.บางขุน อ.เมือง ปทุมธานี, ค.บางกอบัว ค.บางกระสอบ
ค.บางจาก ค.บางหญ้าแพรก ค.สำโรงใต้ และ ค.บางคู อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ,
ค.บางไม้ ค.บางกระสอบ ค.บางเขน และ ค.ตลาดขวัญ อ.เมือง นนทบุรี, ค.ปากเกร็ด และ
ค.ท่าอิฐ อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี, ค.บางกรวย ค.วัดชลอ อ.บางกรวย จ.นนทบุรี, ค.ท่าข้าม
อ.สามพราน จ.นครปฐม

ในเขตกรุงเทพมหานคร พื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรในกลุ่มนี้ จะอยู่ในเขต
ชั้นนอก และเขตชั้นกลางที่ติดกับเขตชั้นนอก ได้แก่ แขวงลาดกระบัง เขตลาดกระบัง, แขวงบางมด
เขตบางขุนเทียน, แขวงคลองสาน และแขวงบางพระ เขตคลองสาน, แขวงหลักสอง เขตหนองแขม,
แขวงหนองบอน แขวงบางนา แขวงสวนหลวง เขตพระโขนง, แขวงทุ่งสีกัน แขวงทุ่งสองห้อง
แขวงอนุสาวรีย์ แขวงสายไหม และแขวงตลาดบางเขน เขตบางเขน, แขวงหัวหมาก แขวง-
ลาดพร้าว แขวงคลองจั่น และแขวงวังทองหลาง เขตบางกะปิ, แขวงคลองขวาง แขวงบางแค
และแขวงบางแคเหนือ เขตภาษีเจริญ, แขวงบางมด เขตราษฎร์บูรณะ

ปี พ.ศ.2526 พื้นที่เหล่านี้มีความหนาแน่นประชากรเพิ่มขึ้น และบางพื้นที่มีความ
หนาแน่นประชากรเพิ่มขึ้นอยู่ในกลุ่มที่ 4 ได้แก่ ค.บางคู อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ,
ค.บางเขน ค.ตลาดขวัญ อ.เมือง จ.นนทบุรี, ค.ปากเกร็ด อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี, ค.บางกรวย
อ.บางกรวย จ.นนทบุรี; ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ แขวงบางมด เขตบางขุนเทียน,
แขวงคลองสาน เขตคลองสาน, แขวงสวนหลวง เขตพระโขนง, แขวงลาดพร้าว แขวงคลองจั่น และ
แขวงวังทองหลาง เขตบางกะปิ, แขวงบางแค เขตภาษีเจริญ

กลุ่มที่ 6 พื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากร 500-1,150 คน/ ตร กม.

พ.ศ.2521 พื้นที่ในจังหวัดปทุมธานีที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ได้แก่ ทม.ปทุมธานี ต.บางแขวง
 ต.บางกระดี่ ต.บางซุด ต.บ้านกระแชง ต.สวนพริกไทย ต.หลักหก และ ต.บ้านฉาง อ.เมือง,
 ต.กระแชง ต.สามโคก และ ต.บ้านจิว อ.สามโคก, ต.รังสิต ต.ประชาธิปไตย อ.ธัญบุรี, ต.คูคต
 อ.ลำลูกกา

จังหวัดสมุทรปราการ ได้แก่ ต.แพรกษา ต.บางคว้น ต.ปากคลองบางปลากด
 ต.ท้ายบ้าน อ่าเภอเมือง, ต.บางยอ ต.บางกระเจ้า ต.บางหัวเสือ ต.บางน้ำผึ้ง อ.พระประแดง,
 ต.คลองด่าน อ.บางบ่อ

จังหวัดนนทบุรี ได้แก่ ต.บางกร่าง ต.บางรัก ต.บางศรีเมือง อ.เมือง,
 ต.คลองพระอุดม ต.บางตะไนย์ ต.บ้านใหม่ ต.บางตลาด ต.บางซุด อ.ปากเกร็ด, ต.บางคูเวียง
 ต.บางสีทอง ต.มหาสวัสดิ์ ต.บางขนุน ต.บางขุนทอง อ.บางกรวย, ต.บางรักใหญ่ อ.บางบัวทอง,
 ต.บางเลน อ.บางใหญ่

จังหวัดนครปฐม ได้แก่ ต.สามพราน ต.อ้อมใหญ่ ต.ท่าตลาด อ.สามพราน,
 ต.ลำพญา ต.โพรงมะเดื่อ ต.บ่อพลับ ต.นครปฐม ต.สนายจันทร์ ต.ห้วยจรเข้มะ ต.พระประโทน
 อ.เมือง, ต.นครชัยศรี อ.นครชัยศรี

จังหวัดสมุทรสาคร ได้แก่ ต.บางหญ้าแพรก อ.เมือง, ต.คลองมะเดื่อ ต.ท่าไม้
 อ.กระทุ่มแบน, ต.ยกรักษา อ.บ้านแพ้ว

จะเห็นได้ว่า พื้นที่ที่กล่าวมานี้ จะอยู่ในเขตเมืองและพื้นที่ที่ต่อเนื่องกับเขตเมือง
 สำหรับกรุงเทพมหานครนั้น พื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรอยู่ในกลุ่มนี้จะอยู่ใน เขตชั้นนอก และ
 เขตชั้นกลางที่ต่อเนื่องกับเขตชั้นนอกของกรุงเทพมหานคร ได้แก่ แขวงบางระมาด แขวงฉิมพลี และ
 แขวงบางเขินบาง ซอยบางเขิน, แขวงหนองแขม เขตหนองแขม, แขวงบางบอน เขตบางขุนเทียน,
 แขวงมีนบุรี เขตมีนบุรี, แขวงทุ่งครุ เขตราษฎร์บูรณะ, แขวงบางไต้ เขตภาษีเจริญ, แขวงสะพานสูง
 แขวงจระเข้บัว แขวงคลองกุ่ม เขตบางกะปิ, แขวงท่าแร้ง เขตบางเขน, แขวงประเวศ เขตพระโขนง

พ.ศ.2526 พื้นที่ในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะมีความหนาแน่นประชากรเพิ่มขึ้น และ บางแห่งก็เลื่อนขึ้นมาอยู่ในกลุ่มที่ 5 ได้แก่ ค.บางเขยง ค.บางกระดี อ.เมือง จ.นนทบุรี, ค.บางหัวเสือ อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ, ค.บางศรีเมือง อ.เมือง จ.นนทบุรี, บางตลาด ค.บางพูด อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี, แขวงฉิมพลี เขตคลองสาน, แขวงจรเข้บัว แขวงคลองเตย เขตบางกะปิ, แขวงประเวศ เขตพระโขนง แต่บางแห่งมีความหนาแน่นลดลงในปี พ.ศ.2526 ได้แก่ ค.บ้านฉาง ค.หลักหก อ.เมือง จ.ปทุมธานี, ค.บ้านจิว อ.สามโคก จ.ปทุมธานี, ค.บางจระแล อ.สามพราน จ.นครปฐม

กลุ่มที่ 7 พื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากร 50-500 คน/ตร.กม.

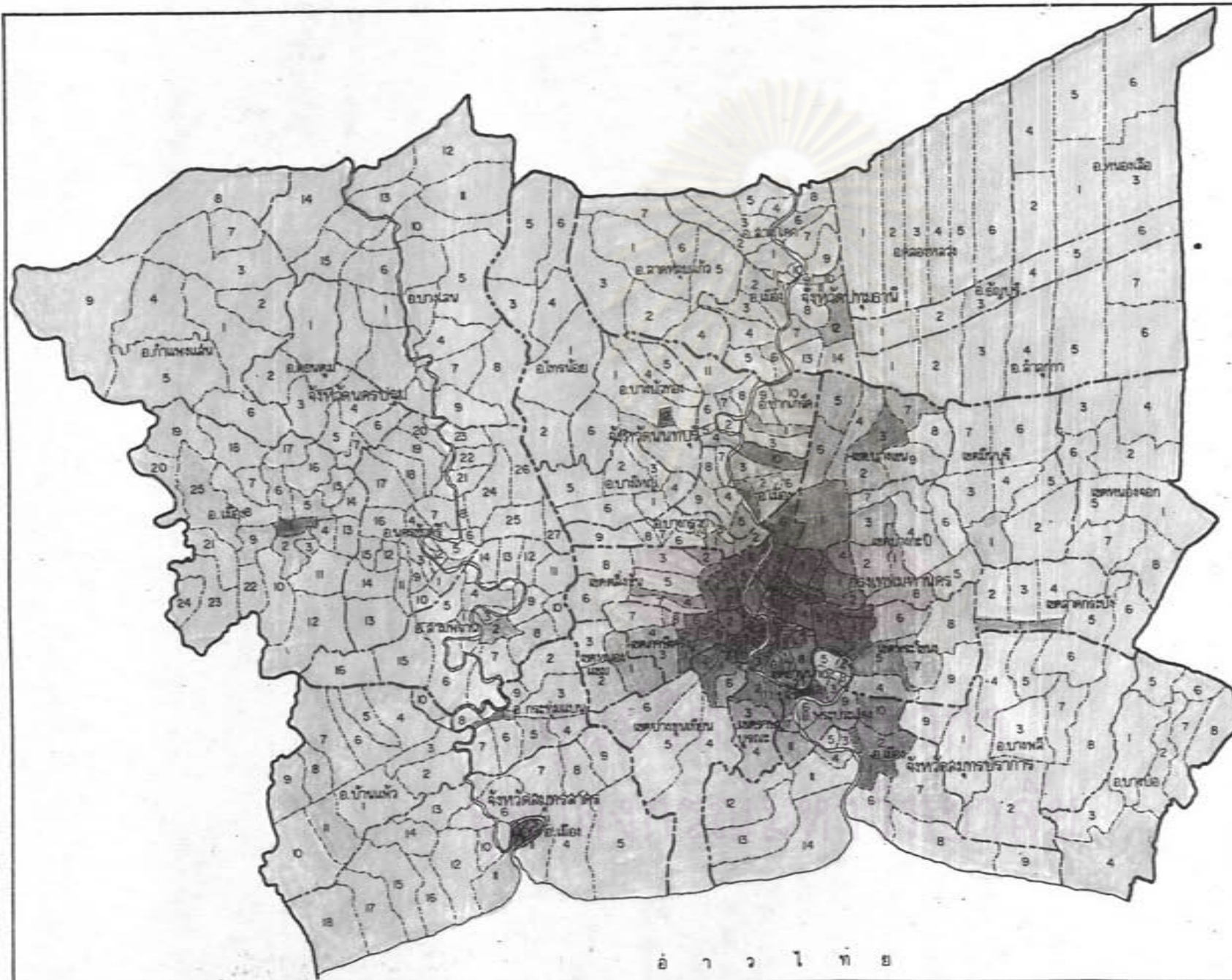
คือพื้นที่ในเขตรอบนอกของภาคที่ไม่ได้กล่าวใน 6 กลุ่ม จะมีความหนาแน่นประชากรในพื้นที่กลุ่มนี้จะมีการเปลี่ยนแปลงที่ไม่รวดเร็วนัก บางแห่งก็มีความหนาแน่นลดลง และบางแห่งที่มีความหนาแน่นเพิ่มขึ้นจนเลื่อนเป็นกลุ่มที่ 6 เมื่อ พ.ศ.2526 ซึ่งพื้นที่เหล่านั้นจะอยู่ในเขตเมืองหรือต่อเนื่องกับเขตเมือง

เมื่อศึกษาการกระจายตัวของประชากรในแต่ละกลุ่มพื้นที่ที่วิเคราะห์แล้วสามารถสรุปภาพรวมได้ว่า ประชากรในภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จะรวมตัวกันหนาแน่นมาก ในเขตชั้นในของกรุงเทพมหานคร และต่อเนื่องไปในบริเวณใกล้เคียง ส่วนในเขตปริมณฑล ประชากรจะจับกลุ่มหนาแน่น เฉพาะในเขตเมืองและบริเวณใกล้เคียง

จากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหนาแน่นของประชากร พ.ศ.2521 และ พ.ศ.2526 พบว่า เขตชั้นในของกรุงเทพมหานคร มีความหนาแน่นประชากรลดลง แต่ยังมีระดับความหนาแน่นประชากรสูงอยู่มาก ส่วนบริเวณเขตชั้นกลางและเขตชั้นนอกของกรุงเทพมหานคร ตลอดจนเขตเมืองในปริมณฑล และพื้นที่ต่อเนื่อง เริ่มมีความหนาแน่นประชากรสูงขึ้น

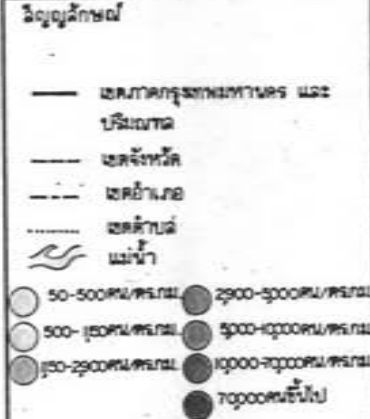
สำหรับจังหวัดปทุมธานี ประชากรจะหนาแน่นอยู่ตามริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาทั้ง 2 ด้านและขยายไปยังบริเวณข้างเคียงในเวลาต่อมา อย่างไรก็ตามพื้นที่ในจังหวัดปทุมธานี ส่วนใหญ่มิมีความหนาแน่นน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับภาค กทม. และปริมณฑล

อนึ่ง จากการศึกษการกระจายตัวของประชากรในจังหวัดสุพรรณบุรี พบว่าประชากรในพื้นที่ทางด่านตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาจะมีจำนวนประชากรมากกว่าทางด้านตะวันตก โดยเฉพาะ

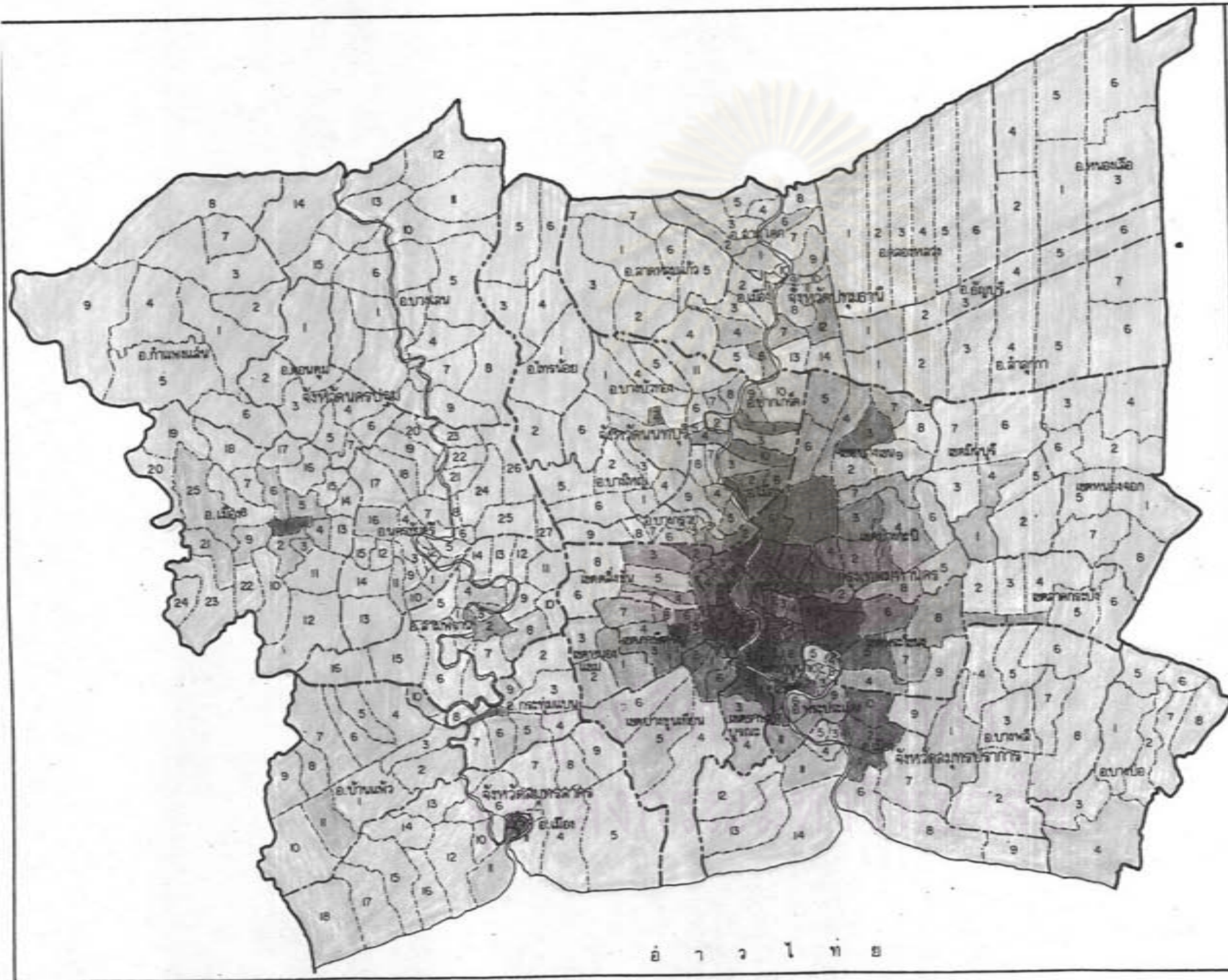
การศึกษา : การเจริญเติบโตของชุมชนในจังหวัดปทุมธานี
 กรณีศึกษา : การใช้ประโยชน์ที่ดินชุมชนประชาชนไทยและคลองหลวง

แผนที่แสดง
 ความหนาแน่นประชากร
 พ.ศ. 2521

มาตราส่วน 1: 400,000
 4.0 0 2.0 4.0 10.0 กิโลเมตร
 แผนที่

อ า ว โ ท ย

การศึกษา : การเจริญเติบโตของชุมชนในจังหวัดปทุมธานี
 กรณีศึกษา : การใช้ประโยชน์ที่ดินชุมชนประชาชาติและคลองหลวง

แผนที่แสดง
 ความหนาแน่นประชากร
 พ.ศ. 2526

- สัญลักษณ์
- เขตภาคกรุงเทพมหานคร และปริมาณ
 - เขตจังหวัด
 - - - - เขตอำเภอ
 - เขตตำบล
 - ~~~~~ แม่น้ำ
 - 50-500คน/ตรกม.
 - 500-1500คน/ตรกม.
 - 1500-2900คน/ตรกม.
 - 2900-5000คน/ตรกม.
 - 5000-10000คน/ตรกม.
 - 10000-20000คน/ตรกม.
 - 20000คนขึ้นไป

มาตราส่วน 1: 400,000
 4.0 0 2.0 4.0 10.0 กิโลเมตร
 แผนที่

อ า ว โ ท ย

ริมถนนพหลโยธิน แต่เนื่องจากบริเวณดังกล่าว มีจำนวนเนื้อที่มาก ทำให้ยังมีความหนาแน่นประชากร น้อยอยู่มาก

4. ประชากรเมือง

4.1 ประชากรเมือง-ชนบทในภาค กทม. และปริมณฑล

การศึกษาเบื้องต้น เกี่ยวกับความหนาแน่นของประชากรในภาคกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ทำให้สามารถสรุปภาพรวม เกี่ยวกับประชากรในภาคนี้ได้ว่าจะรวมตัวกันหนาแน่นใน เขต ชั้นในของกรุงเทพมหานคร และพื้นที่ต่อเนื่องกันตามลำดับ ส่วนจังหวัดปริมณฑลอันได้แก่ปทุมธานี สมุทรปราการ นนทบุรี นครปฐม และ สมุทรสาคร ประชากรจะรวมตัวกันหนาแน่นและค่อนข้าง หนาแน่นใน เขตเมือง เมื่อเวลาผ่านไปพื้นที่ต่อเนื่องกับ เขตเมืองจึง เริ่มมีความหนาแน่น เพิ่มขึ้น

เขตเมืองที่กล่าวข้างต้น หมายความว่าถึงเขตเทศบาลและสุขาภิบาล ฉะนั้น ประชากรเมืองในที่นี้จึงหมายถึงประชากรที่อาศัยอยู่ในจังหวัดกรุงเทพมหานครทั้งหมด, เทศบาลและ สุขาภิบาลในเขตจังหวัดปริมณฑล ส่วนประชากรชนบทหมายถึง ประชากรที่อาศัยอยู่นอกเขตจังหวัด กรุงเทพมหานคร เทศบาล และสุขาภิบาล.

การที่ประชากรในจังหวัดปริมณฑลมีการรวมตัวกันใน เขตเมืองเป็นส่วนใหญ่ จึงเป็นที่น่าศึกษาต่อไปว่า ประชากรเมืองและประชากรชนบทในภาคมีการเคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลง อย่างไรในช่วง พ.ศ. 2521-2526

พ.ศ.2521 ภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีประชากรเมือง 5,669,816 คน คิดเป็น 83.03% ของประชากรในภาค ส่วนประชากรชนบทมี 1,158,559 คน คิดเป็น 16.97% ของประชากรในภาค ต่อมา พ.ศ.2526 ประชากรเมืองในภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพิ่มขึ้นเป็น 5,882,716 คน แต่มีสัดส่วนลดลงเหลือ 80.16% ของประชากรในภาค ในขณะที่ประชากร ชนบทมีจำนวน 1,456,167 คน และมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเป็น 19.84% ของประชากรในภาค (ดูตาราง ที่ 3.6 ประกอบ)

ประชากรเมืองของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลส่วนใหญ่ คือ 85.90% ของประชากรเมืองในภาค อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ส่วนประชากรเมืองที่เหลือประมาณ 14.10%

จะกระจายตามเขตเมืองในจังหวัดปริมณฑล พ.ศ.2521 ปริมณฑลมีประชากรเมือง 799,307 คน คิดเป็น 40.83% ของประชากรในปริมณฑล และมีประชากรชนบท 1,158,559 คน หรือ 59.17% ของประชากรในปริมณฑล พ.ศ.2526 ประชากรเมืองในปริมณฑลเพิ่มขึ้นเป็น 864,389 คน แต่มีสัดส่วนลดลงเป็น 37.25% ของประชากรในปริมณฑล ส่วนประชากรชนบทมีจำนวน 1,456,167 คน หรือ 62.75% ของประชากรในปริมณฑล จะเห็นได้ว่า ใน พ.ศ.2521 ประชากรชนบทมีสัดส่วนมากกว่าประชากรเมืองเล็กน้อย แต่เมื่อเวลาผ่านไป พ.ศ.2526 พบว่า ประชากรชนบทเพิ่มขึ้นมากกว่าประชากรเมือง ทำให้สัดส่วนประชากรชนบทมากกว่าสัดส่วนประชากรเมืองมากขึ้น

เมื่อพิจารณาแต่ละจังหวัดในปริมณฑล จะเห็นว่าใน พ.ศ.2521 จังหวัดสมุทรปราการ มีขนาดประชากรเมืองมากที่สุดในปริมณฑล คือ 388,899 คน คิดเป็นสัดส่วน 79.65% ของประชากรทั้งจังหวัด ประชากรชนบทมีจำนวน 99,367 คน คิดเป็น 20.35% ของประชากรทั้งจังหวัด จังหวัดสมุทรปราการจึงมีประชากรเมืองเป็นสัดส่วนที่มากกว่าประชากรชนบทมาก ครั้นต่อมา พ.ศ.2526 ประชากรชนบท (ที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลและสุขาภิบาล) มีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น 277,055 คน คิดเป็นสัดส่วนถึง 44.43% ของประชากรทั้งจังหวัด ส่วนประชากรเมืองมีจำนวนลดลงเหลือ 346,459 คน และสัดส่วนก็ลดลงเหลือเพียง 55.57% ของประชากรทั้งจังหวัด แสดงให้เห็นว่าประชากรในจังหวัดสมุทรปราการเริ่มมีการกระจายตัวไปยังนอกเขตเมืองมากขึ้น ในขณะที่ประชากรในเขตเมืองมีจำนวนลดลง

จังหวัดสมุทรสาครมีสัดส่วนประชากรเมืองต่อประชากรจังหวัด มากเป็นที่สองรองจากจังหวัดสมุทรปราการ ใน พ.ศ.2521 จังหวัดสมุทรสาครมีประชากรเมือง 102,432 คน คิดเป็น 40.25% ของประชากรจังหวัดสมุทรสาคร ประชากรชนบทมีจำนวนมากกว่าประชากรเมืองเล็กน้อย คือมีจำนวน 152,082 คน หรือ 59.75% ของประชากรจังหวัดสมุทรสาคร ในช่วง พ.ศ.2521-2526 ประชากรเมืองของจังหวัดสมุทรสาครมีอัตราการเพิ่มประชากร 2.05% ต่อปี คือเพิ่มขึ้นเป็น 113,379 คน ใน พ.ศ.2526 ในขณะที่ประชากรชนบทมีอัตราการเพิ่มประชากร 3.81% ต่อปี คือมีประชากรชนบทจำนวน 183,335 คน จากการที่ประชากรชนบทมีอัตราการเพิ่มมากกว่าประชากรเมือง ทำให้สัดส่วนประชากรชนบทมากขึ้นเป็น 61.79% และประชากรเมือง มีสัดส่วนลดลงเป็น 38.21% ของประชากรจังหวัดสมุทรสาคร

จังหวัดสมุทรธานีมีสัดส่วนประชากรชนบทมากกว่าประชากรเมือง พ.ศ.2521 จังหวัดสมุทรธานีมีประชากรชนบท 204,769 คน คิดเป็น 66.23% ของประชากรจังหวัดสมุทรธานี ส่วนประชากรเมืองมีเพียง 104,393 คน หรือ 33.77% ของประชากรจังหวัดสมุทรธานี ในช่วง พ.ศ.2521-2526 ประชากรเมืองจังหวัดสมุทรธานีมีอัตราการเติบโตถึง 5.01% ต่อปี คือเพิ่มขึ้น เป็น 133,301 คน ใน พ.ศ.2526 ทำให้สัดส่วนประชากรเมืองเพิ่มขึ้นเป็น 37.25% ของ ประชากรจังหวัดสมุทรธานี ส่วนประชากรชนบทมีอัตราการเพิ่มประชากรเพียง 1.86% คือมีจำนวน ประชากร 224,508 คน หรือ 62.75% ของประชากรจังหวัดสมุทรธานี เห็นได้ว่า ในช่วง พ.ศ. 2521-2526 ประชากรเมืองจังหวัดสมุทรธานีมีอัตราการเติบโตประชากรที่มากกว่าประชากรชนบท มาก อย่างไรก็ตามจังหวัดสมุทรธานียังมีประชากรชนบทในสัดส่วนที่มากกว่าประชากรเมือง

จังหวัดนนทบุรีมีสัดส่วนประชากรชนบทมากกว่าประชากรเมือง ใน พ.ศ.2521 จังหวัดนนทบุรีมีประชากรเมือง 94,973 คน หรือ 26.24% ของประชากรจังหวัดนนทบุรี ส่วน ประชากรชนบทมีจำนวน 266,953 คน หรือ 73.76% ของประชากรจังหวัดนนทบุรี ในเวลาดังกล่าว ประชากรเมืองของจังหวัดนนทบุรีมีการเติบโตขึ้นมาก ในช่วง พ.ศ.2521-2526 ประชากรเมือง ของจังหวัดนนทบุรีมีอัตราการเติบโตถึง 7.99% ต่อปี ซึ่งนับว่ามีอัตราการเติบโตของประชากรเมือง ที่มากที่สุดในจังหวัดปริมณฑล กล่าวคือ ใน พ.ศ.2526 จังหวัดนนทบุรีมีประชากรเมือง 139,485 คน สัดส่วนประชากรเมืองเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ.2521 เป็น 30.55% ของประชากรเพิ่มขึ้น ในขณะที่ ประชากรชนบทมีอัตราการเติบโต 3.50% ต่อปี มีประชากรเพิ่มขึ้นเป็น 317,103 คนในปี พ.ศ. 2526 แต่มีสัดส่วนลดลงเหลือ 69.45% ของประชากรจังหวัดนนทบุรี

จังหวัดนครปฐมมีสัดส่วนประชากรเมืองน้อยที่สุดในจังหวัดปริมณฑล ใน พ.ศ. 2521 จังหวัดนครปฐมมีประชากรเมือง 108,610 คน คิดเป็น 19.97% ของประชากรจังหวัด นครปฐม ส่วนประชากรชนบทมีจำนวน 435,388 คน หรือ 80.03% ของประชากรจังหวัดนครปฐม ในช่วง พ.ศ.2521-2526 จังหวัดนครปฐมมีอัตราการเติบโตของประชากรเมือง 3.94% ต่อปี ดังนั้นใน พ.ศ.2526 จังหวัดนครปฐมจึงมีประชากรเมือง 131,765 คน มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเป็น 22.49% ของประชากรจังหวัดนครปฐม ในขณะที่ประชากรชนบทมีอัตราการเติบโตเพียง 0.85% ต่อปี คือประชากรเพิ่มขึ้นเป็น 454,166 คน หรือ 77.51% ของประชากรจังหวัดนครปฐม

กล่าวโดยสรุป ประชากรเมืองของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลส่วนใหญ่ จะอยู่ในกรุงเทพมหานคร นอกนั้นจะรวมตัวกันในเขตเมืองตามเส้นทางคมนาคมสายสำคัญในจังหวัด

ตารางที่ 3.6 สัดส่วนประชากรเมืองและชนบทของจังหวัดในภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พ.ศ.2521,2526

จังหวัด	พ.ศ.2521				พ.ศ.2526				อัตราการเติบโตของ ปชก. เมือง 2521-2526	อัตราการเติบโตของ ปชก. เมือง 2521-2526
	ประชากรเมือง		ประชากรชนบท		ประชากรเมือง		ประชากรชนบท			
	จำนวน	สัดส่วน	จำนวน	สัดส่วน	จำนวน	สัดส่วน	จำนวน	สัดส่วน		
ปทุมธานี	104,393	33.77	204,769	66.23	133,301	37.25	224,508	62.75	5.01	1.86
สมุทรปราการ	388,898	79.65	99,367	20.35	346,459	55.57	277,055	44.43	-2.28	22.76
นนทบุรี	94,973	26.24	266,953	73.76	139,485	30.55	317,103	69.45	7.99	3.50
นครปฐม	108,610	19.97	435,388	80.03	131,765	22.49	454,166	77.51	3.94	0.85
สมุทรสาคร	2,432	40.25	152,082	59.75	113,379	38.21	183,335	61.79	2.05	3.81
กรุงเทพมหานคร	4,870,509	100	-	-	5,018,327	100	-	-	0.60	-
ปริมณฑล	799,307	40.83	1,158,559	59.17	864,389	37.25	1,456,167	62.75	-	-
กรุงเทพมหานครและปริมณฑล	5,669,816	83.03	1,158,559	16.97	5,882,716	80.16	1,456,167	19.84	-	-

ที่มาของข้อมูล : กองการปกครองท้องถิ่น กรมการปกครอง

ปริมาตร สำหรับประชากรเมืองในจังหวัดปริมาตรนั้น จังหวัดปทุมธานี นนทบุรี และนครปฐม มีการเพิ่มประชากรเมืองในอัตราที่สูงมากกว่าประชากรชนบท โดยเฉพาะจังหวัดนนทบุรี มีอัตราการเพิ่มประชากรเมืองถึง 7.99% ค่อบปี แสดงให้เห็นว่า กลุ่ม 3 จังหวัดนี้เริ่มมีการขยายตัวประชากรในเขตเมืองมากขึ้นในขณะที่สมุทรปราการมีการกระจายประชากรออกไปนอกเขตเมือง และสมุทรสาครมีการเพิ่มขึ้นของประชากรเมืองในอัตราที่ลดลง

4.2 การตั้งถิ่นฐานของชุมชนเมืองในปริมาตร

ชุมชนเมืองในปริมาตรมีรูปแบบการกระจายตัวของชุมชนเป็น 2 ลักษณะคือ

4.2.1 ชุมชนริมน้ำ ประกอบด้วย

1) ชุมชนบริเวณสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาและคลองซอยต่างๆ ตั้งแต่ปากอ่าวไทยขึ้นมาถึงจังหวัดปทุมธานี มีชุมชนเรียงรายกันตามลำค้ำคือ

- จังหวัดสมุทรปราการ มีชุมชน ส.บางปู่ ทม.สมุทรปราการ ส.พระประแดง และ ทม.พระประแดง

- จังหวัดกรุงเทพมหานคร มีชุมชนกรุงเทพมหานคร เป็นชุมชนใหญ่ที่สุดตั้งอยู่ตลอดสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา

- จังหวัดนนทบุรี มีชุมชน ส.บางกรวย ส.วัดชลอ ส.บางใหญ่ ทม.นนทบุรี ส.ปากเกร็ด และ ทม.บางบัวทอง

- จังหวัดปทุมธานี มีชุมชน ส.บางหลวง ทม.ปทุมธานี และ ส.บางเตย

รวมทั้ง 4 จังหวัด มีชุมชนทั้งหมด 14 แห่ง จัดเป็นชุมชนดั้งเดิมที่มีความเจริญมาช้านาน

2) ชุมชนบริเวณสองฝั่งแม่น้ำท่าจีน ได้แก่

- จังหวัดสมุทรสาคร มีชุมชน ทม.สมุทรสาคร และ ทม.กระทุ่มแบน

- จังหวัดนครปฐม มีชุมชน ส.อ้อมใหญ่ ส.สามพราน ส.นครชัยศรี ส.ห้วยหลุ ส.ลำพญา ส.บางเลน และ ส.บางหลวง

รวมชุมชนในกลุ่มนี้มี 9 แห่ง เป็นชุมชนใหญ่ที่เคยเจริญมากในอดีตสมัยที่การคมนาคมยังใช้ทางน้ำเป็นหลัก แต่ปัจจุบัน ชุมชนหลายแห่งลดความสำคัญลง เนื่องจากมีการตัดถนนเพิ่มเติม เป็นปัจจัยส่งเสริมให้ชุมชนตามเส้นทางถนน มีความสะดวกในการเข้าถึงและมีความสำคัญมากกว่า

- 3) ชุมชนสองฝั่งคลองดำเนินสะดวก ได้แก่ ชุมชน ส.บ้านแพ้ว และ ส.หลักห้า
- 4) ชุมชนสองฝั่งคลองหกวาและคลองชลประทานรังสิต จังหวัดปทุมธานี ได้แก่ ชุมชน ส.ประชาธิปไตย ส.คลองหลวง ส.ธัญบุรี ส.ลำลูกกา ส.ลำไทร และ ส.หนองเสือ

4.2.2 ชุมชนริมน้ำ กรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางบกของประเทศมีเส้นทางติดต่อ กทม.จากทุกภาคในทุกทิศทางโดยผ่านจังหวัดในปริมณฑล ซึ่งตั้งอยู่ล้อมรอบ กทม.ก่อให้เกิดความเจริญตามเส้นทางถนนที่มีความสะดวกในการเข้าถึง และเป็นจุดเชื่อมต่อของการคมนาคมทำให้มีชุมชนเกิดใหม่ตามเส้นทางถนน หรือเป็นชุมชนเดิมริมน้ำแล้วมีเส้นทางถนนเข้าถึง ได้สะดวกเป็นปัจจัยส่งเสริมให้เติบโตมากขึ้น ประกอบด้วย

- 1) ชุมชนตามเส้นทางใต้
 - ถนนธนบุรี-ปากท่อ มีชุมชน ทบ.สมุทรสาคร
- 2) ชุมชนตามเส้นทางสายตะวันตก
 - ถนนเพชรเกษมมีชุมชน ส.อ้อมน้อย ส.อ้อมใหญ่ ส.สามพราน ส.นครชัยศรี ส.ธรรมศาลา ทบ.นครปฐม และ ส.โพรงมะเดื่อ
 - ถนนมาลัยแมน เชื่อมต่อจังหวัดนครปฐมกับจังหวัดสุพรรณบุรี
 ได้แก่ ชุมชน ส.กำแพงแสน
 - ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3235 จากนครปฐมไปสุพรรณบุรี
 ได้แก่ชุมชน ส.ลำพญา ส.บางเลน ส.บางหลวง
- 3) ชุมชนตามเส้นทางสายเหนือ
 - ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 340 จากอำเภอบางบัวทองไปจังหวัดสุพรรณบุรี มีชุมชน ทบ.บางบัวทอง และ ส.บางใหญ่
 - ถนนนนทบุรี-ปทุมธานี (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 306 และ 307) มีชุมชน ส.บางกรวย ทบ.นนทบุรี ส.ปากเกร็ด ส.บางหลวง ทบ.ปทุมธานี และ ส.บางเค

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1 (ถนนพหลโยธิน) ระหว่าง กทม.

กับอยุธยา มีชุมชน ส.ประชาธิปไตย และ ส.คลองหลวง

4) ชุมชนตามเส้นทางสายตะวันออก

- ทางหลวงแผ่นดินสาย 305 จาก ส.ประชาธิปไตย ไป อ.องครักษ์

ได้แก่ ชุมชน ส.ประชาธิปไตย ส.ธัญบุรี และ ส.สนั่นรักษ์

- ถนนสายบางนา-ตราด มีชุมชน ส.บางพลี และ ส.บางม่อ

- ถนนสุขุมวิท มีชุมชน ส.สำโรงเหนือ ทม.สมุทรปราการ

ส.บางปู และ ส.คลองค่าน

4.3 ขนาดประชากรของชุมชนเมืองในภาค กทม.และปริมณฑล

ชุมชนเมืองที่เรียงรายอยู่ตามเส้นทางคมนาคมสายสำคัญ จะมีขนาดประชากรต่างกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ อาทิเช่น ระยะทางใกล้-ไกลจากกรุงเทพมหานคร ขนาดของพื้นที่ ความเจริญของชุมชน และบทบาทของชุมชนเมืองนั้นๆ จากแผนที่ที่ และแผนที่ที่ แสดงขนาดประชากรของชุมชนเมืองภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ใน พ.ศ.2521 และ 2526 เห็นได้ว่าขนาดประชากรของชุมชนเมืองสามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มได้ดังนี้

กลุ่มที่ 1 เป็นชุมชนที่มีขนาดใหญ่ที่สุดมีอยู่เพียงชุมชนเดียว คือชุมชน กรุงเทพมหานคร พ.ศ.2521 กรุงเทพมหานครมีจำนวนประชากร 4,870,509 คน และ ใน พ.ศ. 2526 กรุงเทพมหานครมีประชากร 5,018,327 คน มีอัตราการเติบโตประชากร 0.60% ต่อปี

กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มของชุมชนเมืองที่มีขนาดประชากรตั้งแต่ 50,000-2,000,000คน ใน พ.ศ. 2521 มีชุมชนอยู่ในกลุ่มนี้ 2 ชุมชน คือ ส.สำโรงเหนือ และ ส.พระประแดง จ.สมุทรปราการ ต่อมา พ.ศ.2526 ส.สำโรงเหนือมีจำนวนประชากรลดลง ส่วน ส.พระประแดงมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นในอัตราการเติบโตประชากร 4.10% ต่อปี อย่างไรก็ตามชุมชนทั้งสองแห่งนี้ยังมีขนาดประชากรอยู่ในกลุ่มนี้

กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มของชุมชนเมืองที่มีขนาดประชากรตั้งแต่ 9,500-50,000 คน

จังหวัดปทุมธานี มีชุมชนอยู่ในกลุ่มนี้ 3 ชุมชน คือ ส.ธัญบุรี ส.ประชาธิปไตย และ ส.คลองหลวง ในช่วง พ.ศ.2521-2526 ชุมชนทั้ง 3 แห่งนี้มีอัตราการเติบโตประชากร

5.46%, 4.75% และ 4.28% ตามลำดับ

จังหวัดสมุทรปราการ มีชุมชนอยู่ในกลุ่มนี้ 4 ชุมชน คือ ทม.สมุทรปราการ ทม.พระประแดง ส.คลองค่าน และ ส.บางปู ในช่วง พ.ศ. 2521-2526 ส.คลองค่าน ส.บางปู และ ทม.สมุทรปราการ มีอัตราการเติบโตประชากร 2.54%, 5.38% และ 6.14% ตามลำดับ โดยเฉพาะ ทม.สมุทรปราการมีขนาดประชากรเพิ่มขึ้นและถูกจัดอยู่ในกลุ่มที่ 2 ใน พ.ศ.2526 ส่วน ทม.พระประแดงซึ่งมีขนาดประชากรใน พ.ศ.2521 ถึง 10,163 คน ในขณะที่มีพื้นที่เพียง 0.6115 ตรกม. ซึ่งนับได้ว่าเป็นชุมชนที่มีความหนาแน่นประชากรสูงมาก ฉะนั้น ใน พ.ศ.2526 ทม.พระประแดง จึงมีขนาดประชากรลดลงเล็กน้อยเหลือ 9,870 คน

จังหวัดนนทบุรีมีชุมชนอยู่ในกลุ่มนี้ 3 ชุมชน คือ ทม.นนทบุรี ส.บางกรวย และ ส.ปากเกร็ด ในช่วง พ.ศ. 2521-2526 ชุมชนทั้ง 3 แห่งนี้มีอัตราการเติบโต 4.91%, 8.50% และ 13.62% ตามลำดับ โดยเฉพาะ ส.ปากเกร็ด มีขนาดประชากรเพิ่มขึ้นและถูกจัดอยู่ในกลุ่มที่ 2 ใน พ.ศ.2526

จังหวัดนครปฐมมีชุมชนอยู่ในกลุ่มนี้ 3 ชุมชน คือ ส.สามพราน ส.สามง่าม และ ทม.นครปฐม ซึ่งมีอัตราการเติบโตประชากร 4.52%, 1.99% และ 1.60% ตามลำดับ

จังหวัดสมุทรสาคร มีชุมชนอยู่ในกลุ่มนี้ 4 ชุมชนคือ ส.อ้อมน้อย ทค.กระทุ่มแบน ทม.สมุทรสาคร และ ส.หลักห้า ในช่วง พ.ศ. 2521-2526 ชุมชนเหล่านี้มีอัตราการเติบโตประชากร 5.74%, 2.25%, 1.47% และ 0.86% ตามลำดับ

กลุ่มที่ 4 เป็นกลุ่มของชุมชนเมืองที่มีขนาดประชากรตั้งแต่ 4,500-9,500 คน

จังหวัดปทุมธานีมีชุมชนอยู่ในกลุ่มนี้ 6 แห่ง ได้แก่ ทม.ปทุมธานี ส.บางเตย ส.ลำลูกกา ส.สนั่นรักษ์ ส.ระแหง และ ส.บางหลวง ในช่วง พ.ศ.2521-2526 ชุมชนเหล่านี้มีอัตราการเติบโตประชากร 10.34%, 2.09%, 1.86%, 1.61% และ -4.81% ตามลำดับ สำหรับ ทม.ปทุมธานี และ ส.สนั่นรักษ์นั้น ใน พ.ศ.2526 มีขนาดประชากรอยู่ในกลุ่มที่ 3 ส่วน ส.บางหลวง มีขนาดประชากรลดลงจนกระทั่งอยู่ในกลุ่มที่ 5 ใน พ.ศ. 2526

จังหวัดสมุทรปราการมีชุมชนอยู่ในกลุ่มนี้ 2 แห่ง คือ ส.บางบ่อ และ ส.บางพลี ในช่วง พ.ศ.2521-2526 ส.บางบ่อมีอัตราการเติบโตประชากร 9.17% ส่วน ส.บางพลี มีอัตรา

การเติบโตประชากร 18.82% และถูกจัดอยู่ในกลุ่มที่ 3 ใน พ.ศ. 2526

จังหวัดนนทบุรี มีชุมชนอยู่ในกลุ่มนี้ 3 แห่ง คือ ส.วัดชลอ ทม.บางบัวทอง และ ส.บางม่วง ในช่วง พ.ศ.2521-2526 ส.วัดชลอ และ ทม.บางบัวทอง มีอัตราการเติบโตประชากร 2.9% และ 1.42% ตามลำดับ ส่วน ส.บางม่วงมีขนาดประชากรลดลง

จังหวัดนครปฐม มีชุมชนอยู่ในกลุ่มนี้ 6 แห่ง คือ ส.กำแพงแสน ส.บางเลน ส.โพรงมะเดื่อ ส.ธรรมศาลา ส.นครชัยศรี และ ส.ดอนยายหอม ในช่วง พ.ศ.2521-2526 มีอัตราการเติบโตประชากร 4.59%, 4.27%, 1.79%, 0.71% และ 0.84% ตามลำดับ

กลุ่มที่ 5 เป็นกลุ่มของชุมชนเมืองที่มีขนาดประชากรน้อยกว่า 4,500 คน

จังหวัดปทุมธานีมีชุมชนอยู่ในกลุ่มนี้ 2 แห่ง คือ ส.ลำไทร และ ส.หนองเสือ ในช่วง พ.ศ.2521-2526 ส.ลำไทร มีอัตราการเติบโตประชากร 6.73% และใน พ.ศ.2526 ส.ลำไทร ถูกจัดอยู่ในกลุ่มที่ 4 ส่วน ส.หนองเสือนั้นมีขนาดประชากรลดลง

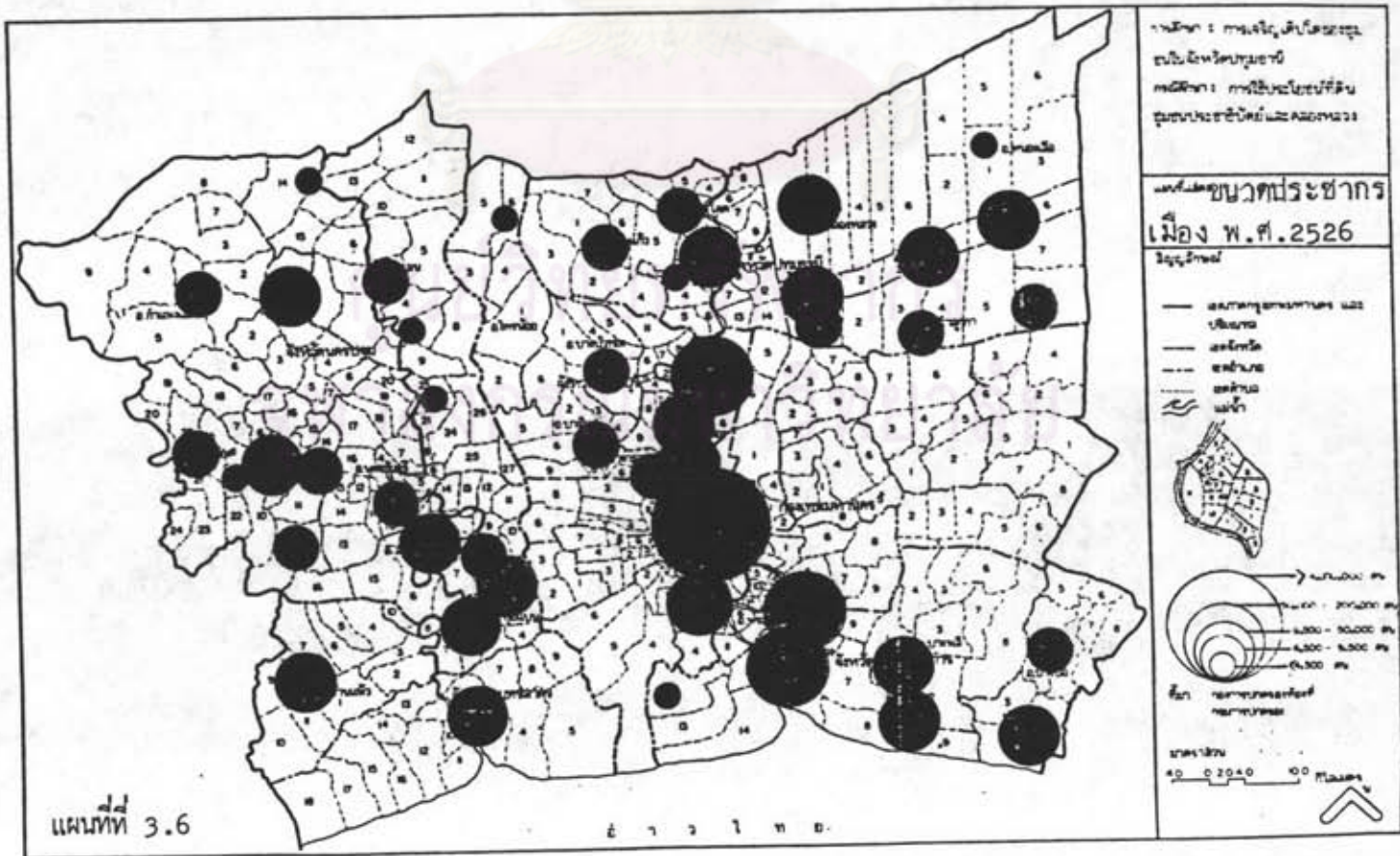
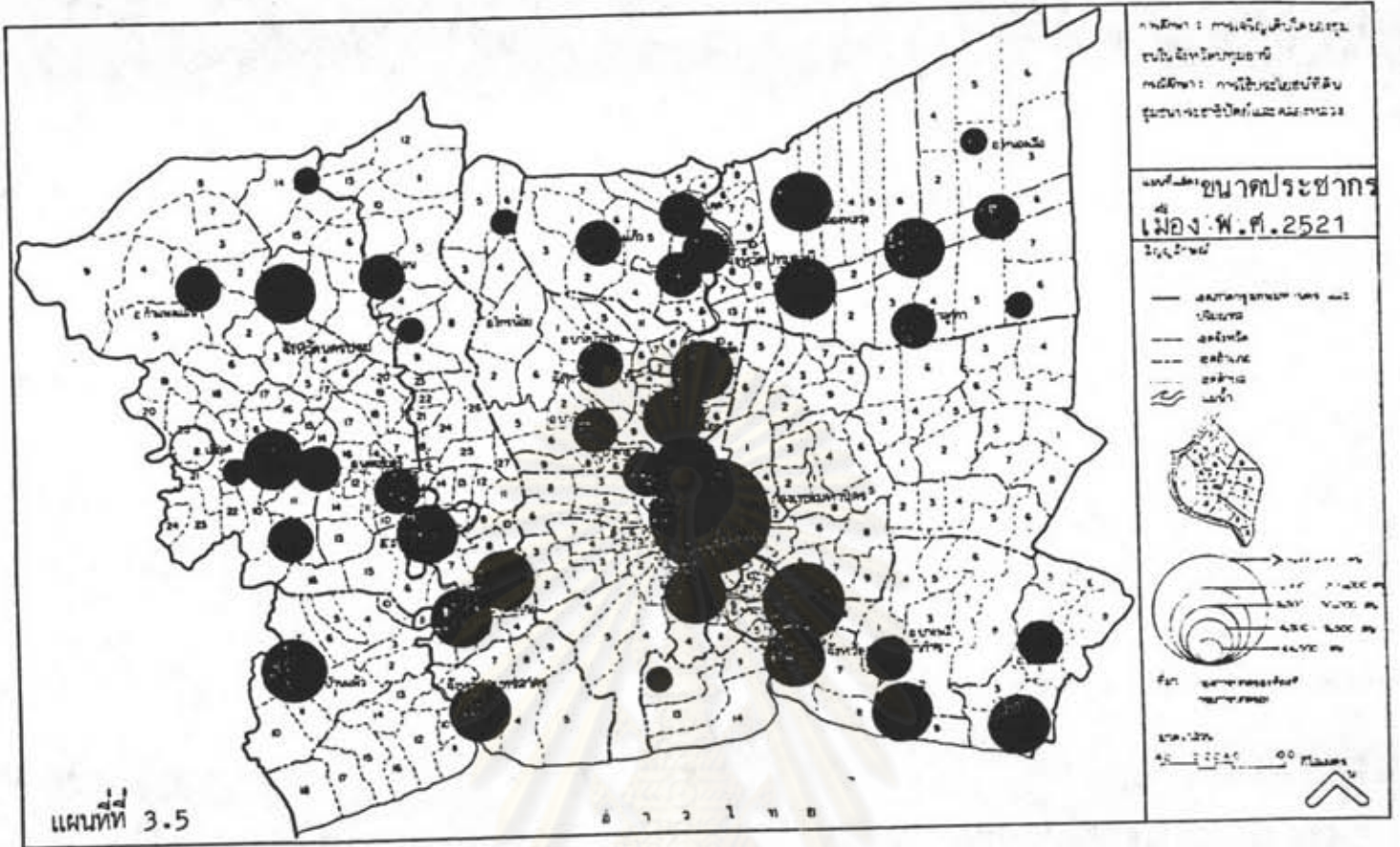
จังหวัดสมุทรปราการ มีชุมชนอยู่ในกลุ่มนี้ 1 แห่งคือ ส.คลองสวน ซึ่งมีขนาดประชากรลดลงในช่วง พ.ศ.2521-2526

จังหวัดนนทบุรี มีชุมชนอยู่ในกลุ่มนี้ 1 แห่ง คือ ส.ราษฎร์นิยม ในช่วง พ.ศ. 2521-2526 มีอัตราการเติบโตประชากร 2.79%

จังหวัดนครปฐม มีชุมชนอยู่ในกลุ่มนี้ 3 แห่งคือ ส.ลำพญา ส.รางกระทุ่ม และ ส.บางหลวง มีอัตราการเติบโตประชากร 9.84%, 2.81% และ 0.38% ตามลำดับ

จังหวัดสมุทรสาคร มีชุมชนอยู่ในกลุ่มนี้ 1 แห่งคือ ส.บ้านแพ้ว ในช่วง พ.ศ. 2521-2526 มีอัตราการเติบโตประชากรถึง 9.22% ค่อย

กล่าวโดยสรุปว่า กรุงเทพมหานครเป็นชุมชนเมืองที่มีขนาดประชากรใหญ่ที่สุดในภาค และชุมชนที่อยู่ใกล้กรุงเทพมหานครส่วนใหญ่จะมีขนาดประชากรสูงกว่าชุมชนอื่นๆ ที่ไกลออกไป โดยเฉพาะชุมชนในแนวเหนือ-ใต้ของกรุงเทพมหานคร อันได้แก่ ชุมชนในจังหวัดสมุทรปราการ, นนทบุรี และด้านตะวันออกของจังหวัดปทุมธานี จะมีขนาดประชากรสูง

ดังได้กล่าวในตอนต้นว่า ใน พ.ศ.2521 จังหวัดสมุทรปราการ มีสัดส่วนประชากรเมืองถึง 70.65% ของประชากรทั้งจังหวัด และใน พ.ศ.2526 สัดส่วนประชากรเมืองของจังหวัดสมุทรปราการลดลงเหลือเพียง 55.57% (ตารางที่ 3.6) ทั้งนี้เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวประชากรเมืองของจังหวัดสมุทรปราการมีจำนวนลดลง และเมื่อศึกษาการเติบโตของประชากรในชุมชนเมืองพบว่า ทม.พระประแดง และ ส.สำโรงเหนือ อันเป็นชุมชนที่มีขนาดประชากรสูง เริ่มมีประชากรลดลง เป็นเหตุให้สัดส่วนประชากรเมืองของจังหวัดสมุทรปราการลดลงด้วย

จังหวัดนนทบุรีมีอัตราการเติบโตของประชากรเมืองมากที่สุดในภาค สีย 7.99% (ตารางที่ 3.6) นั่นคือ ใน พ.ศ.2521 จังหวัดนนทบุรีมีสัดส่วนประชากรเมือง 26.24% ของประชากรทั้งจังหวัด และใน พ.ศ.2526 สัดส่วนประชากรเมืองเพิ่มขึ้นเป็น 30.55% เมื่อพิจารณาประกอบการเปลี่ยนแปลงประชากรของชุมชนเมือง พบว่าชุมชนเมืองของจังหวัดนนทบุรีที่มีขนาดประชากรสูง ได้แก่ ทม.นนทบุรี, ส.บางกรวย และ ส.ปากเกร็ด ก็มีอัตราการเติบโตประชากรค่อนข้างสูงด้วย โดยเฉพาะ ส.ปากเกร็ด มีอัตราการเติบโตประชากรถึง 13.62% ค่ะปี

จังหวัดปทุมธานีมีอัตราการเติบโตของประชากรเมืองมากเป็นอันดับ 2 ของภาค รองจากจังหวัดนนทบุรี คือ 5.01% ค่ะปี ชุมชนเมืองในจังหวัดปทุมธานีที่มีขนาดประชากรสูงส่วนใหญ่จะอยู่ทางด้านตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ได้แก่ ส.อัญบุรี, ส.ประชาธิปไตย และ ส.คลองหลวง ชุมชนดังกล่าวมีอัตราการเติบโตประชากรค่อนข้างสูง แต่ยังมีชุมชนทางด้านตะวันตกของจังหวัดปทุมธานีบางแห่ง เช่น ทม.ปทุมธานี มีอัตราการเติบโตประชากรสูง ถึง 10.34% ค่ะปี

ส่วนจังหวัดนครปฐม และจังหวัดสมุทรสาคร นั้น ชุมชนเมืองที่มีขนาดประชากรค่อนข้างสูง จะเป็นเทศบาลเมืองและเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้เทศบาล อย่างไรก็ตาม เทศบาลเมืองของทั้ง 2 จังหวัดนี้ มีอัตราการเติบโตประชากรที่ต่ำมาก เมื่อเปรียบเทียบกับเทศบาลของจังหวัดอื่นในปริมณฑล นอกจาก ส.อ้อมน้อย จ.สมุทรสาครซึ่งมีอัตราการเติบโตประชากรค่อนข้างสูง เนื่องจากมีพื้นที่ติดต่อกับกรุงเทพมหานคร และมีบทบาทในการรองรับการขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรมจากกรุงเทพมหานคร

5. ความสัมพันธ์ระหว่างความหนาแน่นประชากร กับ อัตราการเติบโตประชากรของชุมชนเมืองในปริมณฑล

ชุมชนเมืองที่ต่อเนื่องกับกรุงเทพมหานครในแนวเหนือ-ใต้ อันได้แก่ ทม.พระประแดง ส.สำโรงเหนือ จังหวัดสมุทรปราการ และ ทม.นนทบุรี มีความหนาแน่นประชากรสูงมาก

(ตารางที่ 3.7) ส่วนชุมชนเมืองที่ห่างไกลจากกรุงเทพมหานครและเขตเทศบาลในแต่ละจังหวัด ก็มีความหนาแน่นประชากรที่ลดหลั่นกันไป ตามบทบาทและความเจริญของท้องถิ่นนั้นๆ อย่างไรก็ตาม ความหนาแน่นประชากรในแต่ละชุมชน จะมีขีดจำกัดในลำดับชั้นหนึ่ง ซึ่งขีดจำกัดในแต่ละชุมชน จะไม่เท่ากัน ชุมชนบางแห่งอาจมีขีดจำกัดเนื่องจากขาดการพัฒนา บางแห่งมีปัญหาเรื่องการคมนาคมขนส่ง บางแห่งมีปัญหาด้านภูมิศาสตร์ ฯลฯ และบางแห่งก็ถึงจุดอิ่มตัวในการเพิ่มประชากรทำให้มีการอพยพออกจากชุมชนมากขึ้น และประชากรจะลดลงเรื่อยๆ จนถึงจุดสมดุลย์

ในการทำนายแนวโน้มของประชากรในแต่ละชุมชนเมือง ได้นำอัตราการเติบโตของประชากรในอดีต คือ ในช่วง พ.ศ. 2521-2526 มาพิจารณาควบคู่กับความหนาแน่นประชากรในแต่ละชุมชน เพื่อที่จะหาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทั้งสอง และสามารถแบ่งชุมชนเมืองเป็นกลุ่ม โดยกำหนดอัตราดังนี้

ชุมชนเมืองที่มีความหนาแน่นต่ำ หมายถึง ชุมชนเมืองที่มีความหนาแน่นประชากรต่ำกว่า 5,000 คน/ตรกม.

ชุมชนเมืองที่มีความหนาแน่นปานกลาง หมายถึง ชุมชนเมืองที่มีความหนาแน่นประชากร 5,000-11,000 คน/ตรกม.

ชุมชนเมืองที่มีความหนาแน่นสูง หมายถึง ชุมชนเมืองที่มีความหนาแน่นประชากรมากกว่า 11,000 คน ตรกม. ขึ้นไป

ชุมชนเมืองที่มีอัตราการเติบโตประชากรลดลง หมายถึง ชุมชนเมืองที่มีอัตราการเติบโตประชากรติดลบ

ชุมชนเมืองที่มีอัตราการเติบโตประชากรต่ำ หมายถึง ชุมชนเมืองที่มีอัตราการเติบโตประชากร ร้อยละ 0-4

ชุมชนเมืองที่มีอัตราการเติบโตประชากรปานกลาง หมายถึง ชุมชนเมืองที่มีอัตราการเติบโตประชากรร้อยละ 4-10

ชุมชนเมืองที่มีอัตราการเติบโตประชากรสูง หมายถึง ชุมชนเมืองที่มีอัตราการเติบโตประชากรร้อยละ 10 ขึ้นไป

กลุ่มที่ 1 ความหนาแน่นค่า และอัตราการเติบโตลดลง

ชุมชนเมืองในกลุ่มนี้ ได้แก่ ส.บางหลวง ส.หนองเสือ จ.ปทุมธานี, ส.คลองสวน จ.สมุทรปราการ, ส.บางม่วง จ.นนทบุรี และ ส.คอนยายหอม จ.นครปฐม

ชุมชนในกลุ่มนี้มีความหนาแน่นประชากรที่เบาบางมาก และในช่วง พ.ศ.2521-2526 ก็ยังมีขนาดประชากรลดลง ชุมชนเหล่านี้จึงเติบโตได้ช้ามาก

กลุ่มที่ 2 ความหนาแน่นค่า และอัตราการเติบโตค่า

ชุมชนเมืองในกลุ่มนี้ได้แก่ ส.บางเคย ส.ระแหง ส.สนั่นรักษ์ ส.ลำลูกกา จ.ปทุมธานี, ส.คลองค่าน จ.สมุทรปราการ, ส.วัดชลอ ส.ราษฎร์นิยม จ.นนทบุรี, ส.ธรรมศาลา ส.โพรงมะเดื่อ ส.นครชัยศรี ส.ห้วยหลุ ส.อ้อมใหญ่ ส.บางหลวง ส.รางกระทุ่ม ส.สามง่าม จ.นครปฐม, ส.หลักห้า จ.สมุทรสาคร

ชุมชนในกลุ่มนี้มีความหนาแน่นประชากรที่เบาบางมาก และมีอัตราการเติบโตประชากรค่า ชุมชนเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะเติบโตช้า และเป็นที่น่าสังเกตว่าชุมชนในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะอยู่ทางด้านตะวันตกของกรุงเทพมหานคร

กลุ่มที่ 3 ความหนาแน่นค่า และอัตราการเติบโตปานกลาง

ชุมชนเมืองในกลุ่มนี้ได้แก่ ส.ธัญบุรี ส.ประชาธิปไตย ส.ลำไทร ส.คลองหลวง จ.ปทุมธานี, ส.พระประแดง ส.บางบ่อ จ.สมุทรปราการ, ส.สามพราน ส.บางเลน ส.ลำพญา ส.กำแพงแสน จ.นครปฐม

ชุมชนเหล่านี้กำลังมีการพัฒนาในด้านต่างๆ และเริ่มมีการขยายตัวบ้างแล้วในช่วงเวลาที่ผ่านมา

กลุ่มที่ 4 ความหนาแน่นค่า และอัตราการเติบโตสูง

ชุมชนเมืองในกลุ่มนี้ได้แก่ ทบ.ปทุมธานี และ ส.ปากเกร็ด นนทบุรี ชุมชนทั้งสองแห่งนี้มีแนวโน้มที่จะเติบโตได้อีกมาก เนื่องจากในช่วง พ.ศ.2521-2526 ชุมชนทั้งสองมีอัตราการเติบโตประชากรสูง ประกอบกับยังมีพื้นที่เหลือพอที่จะพัฒนาอีกมาก

กลุ่มที่ 5 ความหนาแน่นปานกลาง และอัตราการเติบโตต่ำ

ชุมชนในกลุ่มนี้ ได้แก่ ทม.บางบัวทอง จ.นนทบุรี, ทม.นครปฐม จ.นครปฐม, ทม.สมุทรสาคร และ ทต.กระทุ่มแบน จ.สมุทรสาคร

ชุมชนในกลุ่มนี้จะค่อนข้างคงที่ ไม่ค่อยพัฒนามากนักเนื่องจากมีอัตราการเติบโตในอดีตต่ำ

กลุ่มที่ 6 ความหนาแน่นปานกลาง และอัตราการเติบโตปานกลาง

ชุมชนในกลุ่มนี้ ได้แก่ ทม.สมุทรปราการ และ ส.บางปู จ.สมุทรปราการ, ส.บางกรวย จ.นนทบุรี, ส.บ้านแพ้ว จ.สมุทรสาคร

ชุมชนในกลุ่มนี้มีการพัฒนามาบ้างแล้วในอดีต และยังสามารถพัฒนาไปได้อีก

กลุ่มที่ 7 ความหนาแน่นปานกลาง และอัตราการเติบโตสูง

ชุมชนในกลุ่มนี้ ได้แก่ ส.บางพลี จ.สมุทรปราการ ซึ่งมีอัตราการเติบโตประชากรในช่วง พ.ศ.2521-2526 ถึง 18.82% เป็นชุมชนที่มีอัตราการเติบโตสูงที่สุดในภาค กทม. และปริมณฑล ประกอบกับความหนาแน่นประชากรของ ส.บางพลี ยังไม่มากนัก จึงอาจคาดการณ์ได้ว่าชุมชน ส.บางพลี จะมีแนวโน้มที่พัฒนาต่อไปได้อีกมาก

กลุ่มที่ 8 ความหนาแน่นสูง และอัตราการเติบโตลดลง

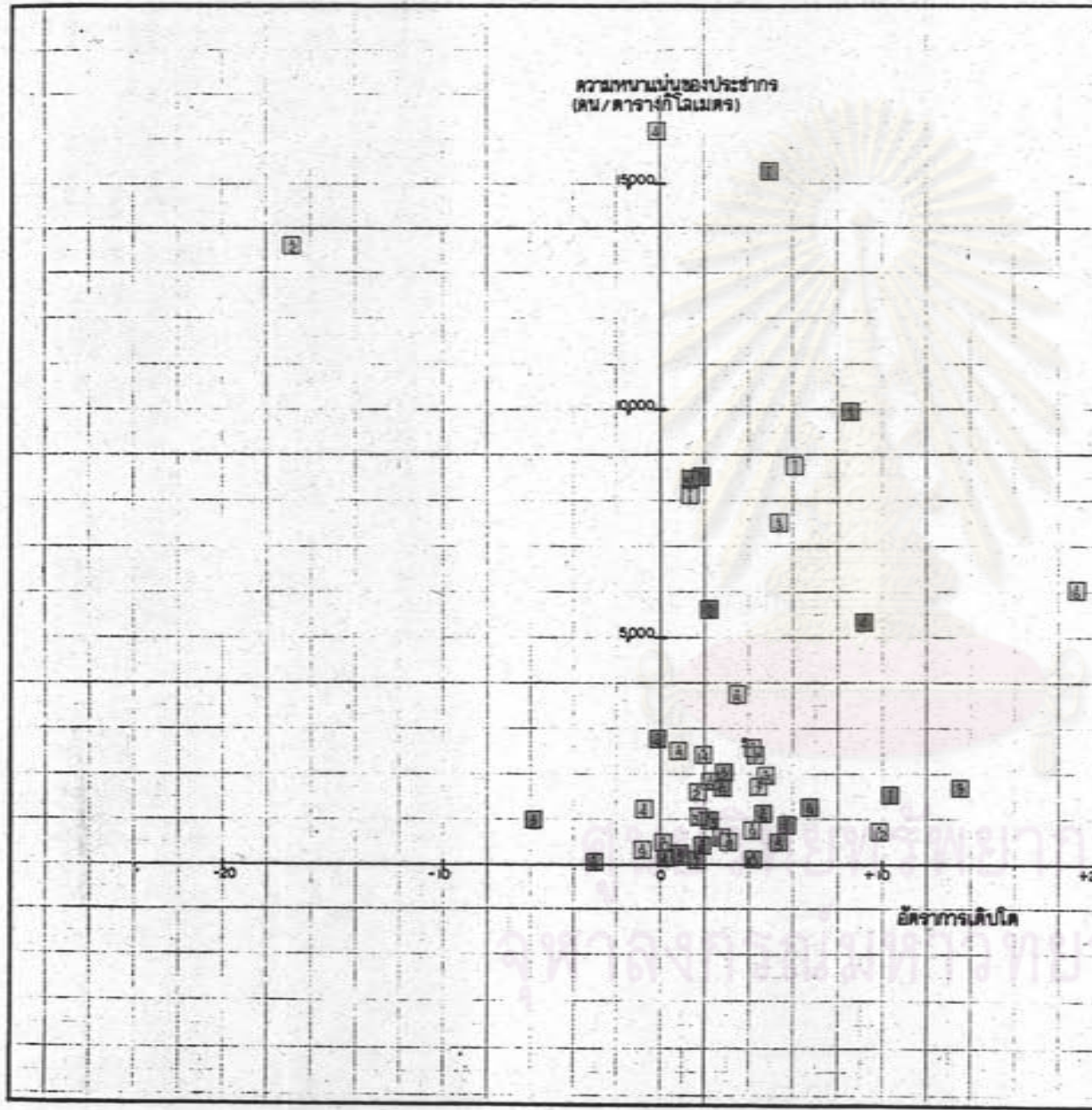
ชุมชนในกลุ่มนี้ ได้แก่ ทม.พระประแดง และ ส.สำโรงเหนือ ชุมชนทั้ง 2 แห่งนี้มีความเจริญในอดีต จนกระทั่งเกิดความอึดอัด ประชากรเริ่มย้ายออก ทำให้ประชากรลดลง

กลุ่มที่ 9 ความหนาแน่นสูงและอัตราการเติบโตปานกลาง

ชุมชนที่อยู่ในกลุ่มนี้คือ ทม.นนทบุรี ซึ่งมีความเจริญมาแล้วในอดีต และมีแนวโน้มจะพัฒนาได้อีกไม่มากนัก เนื่องจากมีความหนาแน่นประชากรสูงมากแล้ว

c. ความเจริญเติบโตทางด้านประชากรของชุมชนในจังหวัดปทุมธานี

จากการศึกษาลักษณะทางด้านประชากรของชุมชนในจังหวัดปทุมธานีโดย เปรียบเทียบ

- ชุมชนเมือง
- 1 เทศบาลเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี
 - 2 คูธานีบาลคลองหลวง
 - 3 คูธานีบาลบางเคอ
 - 4 คูธานีบาลระแหง
 - 5 คูธานีบาลอัญบุรี
 - 6 คูธานีบาลประจักษ์ศิลปชัย
 - 7 คูธานีบาลฉะเชิงศัลย์
 - 8 คูธานีบาลอำลุลูกกา
 - 9 คูธานีบาลลำโพธิ์
 - 10 คูธานีบาลคลองหลวง
 - 11 คูธานีบาลหนองเสือ
- 1 เทศบาลเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ
- 2 คูธานีบาลฉะเชิงศัลย์
 - 3 คูธานีบาลบางปู
 - 4 เทศบาลเมืองพระประแดง
 - 5 คูธานีบาลพระประแดง
 - 6 คูธานีบาลบางคี่
 - 7 คูธานีบาลบางปะ
 - 8 คูธานีบาลคลองสำ
 - 9 คูธานีบาลคลองหลวง
- 1 เทศบาลเมืองนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี
- 2 คูธานีบาลวัดชลอ
 - 3 คูธานีบาลบางกรวย
 - 4 คูธานีบาลบางม่วง
 - 5 คูธานีบาลบางบัวทอง
 - 6 คูธานีบาลราชบุรี
 - 7 คูธานีบาลปากเกร็ด
- 1 เทศบาลเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม
- 2 คูธานีบาลสุพรรณสำ
 - 3 คูธานีบาลโพธิ์ประเทือ
 - 4 คูธานีบาลดอนทรายทอง
 - 5 คูธานีบาลนครชัยศัลย์
 - 6 คูธานีบาลทิวศัลย์
 - 7 คูธานีบาลฉะเชิงศัลย์
 - 8 คูธานีบาลอ้อมใหญ่
 - 9 คูธานีบาลบางเลน
 - 10 คูธานีบาลบางพลี
 - 11 คูธานีบาลบางกระษัฏ
 - 12 คูธานีบาลฉะเชิงศัลย์
 - 13 คูธานีบาลกำแพงฉะ
 - 14 คูธานีบาลฉะเชิงศัลย์
- 1 เทศบาลเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร
- 2 เทศบาลตำบลกระษัฏ
 - 3 คูธานีบาลอ้อมน้อย
 - 4 คูธานีบาลบ้านแพ้ว
 - 5 คูธานีบาลฉะเชิงศัลย์

การศึกษา การเจริญเติบโตของชุมชนในจังหวัดปทุมธานี กรณีศึกษา การใช้ประโยชน์ที่ดินชุมชนประจักษ์ศิลปชัย และ - คลองหลวง

- สัญลักษณ์
- จังหวัดปทุมธานี
 - จังหวัดสมุทรปราการ
 - จังหวัดนนทบุรี
 - จังหวัดนครปฐม
 - จังหวัดสมุทรสาคร

ที่มา

ตารางที่ 3.7 ขนาดประชากร อัตราการเติบโตประชากรและความหนาแน่นประชากรในปริมณฑล

ชุมชนเมือง	อำเภอ	พื้นที่ (ตร. กม.)	ประชากร พ.ศ.2521	ประชากร พ.ศ.2526	อัตราการ เติบโตประชากร 2521-2526	ความหนาแน่น ประชากร พ.ศ.2526
จังหวัดปทุมธานี						
ทม.ปทุมธานี	เมือง	7.10	7,081	11,583	10.34	1,631
ส.บางหลวง	เมือง	8.90	5,087	3,975	-4.81	1,019
ส.บางเขย	สามโคก	7.29	6,669	7,395	2.09	1,014
ส.ระแหง	ลาดหลุมแก้ว	18.22	5,240	5,399	0.60	296
ส.ธัญบุรี	ธัญบุรี	30.14	13,729	17,913	5.46	594
ส.ประชาธิปไตย	ธัญบุรี	20.14	20,314	25,618	4.75	1,272
ส.สนับทึบ	ธัญบุรี	38.40	9,115	9,872	1.61	257
ส.ลำลูกกา	ลำลูกกา	11.453	5,331	5,846	1.86	510
ส.ลำไทร	ลำลูกกา	3.64	3,553	4,921	6.73	1,351
ส.ตุ๊กต	ลำลูกกา	12.475	-	6,528	-	523
ส.คลองหลวง	คลองหลวง	1.40	26,650	32,860	4.28	311
ส.หนองเสือ	หนองเสือ	13.78	1,624	1,391	-3.05	101
จังหวัดสมุทรปราการ						
ทม.สมุทรปราการ	เมือง	7.33	48,298	65,053	6.14	8,875
ส.ลำโรงเหนือ	เมือง	5.00	172,465	68,509	-16.86	13,702
ส.บางปู	เมือง	6.30	37,014	48,095	5.38	7,634
ทม.พระประแดง	พระประแดง	0.6115	10,163	9,870	-0.58	16,141
ส.พระประแดง	พระประแดง	41.00	81,134	111,405	4.10	2,717
ส.บางพลี	บางพลี	3.00	7,732	18,310	18.82	6,103
ส.บางบ่อ	บางบ่อ	2.50	5,149	6,317	4.17	2,527
ส.คลองค่าน	บางบ่อ	4.50	15,185	17,217	2.54	3,826
ส.คลองสวน	บางบ่อ	3.50	1,759	1,683	-0.88	481

ชุมชนเมือง	อำเภอ	พื้นที่ (ตร. กม.)	ประชากร พ.ศ.2521	ประชากร พ.ศ.2526	อัตราการ เติบโตประชากร 2521-2526	ความหนาแน่น ประชากร พ.ศ.2526
จังหวัดนนทบุรี						
ทม.นนทบุรี	เมือง	2.50	30,293	38,498	4.91	15,399
ส.วัดชลอ	บางกรวย	3.50	7,407	8,548	2.91	2,137
ส.บางกรวย	บางกรวย	1.5281	10,048	15,109	8.50	10,073
ส.บางม่วง	บางใหญ่	1.67	4,870	4,799	-0.29	2,874
ทม.บางบัวทอง	บางบัวทอง	1.00	7,922	8,502	1.42	8,502
ส.ราษฎร์นิยม	ไทรน้อย	1.20	1,575	1,807	2.79	1,807
ส.ปากเกร็ด	ปากเกร็ด	34.54	32,858	62,222	13.62	1,801
จังหวัดนครปฐม						
ทม.นครปฐม	เมือง	5.282	41,731	45,387	1.60	8,555
ส.ธรรมศาลา	เมือง	3.40	5,379	5,863	1.74	1,724
ส.โพรงมะเดื่อ	เมือง	8.25	8,431	9,212	1.79	1,117
ส.ดอนขากหมอม	เมือง	4.640	6,527	6,258	-0.84	1,349
ส.นครชัยศรี	นครชัยศรี	3.00	7,559	7,830	0.71	2,610
ส.ห้วยหญ่	นครชัยศรี	1.080	-	2,045	2.35	1,893
ส.สามหาราม	สามหาราม	8.15	12,116	15,116	4.52	1,855
ส.อ้อมใหญ่	สามหาราม	12.00	-	8,303	3.04	692
ส.บางเลน	บางเลน	6.50	4,926	6,072	4.27	934
ส.บางหลวง	บางเลน	3.805	2,266	2,309	0.38	607
ส.รางกระทุ่ม	บางเลน	4.00	2,665	3,061	2.81	765
ส.ลำพญา	เมือง	4.00	2,016	3,223	9.84	806
ส.กำแพงแสน	กำแพงแสน	3.00	4,988	6,243	4.59	2,081
ส.สามง่าม	ดอนตูม	4.40	10,006	11,043	1.99	2,510

ชุมชนเมือง	อำเภอ	พื้นที่ (ตร. กม.)	ประชากร พ.ศ. 2521	ประชากร พ.ศ. 2526	อัตราการ เติบโตประชากร 2521-2526	ความหนาแน่น ประชากร พ.ศ. 2526
จังหวัดสมุทรสาคร						
ทม.สมุทรสาคร	เมือง	5.90	45,467	48,903	1.47	8,289
ทต.กระทุ่มแบน	กระทุ่มแบน	2.175	11,136	12,446	2.25	5,722
ส.อ้อมน้อย	กระทุ่มแบน	13.53	10,226	13,518	5.74	999
ส.บ้านแพ้ว	บ้านแพ้ว	0.76	2,646	4,112	9.22	5,410
ส.หลักห้า	บ้านแพ้ว	96.12	32,957	34,400	0.86	358

ที่มา : กรมการปกครอง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จังหวัดปทุมธานีกับจังหวัดใน กทม. และปริมณฑล และเปรียบเทียบแต่ละอำเภอตลอดจนชุมชนภายใน จังหวัดปทุมธานีเอง พบว่าจังหวัดปทุมธานีมีความแตกต่างทางด้านประชากรในแต่ละอำเภอ โดยที่ อำเภอทางฝ่ายตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาจะมีจำนวนประชากรมากกว่าอำเภอทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา โดยเฉพาะอำเภอที่ถนนพหลโยธินผ่าน อันได้แก่ อำเภอลำลูกกา อำเภอธัญบุรี และอำเภอคลองหลวง อย่างไรก็ตาม อำเภอเหล่านี้มีพื้นที่มาก ประกอบด้วย เป็นพื้นที่เกษตรกรรม เป็นส่วนใหญ่ ทำให้ความหนาแน่นประชากรยังต่ำอยู่มาก อนึ่ง การตั้งถิ่นฐานของประชากรทางด้าน ตะวันออก ในจังหวัดปทุมธานี จะเป็นแบบ RIBBON DEVELOPMENT คือกระจายตัวอยู่เฉพาะริม ถนนและริมคลอง และเนื่องจากทางฝั่งตะวันออกของจังหวัดมีคลองชลประทานและคลองส่งน้ำ แบ่ง พื้นที่ออกเป็นแปลงสี่เหลี่ยม (GRID) เล็กๆ ทำให้เป็นอุปสรรคในการขยายตัวของชุมชน ทำให้ชุมชน ของจังหวัดปทุมธานี เป็นชุมชนเล็กๆ อยู่ตามริมคลองและริมถนน

เมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนอื่นๆ ในภาค กทม. และปริมณฑลแล้ว ชุมชนเมืองในจังหวัด ปทุมธานีจัดอยู่ในกลุ่มของชุมชนที่มีความหนาแน่นระดับต่ำทั้งสิ้น โดยอยู่ใน 4 กลุ่มแรกคือ

- 1) ชุมชนที่มีอัตราการเติบโตประชากรลดลง ได้แก่ ส.บางหลวง ในอำเภอเมือง และ ส.หนองเสือ ในอำเภอหนองเสือ
- 2) ชุมชนที่มีอัตราการเติบโตประชากรต่ำ ได้แก่ ส.บางเคศ ในอำเภอสามโคก, ส.ระแหง ในอำเภอลาดหลุมแก้ว, ส.สนั่นรักษ์ ในอำเภอธัญบุรี และ ส.ลำลูกกา ในอำเภอลำลูกกา
- 3) ชุมชนที่มีอัตราการเติบโตประชากรปานกลาง ได้แก่ ส.ธัญบุรี ส.ประชาธิปไตย ในอำเภอธัญบุรี, ส.ลำไทร ในอำเภอลำลูกกา และ ส.คลองหลวง ในอำเภอคลองหลวง
- 4) ชุมชนที่มีอัตราการเติบโตประชากรสูง ได้แก่ ทม.ปทุมธานี

ชุมชนในกลุ่มที่ 4 คือ ทม.ปทุมธานี จะเป็นชุมชนที่มีแนวโน้มในการเพิ่มประชากรสูง เนื่องจากในช่วง พ.ศ.2521-2526 มีอัตราการเติบโตประชากรถึง 10.34%ต่อปี และยังมี ความหนาแน่นประชากรต่ำ ยังมีพื้นที่ว่างพอที่จะขยายตัวได้อีกมาก ส่วนชุมชนในกลุ่มที่ 3 ซึ่งพื้นที่ที่ศึกษา คือ ส.ประชาธิปไตย และ ส.คลองหลวง ถูกจัดอยู่ในกลุ่มนี้ด้วย เป็นกลุ่มชุมชนที่กำลังมีการพัฒนาใน ด้านต่าง ๆ ซึ่งมีการขยายตัวมาบ้างแล้วและยังขยายตัวได้อีกมากเพราะมีพื้นที่ว่างอีกมาก

อย่างไรก็ตามการขยายตัวของประชากรในชุมชน ควรมีการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เหมาะสม โดยคำนึงพื้นที่เกษตรกรรมด้วย

สำหรับชุมชนในกลุ่มที่ 1 และ กลุ่มที่ 2 ยังมีการเติบโตประชากรที่ช้ามาก

โครงสร้างทางค้ำเศรษฐกิจ

1. ผลิตภัณฑ์มวลรวม

1.1 การเปลี่ยนแปลงของผลิตภัณฑ์มวลรวม

ในอดีตที่ผ่านมาในช่วง พ.ศ.2521-2526 ภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีสัดส่วนของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จาก 40.24% ของประเทศใน พ.ศ. 2521 เป็น 43.05% ใน พ.ศ.2525 ในขณะที่สัดส่วนของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของภาคอื่นๆ ลดลง แสดงว่าภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีบทบาทสำคัญทางค้ำเศรษฐกิจของประเทศดังจะเห็นได้จาก สัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมที่มีเกือบครึ่งหนึ่งของประเทศและสัดส่วนนี้ยังเพิ่มขึ้นอีก ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว

หากพิจารณาในภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลจะพบว่า กรุงเทพมหานคร มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมถึง 75.42% ของภาคใน พ.ศ.2521 และเพิ่มขึ้นเป็น 76.02% ใน พ.ศ. 2525 โดยมีอัตราการเพิ่ม 7.58% ต่อปี ส่วนจังหวัดในปริมณฑลนั้น สมุทรปราการมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมสูงที่สุดคิดเป็น 12.35% ของภาคใน พ.ศ.2525 รองลงมาคือปทุมธานี นครปฐม สมุทรสาคร นนทบุรี มีสัดส่วน 4.33%, 3.14%, 2.40% และ 1.76% ตามลำดับ

จังหวัดปทุมธานีมีอัตราการเพิ่มของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมสูงกว่าจังหวัดอื่นในภาค คือ มีอัตราการเพิ่ม 10.52% ต่อปี นับได้ว่าจังหวัดปทุมธานีเริ่มมีการพัฒนาทางค้ำเศรษฐกิจอย่างมากในช่วงที่ผ่านมา (รายละเอียดในตารางที่ 3.9)

1.2 การเปรียบเทียบสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมและสัดส่วนประชากร

การศึกษาเปรียบเทียบสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมและสัดส่วนประชากร ของแต่ละจังหวัดเพื่อวิเคราะห์ความได้เปรียบ-เสียเปรียบของแต่ละจังหวัด (รายละเอียดในตารางที่ 3.10) โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ

1.2.1) กลุ่มจังหวัดที่มีสัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวม มากกว่าสัดส่วนประชากร ได้แก่ กรุงเทพมหานคร และสมุทรปราการ

1.2.2) กลุ่มจังหวัดที่มีสัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวม น้อยกว่าสัดส่วนประชากร ได้แก่ จังหวัดนนทบุรี นครปฐม และสมุทรสาคร

1.2.3) กลุ่มจังหวัดที่มีสัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวม ใกล้เคียงกับสัดส่วนประชากร ได้แก่ จังหวัดปทุมธานี

ลักษณะสำคัญของจังหวัดในกลุ่มที่ 1 คือมีความได้เปรียบในการผลิตและควมมีประสิทธิภาพในการผลิต เห็นได้จากกรุงเทพมหานคร มีสัดส่วนประชากร 71.14% ของภาคใน พ.ศ.2525 แต่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมถึง 76.02% ของภาคในปีเดียวกัน และจังหวัดสมุทรปราการ มีสัดส่วนประชากรเพียง 7.61% ของภาค ใน พ.ศ.2525 แต่มีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมถึง 12.35%

ส่วนจังหวัดในกลุ่มที่ 2 ได้แก่ สมุทรสาคร นครปฐม และนนทบุรี มีความเสียเปรียบในการผลิต กล่าวคือ มีสัดส่วนประชากรในภาคสูงแต่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในสัดส่วนที่น้อยเมื่อเปรียบเทียบกับภาค โดยเฉพาะจังหวัดนนทบุรี ซึ่งมีสัดส่วนประชากรใน พ.ศ.2525 ถึง 5.50% ของภาค แต่มีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมเพียง 1.76% เท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดนนทบุรี เป็นเขตที่อาศัยเป็นส่วนมากจึงมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม ในสัดส่วนที่น้อยกว่าจังหวัดอื่น

จังหวัดปทุมธานี เป็นจังหวัดเดียวในภาคที่มีความสมดุลระหว่างสัดส่วนประชากรและสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์ในภาค กล่าวคือ ใน พ.ศ.2525 จังหวัดปทุมธานีมีสัดส่วนประชากร 4.44% ของภาค และมีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม 4.33% ของภาค

1.3 ลักษณะ โครงสร้างของผลิตภัณฑ์มวลรวม

ผลิตภัณฑ์มวลรวมแบ่งออกเป็น 3 สาขาหลักคือ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม

*สาขาเกษตรกรรม ประกอบด้วย กสิกรรม, ปศุสัตว์, ประมง, ป่าไม้

สาขาอุตสาหกรรม ประกอบด้วย เหมืองแร่และขุดหิน อุตสาหกรรม, การก่อสร้าง ไฟฟ้าและประปา

สาขาการค้าและบริการ ประกอบด้วย การคมนาคมและขนส่ง, การค้าส่งและค้าปลีก, การธนาคารและประกันภัย, ที่อยู่อาศัย, การบริหารและป้องกัน, การบริการ

ตารางที่ 3.8 แสดงมูลค่าและอัตราส่วนของผลิตภัณฑ์มวลรวม พ.ศ.2521 - 2525

ปี (พ.ศ.)	ประเภท	ประเทศ	จังหวัดในเขตปริมาตร					กรุงเทพฯ	ภาคอื่น ๆ
			ปทุมธานี	สมุทรปราการ	นนทบุรี	นครปฐม	สมุทรสาคร		
2521	มูลค่า	261,097.0	4,050.0	13,099.3	2,065.1	3,512.2	3,098.8	79,225.8	156,045.8
	ร้อยละ	100.00	1.55	5.02	0.79	1.35	1.19	30.34	59.76
2522	มูลค่า	276,907.1	4,437.3	13,884.6	2,324.0	3,344.8	3,388.4	90,132.7	159,395.3
	ร้อยละ	100.00	1.60	5.02	0.84	1.21	1.22	32.55	57.56
2523	มูลค่า	292,852.8	4,997.4	15,408.3	2,292.5	3,616.5	3,369.3	96,276.5	166,892.3
	ร้อยละ	100.00	1.71	5.26	0.78	1.23	1.15	32.88	56.99
2524	มูลค่า	311,270.8	5,847.0	16,723.5	2,599.5	4,059.5	3,295.6	99,677.8	179,067.9
	ร้อยละ	100.00	1.88	5.37	0.84	1.30	1.06	32.02	57.53
2525	มูลค่า	324,289.7	6,042.1	17,246.9	2,452.7	4,379.0	3,345.7	106,127.3	184,696.0
	ร้อยละ	100.00	1.86	5.32	0.76	1.35	1.03	32.73	56.95

ที่มาของข้อมูล : สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตารางที่ 3.9 แสดงมูลค่า อัตราส่วนและอัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวม ภาค กทม.และปริมาตร พ.ศ.2521-2525

จังหวัด	มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม พ.ศ.2521		มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม พ.ศ.2522		มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม พ.ศ.2523		มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม พ.ศ.2524		มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม พ.ศ.2525		Growth Rate
	มูลค่า	ร้อยละ	มูลค่า	ร้อยละ	มูลค่า	ร้อยละ	มูลค่า	ร้อยละ	มูลค่า	ร้อยละ	
ปทุมธานี	4,050.0	3.86	4,437.3	3.78	4,997.4	3.97	5,847.0	4.42	6,042.1	4.33	10.52
สมุทรปราการ	13,099.3	12.47	13,884.6	11.81	15,408.3	12.23	16,723.5	12.65	17,246.9	12.35	7.12
นนทบุรี	2,065.1	1.96	2,324.0	1.98	2,292.5	1.82	2,599.5	1.97	2,452.7	1.76	4.39
นครปฐม	3,512.2	3.34	3,344.8	2.85	3,616.5	2.87	4,059.5	3.07	4,379.0	3.14	5.67
สมุทรสาคร	3,098.8	2.95	3,388.4	2.88	3,369.3	2.68	3,295.6	2.49	3,345.7	2.40	1.94
กรุงเทพมหานคร	79,225.8	75.42	90,132.7	76.70	96,276.5	76.43	99,677.8	75.40	106,127.3	76.02	7.58
กรุงเทพมหานคร และปริมาตร	105,051.2	100	117,511.8	100	125,960.5	100	132,202.9	100	139,593.7	100	7.37

ที่มาของข้อมูล : สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตารางที่ 3.10 เปรียบเทียบสัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมและสัดส่วนประชากร ของจังหวัดในภาค กทม.และปริมณฑล

จังหวัด	มูลค่าผลิตภัณฑ์รวม (ล้านบาท) [*]						ประชากร ^{**}					
	พ.ศ.2521		พ.ศ.2523		พ.ศ.2525		พ.ศ.2521		พ.ศ.2523		พ.ศ.2525	
	มูลค่า	%	มูลค่า	%	มูลค่า	%	มูลค่า	%	มูลค่า	%	มูลค่า	%
ปทุมธานี	4,050.0	3.85	4,997.4	3.97	6,042.1	4.33	309,162	4.53	324,468	4.49	341,336	4.44
สมุทรปราการ	13,099.3	12.47	15,408.3	12.23	17,246.9	12.35	488,266	7.15	535,858	7.41	585,320	7.61
นนทบุรี	2,065.1	1.97	2,292.5	1.82	2,452.7	1.76	361,926	5.30	386,741	5.35	422,392	5.50
นครปฐม	3,512.2	3.34	3,616.5	2.87	4,379.0	3.14	543,998	7.96	561,346	7.77	590,588	7.68
สมุทรสาคร	3,098.8	2.95	3,369.3	2.68	3,345.7	2.40	254,514	3.73	265,464	3.67	278,949	3.63
กรุงเทพมหานคร	79,228.5	75.42	96,276.5	76.43	106,127.3	76.02	4,870,509	71.33	5,153,902	71.31	5,468,286	71.14
กรุงเทพมหานครและปริมณฑล	105,053.9	100	125,960.5	100	139,593.7	100	6,828,373	100	7,227,779	100	7,686,871	100

* ที่มาของข้อมูล : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

** ที่มาของข้อมูล : กรมการปกครอง

การค้าและบริการ เมื่อเปรียบเทียบโครงสร้างของแต่ละจังหวัดในภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล แล้วพอจะแบ่งให้เห็นโครงสร้างที่สำคัญๆ ของแต่ละจังหวัดดังนี้

1.3.1 จังหวัดที่มีโครงสร้างพึ่งพิงกับเกษตรกรรม ได้แก่จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งมีสัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมในสาขาเกษตรกรรมถึง 48.70% ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ต่อมา พ.ศ.2525 ผลิตภัณฑ์มวลรวมในสาขาเกษตรกรรม ลดลงจนมีสัดส่วนใกล้เคียงกับสาขาอุตสาหกรรม และ สาขาการค้าบริการ (ตารางที่ 3.12)

1.3.2 จังหวัดที่มีโครงสร้างพึ่งพิงกับอุตสาหกรรม ได้แก่ จังหวัดสมุทรปราการ และปทุมธานี มีสัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมในสาขาอุตสาหกรรมมากกว่า 50% ของผลิตภัณฑ์มวลรวม จังหวัด

1.3.3 จังหวัดที่มีโครงสร้างพึ่งพิงกับการค้าและบริการ ได้แก่ จังหวัด กรุงเทพมหานคร, นนทบุรีและนครปฐม มีสัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมในสาขาการค้าและบริการมากกว่า 40% ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด อย่างไรก็ตามจังหวัดนครปฐมยังมีโครงสร้างพึ่งพิงกับเกษตรกรรม อยู่บ้าง กล่าวคือใน พ.ศ.2521 จังหวัดนครปฐมมีสัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมในสาขาเกษตรกรรมมากกว่าสาขาการค้าและบริการเพียงเล็กน้อย ต่อมา พ.ศ.2525 ผลิตภัณฑ์มวลรวมในสาขาการค้าและบริการเพิ่มมากขึ้นจนมีสัดส่วนมากกว่าสาขาเกษตรกรรม ส่วนจังหวัดนนทบุรีนั้น ใน พ.ศ.2521 จังหวัดนนทบุรีมีสัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมในสาขาอุตสาหกรรม ถึง 48.81% ของผลิตภัณฑ์มวลรวม จังหวัดแต่เมื่อ พ.ศ.2525 ผลิตภัณฑ์มวลรวมสาขาอุตสาหกรรม กลับลดลงและผลิตภัณฑ์มวลรวมสาขาการค้าและบริการเพิ่มมากขึ้น จนมีสัดส่วนมากกว่าสาขาอุตสาหกรรม ทำให้จังหวัดนนทบุรีมีโครงสร้างที่พึ่งพิงกับการค้าและบริการมากกว่าอุตสาหกรรม

อนึ่งในภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในสาขาการค้าและบริการ ถึง 51.75% ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคใน พ.ศ.2525 แต่หากพิจารณาเฉพาะ จังหวัดในปริมณฑล จะพบว่ามูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในสาขาอุตสาหกรรมมีสัดส่วนมากกว่าสาขาการค้าและบริการ นั่นหมายความว่ากรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียงคือ นนทบุรี เป็นศูนย์กลางทางด้านการค้าและบริการ และจังหวัดอื่นๆ ในปริมณฑล จะเป็นแหล่งรองรับทางด้านอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมตามลำดับ

ตารางที่ 3.11 มูลค่าผลิตภัณฑ์และอัตราส่วน (ร้อยละ) ของแต่ละสาขา พ.ศ.2521-2525

	ปี (พ.ศ.)	มูลค่าผลิตภัณฑ์รวม (ล้านบาท)				อัตราส่วน (ร้อยละ)			
		รวม	เกษตรกรรม	อุตสาหกรรม	การค้า บริการ	รวม	เกษตรกรรม	อุตสาหกรรม	การค้า บริการ
ปศุสัตว์	2521	4,050.0	502.3	2,402.7	1,145.0	100.00	12.40	59.33	28.27
	2525	6,042.1	588.8	3,613.9	1,839.4	100.00	9.74	59.81	30.44
สมุทรปราการ	2521	13,099.3	1,024.5	8,631.7	3,443.1	100.00	7.82	65.89	26.29
	2525	17,246.9	888.3	11,386.4	4,972.2	100.00	5.15	66.02	28.83
นนทบุรี	2521	2,065.1	341.0	1,008.0	716.1	100.00	16.51	48.81	34.68
	2525	2,452.7	430.4	948.9	1,073.4	100.00	17.55	38.69	43.76
นครปฐม	2521	3,512.2	1,297.6	947.8	1,266.8	100.00	36.95	26.98	36.07
	2525	4,379.0	1,344.4	1,229.7	1,804.9	100.00	30.70	28.08	41.22
สมุทรสาคร	2521	3,098.8	1,509.2	726.6	863.0	100.00	48.70	23.45	27.85
	2525	3,345.7	1,139.4	1,052.4	1,153.9	100.00	34.05	31.46	34.49
กรุงเทพมหานคร	2521	79,225.8	443.0	33,653.7	45,129.1	100.00	0.56	42.48	56.96
	2525	106,127.3	791.9	43,940.9	61,394.5	100.00	0.75	41.40	57.85
ปริมณฑล	2521	25,825.4	4,674.6	13,716.8	7,434.0	100.00	18.10	53.11	28.79
	2525	33,486.4	4,391.3	18,231.3	10,843.8	100.00	13.12	54.48	32.40
กทม.และปริมณฑล	2521	105,051.2	5,117.6	47,370.5	52,563.1	100.00	4.87	45.09	50.04
	2525	139,593.7	5,183.2	62,172.2	72,238.3	100.00	3.71	44.54	51.75

ที่มา : สถาบันเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

1.4 การศึกษาการเติบโตของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในแต่ละสาขาการผลิตของ จังหวัดปทุมธานี

ในการศึกษาการเติบโตของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดปทุมธานีจะ
แยกการพิจารณาออกเป็น 2 ส่วนคือ

1. พิจารณาการเปลี่ยนแปลงมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในแต่ละสาขาการผลิต
ของจังหวัดปทุมธานี เปรียบเทียบกับการเปลี่ยนแปลงของจังหวัดในปริมาณอันได้แก่ จังหวัด
สมุทรปราการ นนทบุรี นครปฐม สมุทรสาคร และปทุมธานี

2. พิจารณาการเปลี่ยนแปลงมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในแต่ละสาขาการผลิต
ของจังหวัดปทุมธานี ในช่วง พ.ศ.2521-2525

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดปทุมธานีโดย
เปรียบเทียบกับ การเปลี่ยนแปลงของจังหวัดในปริมาณนั้น ได้ขอใช้วิธีการวิเคราะห์การเติบโตของ
ภาค (Regional Growth Analysis) คือวิธี "Shift-Share Analysis" ซึ่งสามารถอธิบาย
โดยใช้องค์ประกอบ 3 อย่างคือ

1. Share คือมูลค่าเพิ่ม (Value added) ที่เพิ่มขึ้นในกรณีที่การผลิต
ของจังหวัดเพิ่มขึ้นในอัตราเดียวกับการผลิตของภาค

2. Proportionality Shift หรือ Industrial Mix Effect (P-Shift) หมายถึงการเพิ่มของการผลิตในแต่ละสาขาการผลิตในภาคแตกต่างไปจากการเพิ่ม
การผลิตทั้งหมดในภาค ซึ่งสืบเนื่องมาจากการกระจุกตัวของอุตสาหกรรม ถ้าค่า P-Shift เป็น
บวกแสดงว่าจังหวัดมีอุตสาหกรรมที่ขยายตัวเร็ว และถ้าค่าของ P-Shift เป็นลบแสดงว่าจังหวัด
มีอุตสาหกรรมที่ขยายตัวช้า

3. Differential Shift (D-Shift) คือการเพิ่มของการผลิตในแต่ละ
สาขาการผลิตในจังหวัดแตกต่างไปจากการเพิ่มของการผลิตในแต่ละสาขาการผลิตในภาค ซึ่งจะ
บอกถึงการเติบโตของจังหวัด อันเนื่องจากการที่มีอุตสาหกรรมใดอุตสาหกรรมหนึ่ง โตเร็วในจังหวัด
นั้นมากกว่าจังหวัดอื่นๆ ในภาค ถ้าค่า D-Shift เป็นบวกแสดงว่าอุตสาหกรรมในสาขาการผลิตนั้น

เติบโตเร็วในจังหวัดนั้นมากกว่าจังหวัดอื่นๆ ที่มีโครงสร้างแบบเดียวกัน ถ้าค่า D-Shift เป็นลบ แสดงว่าอุตสาหกรรมในสาขาการผลิตนั้นเติบโตช้าในจังหวัดมากกว่าจังหวัดอื่นๆ ที่มีโครงสร้างแบบเดียวกัน

การวิเคราะห์มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดปทุมธานีนั้น จะเปรียบเทียบกับจังหวัดในปริมณฑล โดยไม่นำกรุงเทพมหานครมาร่วมพิจารณาด้วย เนื่องจากกรุงเทพมหานครมีโครงสร้างการผลิตที่เป็นพิเศษกว่าจังหวัดอื่น ซึ่งอาจทำให้การวิเคราะห์จังหวัดปทุมธานีไม่ชัดเจน

การคำนวณ Shift-Share Analysis มีสูตรดังนี้

	Share	=	$S_{ij} (GRP^*/GRP) - 1$
	P-Shift	=	$S_{ij} (S_i^*/S_i) - (GRP^*/GRP)$
	D-Shift	=	$S_{ij} (S_{ij}^*/S_{ij}) - (S_i^*/S_i)$
โดยที่	GRP	=	มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภาค (Gross Regional Product) ในตอนต้นของช่วงเวลา
	GRP*	=	มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคในตอนปลายของช่วงเวลา
	S_i	=	มูลค่าเพิ่ม (Value added) ของอุตสาหกรรม i ในตอนต้นของช่วงเวลา
	S_i^*	=	มูลค่าเพิ่มของอุตสาหกรรม i ในตอนปลายของช่วงเวลา
	S_{ij}	=	มูลค่าเพิ่มของอุตสาหกรรม i ในภาค j ในตอนต้นของช่วงเวลา
	S_{ij}^*	=	มูลค่าของอุตสาหกรรม i ในภาคที่ j ในตอนปลายของช่วงเวลา

ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้งสาม สามารถแสดงในรูปสมการได้ดังนี้

$$S_{ij}^* = S_{ij} + S_{ij}^*$$

$$S_{ij}^* = S_{ij} (GRP^*/GRP) - 1 + S_{ij} (S_i^*/S_i) - (GRP^*/GRP) + S_{ij} (S_{ij}^*/S_{ij}) - (S_i^*/S_i)$$

ซึ่งหมายความว่ามูลค่าผลิตภัณฑ์ที่เพิ่มขึ้น เท่ากับผลรวมของค่า Share, P-Shift และ D-Shift นั้นเอง

จากตารางที่ 3.12 จะเห็นได้ว่าถ้าสาขาการผลิตของจังหวัดปทุมธานีมีอัตราการเพิ่มเท่ากับการเพิ่มของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภาค สาขาการผลิตที่จะมีมูลค่าเพิ่มขึ้นมากที่สุดคือ อุตสาหกรรม, การค้าส่งและค้าปลีก และเกษตรกรรม ตามลำดับ

ส่วนการศึกษาการขยายตัวของแต่ละสาขาการผลิตของภาคเปรียบเทียบกับ การขยายตัวของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค (P-Shift) และการขยายตัวของแต่ละสาขาการผลิตของจังหวัดปทุมธานี เมื่อเปรียบเทียบกับ การขยายตัวของสาขาการผลิตของภาค (D-Shift) สามารถสรุปเป็นกลุ่ม ดังนี้

1) สาขาการผลิตที่มีค่า P-Shift เป็นบวกและ D-Shift เป็นบวก

สาขาการผลิตที่อยู่ในกลุ่มนี้มีการขยายตัวเร็วกว่า ผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคและสาขาการผลิตนี้ในจังหวัดปทุมธานีมีการเติบโตเร็วกว่าจังหวัดในปริมาตรโดยส่วนรวมสาขาการผลิตในกลุ่มนี้ ได้แก่ อุตสาหกรรม, การค้าส่งและค้าปลีก, การคมนาคมและขนส่ง, การบริการ, การธนาคารและประกันภัย

2) สาขาการผลิตที่มีค่า P-Shift เป็นบวก และ D-Shift เป็นลบ

สาขาการผลิตที่อยู่ในกลุ่มนี้มีการขยายตัวเร็วกว่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภาค แต่สาขาการผลิตนี้ในจังหวัดปทุมธานี มีการเติบโตช้ากว่าจังหวัดในปริมาตรโดยส่วนรวมสาขาการผลิตในกลุ่มนี้ ได้แก่ ที่อยู่อาศัย, การบริหารและป้องกัน

3) สาขาการผลิตที่มีค่า P-Shift เป็นลบ และ D-Shift เป็นบวก

สาขาการผลิตที่อยู่ในกลุ่มนี้มีการขยายตัวช้ากว่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคแต่สาขาการผลิตนี้ในจังหวัดปทุมธานี มีการเติบโตเร็วกว่าจังหวัดในปริมาตรโดยส่วนรวม สาขาการผลิตนี้ ได้แก่ เกษตรกรรม, การก่อสร้าง, ไฟฟ้าและประปา

4) สาขาการผลิตที่มีค่า P-Shift เป็นลบ และ D-Shift เป็นลบ

สาขาการผลิตที่อยู่ในกลุ่มนี้มีการขยายตัวช้ากว่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภาค และในจังหวัดปทุมธานี สาขาการผลิตนี้ยังเติบโตช้ากว่าจังหวัดในปริมาตรโดยส่วนรวม สาขาการผลิตนี้คือ เหมืองแร่และขุดหิน

โครงการ	สาขาการผลิต	มูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดปริมณฑล			มูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดปทุมธานี			Share	Y-Shift	D-Shift
		พ.ศ.2521 (Si)	พ.ศ.2525 (Si*)	Si / Si*	พ.ศ.2521 (Sij)	พ.ศ.2525 (Sij*)	Sij / Sij*			
เกษตรกรรม	เกษตรกรรม	4,674.6	4,391.3	0.94	302.3	588.8	1.17	150.69	-180.83	115.63
	-กลีกรวม	2,019.4	2,413.2	1.20	411.9	511.0	1.24	123.57	-41.19	16.48
	-ปศุสัตว์	617.0	496.5	0.80	74.7	60.3	0.81	22.41	-37.35	0.75
	-ประมง	2,038.2	1,481.6	0.73	15.7	17.5	1.11	4.71	-8.95	5.97
	-ป่าไม้	-	-	-	-	-	-	-	-	-
อุตสาหกรรม	เหมืองแร่และขุดหิน	104.1	93.5	0.90	52.6	45.0	0.86	15.78	-21.04	-2.10
	อุตสาหกรรม	11,520.5	16,079.6	1.40	2,281.9	3,425.2	1.50	684.57	228.19	228.19
	การก่อสร้าง	743.1	419.3	0.56	12.3	21.8	1.77	3.69	-9.10	14.88
	ไฟฟ้าและประปา	1,349.1	1,638.9	1.21	55.9	121.9	2.18	18.77	-5.03	54.22
การค้าและบริการ	การคมนาคมและขนส่ง	270.8	651.0	2.40	18.9	46.3	2.45	5.67	20.79	0.95
	การค้าสิ่งและค้าปลีก	5,188.2	7,193.4	1.39	905.5	1,419.9	1.57	271.65	81.50	162.89
	การธนาคารและประกันภัย	373.8	670.9	1.79	28.8	64.6	2.24	8.64	14.11	12.96
	ที่อยู่อาศัย	109.6	164.1	1.50	17.0	24.6	1.45	5.10	3.40	-0.85
	การบริหารและป้องกัน	332.6	473.7	1.42	51.7	78.7	1.52	15.51	6.20	-5.17
	การบริการ	1,159.0	1,690.7	1.46	123.1	205.3	1.67	36.93	19.70	25.85
	มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม	25,825.4	33,466.4	1.30	4,050.0	6,042.1	1.49	1,215.0	-	-

ที่มาของข้อมูล : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาศาสนาและสังคมแห่งชาติ

ตารางที่ 3.13 ผลิตภัณฑ์มวลรวมและการเปลี่ยนแปลง จำนวนตามสาขาการผลิต ของจังหวัดปทุมธานี พ.ศ.2521-2525 (ราคาคงที่ พ.ศ.2515)

สาขาการผลิต	มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP.) (ล้านบาท)					การเปลี่ยนแปลงมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด พ.ศ.2521-2525			
	พ.ศ.2521	พ.ศ.2522	พ.ศ.2523	พ.ศ.2524	พ.ศ.2525	จำนวน	Relative Change	Absolute Change	Growth Rate
เกษตรกรรม	502.3	569.5	492.8	663.4	588.8	86.5	17.22	4.34	4.05
กลีกรวม	411.9	461.2	414.3	583.7	511.0	89.1	24.06	4.97	5.54
ปศุสัตว์	74.7	89.7	51.5	61.5	60.3	-14.4	-19.28	-0.72	-8.21
ประมง	15.7	18.6	27.0	18.2	17.5	1.8	11.46	0.09	2.75
ป่าไม้	-	-	-	-	-	-	-	-	-
เหมืองแร่และขุดหิน	52.6	43.9	47.8	47.0	45.0	-7.6	-14.45	-0.38	-3.83
อุตสาหกรรม	2,281.9	2,482.6	2,834.2	3,237.3	3,425.2	1,143.3	50.10	57.39	10.69
การก่อสร้าง	12.3	13.4	22.5	22.4	21.8	9.5	77.23	0.48	15.38
ไฟฟ้าและประปา	55.9	64.5	94.0	111.8	121.9	66.0	118.07	3.31	21.52
การคมนาคมขนส่ง	18.9	16.8	27.6	44.1	46.3	27.4	144.97	1.38	25.11
การค้าสิ่งและค้าปลีก	905.5	965.5	1,177.2	1,375.5	1,419.9	514.4	56.81	25.82	11.90
การธนาคารและประกันภัย	28.8	37.7	42.2	57.7	64.6	35.8	124.31	1.80	22.38
ที่อยู่อาศัย	17.0	20.2	20.8	22.6	24.6	7.6	44.71	0.38	9.68
การบริหารและป้องกัน	51.7	60.9	67.2	73.1	78.7	27.0	52.22	1.35	11.08
การบริการ	123.1	162.3	171.1	192.1	205.3	82.2	66.77	4.13	13.64
มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP.)	4,050.0	4,437.3	4,997.4	5,847.0	6,042.1	1,992.1	49.19	100	10.52

ที่มาของข้อมูล : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาศาสนาและสังคมแห่งชาติ

ในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดปทุมธานีใน พ.ศ. 2521-2525 พบว่าสาขาอุตสาหกรรมมีมูลค่าผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้นถึง 57.39% ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ที่เปลี่ยนแปลงทั้งหมด โดยมีอัตราการเติบโต (GROWTH RATE) 10.69% ต่อปี (ตารางที่ 3.14) นับได้ว่าสาขาอุตสาหกรรม เป็นสาขาการผลิตหลักของจังหวัดปทุมธานีที่ทำให้มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดมีอัตราการเพิ่มสูงกว่าจังหวัดอื่นๆ ในภาค ซึ่งจะเห็นได้จากโครงสร้างการผลิตของจังหวัด มีสัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมทางด้านอุตสาหกรรม ถึง 59.81% ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (ตารางที่ 3.11) ประกอบกับผลการศึกษา Shift-Share Analysis โดยการเปรียบเทียบจังหวัดปทุมธานีกับจังหวัดในปริมณฑลพบว่าสาขาอุตสาหกรรม เป็นสาขาการผลิตที่กำลังขยายตัวอย่างมากในเขตจังหวัดปริมณฑล ทั้งนี้เป็นผลมาจากการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมจากกรุงเทพมหานคร ไปยังจังหวัดใกล้เคียง ตลอดจนนโยบายของรัฐบาลที่จะกระจายแหล่งงานโดยเฉพาะโรงงานอุตสาหกรรมไปยังพื้นที่รอบนอกในเขตจังหวัดปริมณฑล และ Eastern Seaboard นอกจากนี้ในการคำนวณ D-Shift ยังพบว่าสาขาอุตสาหกรรมในจังหวัดปทุมธานีเติบโตเร็วกว่าจังหวัดในปริมณฑลโดยส่วนรวม จึงสามารถสรุปได้ว่า จังหวัดปทุมธานีมีโครงสร้างการผลิตที่พึ่งพาอุตสาหกรรมโดยที่สาขาอุตสาหกรรม เป็นสาขาการผลิตที่ก่อให้เกิดมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมสูงที่สุด

สาขาการผลิตที่ทำให้มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมเพิ่มสูงรองจากสาขาอุตสาหกรรมคือ สาขาการค้าส่งและปลีก ใน พ.ศ.2521-2525 สาขาการค้าส่งและค้าปลีกของจังหวัดปทุมธานีมีมูลค่าผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้นถึง 25.82% ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ที่เปลี่ยนแปลงทั้งหมดส่วนสาขาเกษตรกรรมนั้น ในช่วง พ.ศ.2521-2525 จังหวัดในปริมณฑลมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ในสาขาการผลิตนี้ลดลง ซึ่งอาจจะเนื่องมาจากการขยายตัวของเมืองเข้ามารุกล้ำพื้นที่เกษตรกรรม แต่อย่างไรก็ตามสาขาเกษตรกรรมในจังหวัดปทุมธานีก็ยังคงมีการเติบโตเร็วกว่าจังหวัดในปริมณฑลโดยส่วนรวม ทั้งนี้เนื่องจากพื้นที่เดิมของจังหวัดปทุมธานีเป็นพื้นที่เกษตรกรรม มีคลองชลประทานให้บริการอย่างทั่วถึง พื้นที่บางส่วนของจังหวัดปทุมธานีจึงยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรมอยู่โดยเฉพาะการปลูกส้ม มีมูลค่าผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้น 4.97% ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ที่เปลี่ยนแปลงทั้งหมด

2. รายได้เฉลี่ยต่อบุคคล

รายได้เฉลี่ยต่อบุคคลนี้เป็นดัชนีทางเศรษฐกิจที่สำคัญตัวหนึ่งที่สามารถจะใช้เป็นตัวชี้วัดระดับความเจริญหรือการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจของแต่ละพื้นที่ได้

ระดับรายได้เฉลี่ยต่อบุคคล หมายถึง มูลค่าผลิตภัณฑ์ของพื้นที่นั้นๆ เฉลี่ยด้วยจำนวนประชากรในพื้นที่นั้นๆ เป็นมูลค่าผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อบุคคลต่อปี

สำหรับระดับรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลนั้น ได้แสดงการเปรียบเทียบในตารางที่ 3.14 โดยอาศัยข้อมูลจากสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติซึ่งเป็นระดับรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลตามราคาคงที่ (ใช้ราคาคงที่เพื่อตัดภาพลวงตาทางการเงิน) จะเห็นได้ว่า ใน พ.ศ.2521 จังหวัดสมุทรปราการมีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลสูงที่สุด รองลงมาคือกรุงเทพมหานคร ปทุมธานี สมุทรสาคร นครปฐม และนนทบุรี ตามลำดับ ต่อมาใน พ.ศ.2524 จังหวัดปทุมธานีเริ่มมีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลมากกว่ากรุงเทพมหานคร (ตารางที่ 3.14) ทั้งนี้เนื่องจากจังหวัดปทุมธานีมีอัตราการเพิ่มของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมที่สูงที่สุดในภาคคือ 10.52% ต่อปี

ตารางที่ 3.14 แสดงรายได้เฉลี่ยต่อบุคคล (ตามราคาคงที่ ปี 2515)

ลำดับที่	จังหวัด	ปี 2521	ปี 2522	ปี 2523	ปี 2524	ปี 2525
1.	สมุทรปราการ	30,255	30,814	32,929	34,567	34,424
2.	กรุงเทพมหานคร	16,567	18,153	18,687	18,631	19,156
3.	ปทุมธานี	14,608	15,716	17,430	20,122	20,461
4.	สมุทรสาคร	13,597	14,725	14,443	13,940	14,027
5.	นครปฐม	7,253	6,806	7,298	8,141	8,689
6.	นนทบุรี	6,341	7,018	6,755	7,429	6,770

ที่มาของข้อมูล : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

3. การจ้างงาน

การพิจารณาแรงงานของจังหวัดปทุมธานี อาศัยข้อมูลจากสำมะโนประชากรและเคหะใน พ.ศ.2513 และ 2523 ซึ่งสรุปได้ว่าใน พ.ศ.2513 จังหวัดปทุมธานีมีประชากรวัยแรงงาน (อายุ 11 ปีขึ้นไป) ประมาณ 66.23% ของประชากรทั้งหมด โดยเป็นผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงานประมาณ 47.12% และไม่อยู่ในกำลังแรงงานประมาณ 18.40% ส่วนใน พ.ศ.2523 จังหวัดปทุมธานีมีประชากรวัยแรงงานเพิ่มขึ้นมีสัดส่วนประมาณ 74.79% ของประชากรทั้งหมด โดยเป็นผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงาน

ตารางที่ 3.15 จำนวนประชากรวัยแรงงานของจังหวัดปทุมธานี พ.ศ.2513 และ พ.ศ.2523

	จำนวนประชากร พ.ศ.2513		จำนวนประชากร พ.ศ.2523		
	จำนวน	%	จำนวน	%	
ประชากรรวม	233,861	100	319,674	100	3.18
ประชากรอายุ 11 ปีขึ้นไป	154,887	66.23	239,577	74.79	4.44
<hr/>					
1. ผู้ทำงานเชิงเศรษฐกิจ	110,204	47.12	165,964	51.92	4.18
-มีงานทำ	84,508	36.13	153,928	48.15	6.18
-กำลังหางานทำ	3,361	1.44	5,622	1.76	5.35
-กำลังรอฤดูกาล	22,335	9.55	6,414	2.01	-11.73
<hr/>					
2. ผู้ไม่ทำงานเชิงเศรษฐกิจ	43,025	18.40	67,817	21.21	4.66
-ทำงานบ้าน	15,562	6.65	17,105	5.35	0.95
-นักเรียน	13,319	5.70	32,516	10.17	9.34
-ทำงานไม่ได้	884	0.38	12,807	4.01	30.65
-อื่น ๆ	13,260	5.67	5,389	1.68	-8.61
<hr/>					
3. ไม่ทราบ	1,658	0.71	5,296	1.66	-

ที่มา: สำนวนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2513 ตารางที่ 16

พ.ศ. 2523 ตารางที่ 22

ตารางที่ 3.16 แรงงานในแต่ละสาขาการผลิต จากประชากรที่อายุ 11 ปีขึ้นไป ที่ทำงานในเชิงเศรษฐกิจ ของจังหวัดปทุมธานี พ.ศ.2513-2523

สาขาการผลิต	พ.ศ.2513		พ.ศ.2523		การเปลี่ยนแปลงในช่วง พ.ศ. 2513 -2523		
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	Relative Change	Absolute Change
เกษตรกรรม	70,679	65.96	80,097	48.09	9,418	13.33	15.86
เหมืองแร่และขุดหิน	1,442	1.35	1,643	0.99	201	13.94	0.34
อุตสาหกรรม	7,839	9.18	32,365	19.43	22,526	228.95	37.93
การก่อสร้าง	2,532	2.36	6,586	3.95	4,054	160.11	6.83
ไฟฟ้าและประปา (การค้าและธนาคาร)	188	0.17	640	0.38	452	240.43	0.76
พาณิชยกรรม	9,157	8.55	14,964	8.99	5,807	63.42	9.78
การคมนาคมขนส่ง	2,101	1.96	5,339	3.21	3,238	154.12	5.45
การบริการ	9,972	9.31	16,170	9.71	6,198	62.15	10.43
ไม่ทราบ	1,240	1.16	8,736	5.25	7,496	-	12.62
รวม	107,150	100	166,540	100	59,390	55.43	100

ที่มาของข้อมูล : สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ.2513 ตารางที่ 22

พ.ศ.2523 ตารางที่ 25

51.92% และไม่อยู่ในกำลังแรงงาน 21.21% (รายละเอียดในตารางที่ 3.15)

เมื่อศึกษาจำนวนแรงงานในแต่ละสาขาการผลิต พบว่าใน พ.ศ.2513 แรงงานส่วนใหญ่จะอยู่ในสาขาเกษตรกรรม ซึ่งเป็นสัดส่วนถึง 65.96% ของแรงงานทั้งหมด รองลงมาคือ สาขาบริการ, สาขาอุตสาหกรรม และสาขาพาณิชย์กรรม มีสัดส่วน 9.31%, 9.18% และ 8.55% ตามลำดับ ต่อมาใน พ.ศ. 2523 การจ้างงานในแต่ละสาขาการผลิตได้เปลี่ยนแปลงแตกต่างกัน โดยที่จำนวนแรงงานที่เพิ่มขึ้นทั้งหมดจะเป็นแรงงานที่อยู่ในสาขาอุตสาหกรรมถึง 37.93% รองลงมาคือ สาขาเกษตรกรรม, สาขาบริการ และสาขาพาณิชย์กรรม มีสัดส่วน 15.86%, 10.43% และ 9.78% ตามลำดับ

สรุปได้ว่าการจ้างงาน สาขาอุตสาหกรรมในจังหวัดปทุมธานี มีการเพิ่มสูงที่สุดคือ 228.95% ของแรงงานสาขาอุตสาหกรรมใน พ.ศ.2513 ส่วนสาขาเกษตรกรรมซึ่งมีการจ้างงานสูงที่สุดนั้น กลับเพิ่มขึ้นเพียง 13.33% ของแรงงานสาขาเกษตรกรรมใน พ.ศ.2513 จากการที่การจ้างงานสาขาเกษตรกรรมมีการเพิ่มในอัตราที่น้อยกว่าการจ้างงานสาขาอุตสาหกรรม ทำให้แรงงานสาขาเกษตรกรรมใน พ.ศ.2523 มีสัดส่วนลดลงเหลือ 48.09% ของแรงงานทั้งหมดและสาขาอุตสาหกรรมมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นเป็น 19.43% ของแรงงานทั้งหมด (รายละเอียดในตารางที่ 3.16)

อย่างไรก็ตาม แรงงานส่วนใหญ่ของจังหวัดปทุมธานียังอยู่ในสาขาเกษตรกรรมแต่การเพิ่มของแรงงานในสาขานี้มีไม่มากนัก แรงงานที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่จะอยู่ในสาขาอุตสาหกรรมดังได้กล่าวมาแล้ว

4. สาขาการผลิต

4.1 สาขาเกษตรกรรม

จังหวัดปทุมธานีมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ในสาขาเกษตรกรรมเพียง 12.40% ของมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดใน พ.ศ.2521 และใน พ.ศ.2525 ยังลดลงเหลือเพียง 9.74% เท่านั้น (ตารางที่ 3.11) จากการศึกษาการเติบโตของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในแต่ละสาขาการผลิตของจังหวัดปทุมธานีเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ในปริมณฑล พบว่า สาขาเกษตรกรรมมีการขยายตัวช้ากว่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของภาค (ปริมณฑล) แต่อย่างไรก็ตาม สาขาเกษตรกรรมในจังหวัดปทุมธานีก็ยัง

มีการเติบโตเร็วกว่าจังหวัดในปริมณฑลโดยรวม (ตารางที่ 3.12) โดยเฉพาะสาขาการบริการ ซึ่งมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ที่เพิ่มขึ้นเป็น 4.97% ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ที่เปลี่ยนแปลงทั้งหมด (ตารางที่ 3.13)

ทางการจ้างงาน พบว่า แรงงานส่วนใหญ่อยู่ในสาขาเกษตรกรรม ใน พ.ศ. 2513 แรงงานในสาขาเกษตรกรรมมีถึง 65.96% ของแรงงานทั้งหมด และลดลงเหลือ 48.09% ใน พ.ศ.2523 เนื่องจากจำนวนแรงงานที่เพิ่มขึ้นในช่วง พ.ศ.2513-2523 มีเพียง 15.86% ของแรงงานที่เพิ่มขึ้นทั้งหมดในจังหวัดปทุมธานี (ตารางที่ 3.16)

ถึงแม้ว่าการศึกษามูลค่าผลิตภัณฑ์และการจ้างงานของจังหวัดปทุมธานีจะไม่ได้อยู่ในช่วงเวลาเดียวกัน แต่ก็สามารถสรุปถึงภาพรวมและการขยายตัวของสาขาเกษตรกรรมในอดีตได้ คือ จังหวัดปทุมธานีมีแรงงานส่วนใหญ่อยู่ในสาขาเกษตรกรรม โดยที่สาขาเกษตรกรรมมีมูลค่าผลิตภัณฑ์เพียง 9.74% ของมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดใน พ.ศ.2525 เท่านั้น อย่างไรก็ตามแรงงานในสาขาเกษตรกรรมมีการเพิ่มในอัตราที่น้อยกว่าสาขาการผลิตอื่นๆ อาทิเช่น สาขาอุตสาหกรรม เป็นต้น

4.2 สาขาพาณิชย์กรรม

จังหวัดปทุมธานีมีศูนย์การค้ากระจายอยู่ทั่วไป ที่สำคัญอยู่ในท้องที่อำเภอเมืองและอำเภอธัญบุรี เมื่อพิจารณาจากผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดแล้ว พบว่า ทั้งในปี 2521 และปี 2525 สาขาการค้าปลีกและค้าส่งนี้สามารถทำรายได้ให้แก่จังหวัดเป็นมูลค่ามากเป็นอันดับสองรองจากสาขาอุตสาหกรรม คือมีมูลค่าในปี 2521 เท่ากับ 905.5 ล้านบาท และเพิ่มเป็น 1,419.9 ล้านบาท ในปี 2525 ศูนย์กลางการค้าที่สำคัญ ได้แก่

1) ศูนย์การค้าตลาดรังสิต เป็นศูนย์การค้าแห่งใหญ่ของจังหวัด อยู่ในอำเภอธัญบุรี ตั้งอยู่ริมฝั่งคลองรังสิตประยูรศักดิ์ ติดถนนพหลโยธิน มีผลผลิตนาชนิดจากชาวสวนชาวไร่ นำออกจำหน่ายนับเป็นตลาดค้าส่งสินค้าที่สำคัญและใหญ่ของจังหวัด เป็นแหล่งติดต่อการค้าส่งระหว่างกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง นอกจากนั้นยังจัดให้มีตลาดนัดในบริเวณที่ว่างของศูนย์การค้าทุกวันศุกร์ ที่เปิดให้เกษตรกรนำสินค้ามาจำหน่ายโดยตรงอีกด้วย

2) ตลาดกลางขายส่งสี่มุมเมือง ซึ่งเป็นโครงการในแผนพัฒนาการพาณิชย์ของกระทรวงพาณิชย์ ที่จะกระจายตลาดขายส่งไปไว้ที่บริเวณชานเมือง เพื่อให้เพียงพอต่อการขยายตัวของประชากรและตัวเมือง สร้างความเป็นธรรมแก่ผู้ผลิตและผู้บริโภคมากขึ้น รวมทั้งลด

ความแออัดของการจราจรในเขตกรุงเทพฯ โดยส่งเสริมให้เอกชน เข้ามาร่วมลงทุนและดำเนินการเอง ซึ่งได้มีการดำเนินการจัดตั้งแล้ว 3 แห่งในปี 2526 สำหรับในอำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานีนี้เป็นแห่งหนึ่งที่กำหนดเป็นตลาดขายส่ง ทางด้านทิศเหนือตั้งอยู่บริเวณริมถนนพหลโยธิน ลงทุนโดยบริษัทคอนเมืองพัฒนา ลักษณะการซื้อขายมีส่วนประกอบที่สำคัญได้แก่

- ก. ส่วนที่เป็นตลาดขายส่ง
- ข. ส่วนที่เป็นตลาดขายปลีก
- ค. ส่วนที่เป็นตลาดสินค้าตามฤดูกาล

ในตลาดขายส่งสี่มุมเมืองนี้ กำหนดวิธีการใหม่เข้ามาใช้ โดยกำหนดให้เป็นการซื้อขายโดยวิธีประมูลราคา เปิดประมูลทุกวันๆ ละ 2 ครั้ง ในช่วงเวลา 06.00-08.00 น. ครั้งหนึ่ง และในช่วงบ่ายเวลา 14.00-16.00 น. อีกครั้งหนึ่ง

4.3 สาขาอุตสาหกรรม

จากการศึกษาเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์มวลรวม และการจ้างงานของจังหวัดปทุมธานี พบว่า สาขาอุตสาหกรรม เป็นสาขาการผลิตที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในจังหวัด กล่าวคือ ใน พ.ศ.2525 จังหวัดปทุมธานีมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ในสาขาอุตสาหกรรมถึง 53.71%* ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด และเมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงมูลค่าผลิตภัณฑ์ในอดีต จะพบว่าในช่วง พ.ศ.2521-2525 สาขาอุตสาหกรรมมีมูลค่าเพิ่มขึ้น 57.39% ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ที่เพิ่มขึ้นทั้งหมด สำหรับการจ้างงานนั้นในช่วง พ.ศ. 2513-2523 สาขาอุตสาหกรรมมีแรงงานเพิ่มขึ้นถึง 37.93% ของแรงงานที่เพิ่มขึ้นทั้งหมด แสดงให้เห็นว่าสาขาอุตสาหกรรมกำลังทวีความสำคัญเพิ่มขึ้นมากในช่วงเวลาที่ผ่านมา ซึ่งจะเห็นได้จากการเพิ่มรายได้ และการเพิ่มแหล่งงานภายในจังหวัด

อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมของจังหวัดปทุมธานีกับจังหวัดอื่นๆ ในภาค กทม.และปริมณฑล จะพบว่าจังหวัดปทุมธานีมีจำนวนโรงงานน้อยที่สุดในภาค ทั้งนี้เนื่องจากโรงงานในจังหวัดปทุมธานีส่วนมากเป็นโรงงานขนาดใหญ่ใช้เงินทุนสูง และใช้คนงานมาก จากตารางที่ 3.17 จะเห็นได้ว่าใน พ.ศ.2523 โรงงานในจังหวัดปทุมธานีใช้เงินทุนเฉลี่ย

* หมายความว่าถึงสาขาอุตสาหกรรม (Manufacturing) เพียงสาขาเดียว

ต่อโรงงานสูงที่สุดในภาคคือประมาณ 21.3 ล้านบาทต่อโรงงาน รองลงมาคือจังหวัดสมุทรปราการ ใช้เงินทุนเฉลี่ย 10.4 ล้านบาทต่อโรงงาน ส่วนกรุงเทพมหานครซึ่งมีจำนวนโรงงานสูงที่สุดในภาค พบว่าใช้เงินทุนเฉลี่ยประมาณ 1.7 ล้านบาทต่อโรงงานเท่านั้น

4.3.1 ขนาดโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดปทุมธานี

ถึงแม้ว่าจังหวัดปทุมธานีจะมีโครงสร้างการผลิตที่พึ่งพาอุตสาหกรรม อย่างเด่นชัดและมีการเปลี่ยนแปลงแรงงาน จากภาคเกษตรกรรมมาสู่ภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น แต่ โรงงานอุตสาหกรรมในแต่ละอำเภอของจังหวัดปทุมธานี ก็มีการผลิตทางด้านอุตสาหกรรมต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ อาทิเช่น ความเหมาะสมของที่ตั้ง ความพร้อมของบริการสาธารณูปโภค บริการคมนาคมขนส่ง แหล่งวัตถุดิบ และตลาด ฯลฯ เป็นต้น

จากตารางที่ 3.19 พบว่าอำเภอเมืองปทุมธานีมีจำนวนโรงงาน อุตสาหกรรมมากที่สุด คือ 172 โรง หรือ 31.50% ของโรงงานทั้งหมดในจังหวัด รองลงมาคือ อำเภอคลองหลวง มีโรงงาน 145 โรงหรือ 26.56%, อำเภอธัญบุรี มี 97 โรงหรือ 17.76% และ อำเภอลำลูกกา มีโรงงาน 57 โรงหรือ 10.44% ส่วนอำเภอลาดหลุมแก้ว และอำเภอสามโคก นั้นมีจำนวนเพียง 38 โรงและ 37 โรง ตามลำดับ

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจำนวนแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม พบว่าอำเภอคลองหลวงมีแรงงานถึง 62.60% ของแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมทั้งหมดในจังหวัด รองลงมาคือ อำเภอเมือง อำเภอธัญบุรี อำเภอลำลูกกา อำเภอสามโคก และอำเภอลาดหลุมแก้ว มีจำนวนแรงงาน 19.32%, 13.35%, 3.09%, 0.90% และ 0.74% ตามลำดับ

จากการพิจารณาจำนวนโรงงานและแรงงานของแต่ละอำเภอ อาจสรุปได้ว่าอำเภอคลองหลวงมีจำนวนแรงงานมากที่สุด เนื่องจากโรงงานส่วนใหญ่เป็นโรงงานขนาดใหญ่ มีการจ้างงานสูงกว่าโรงงานในอำเภออื่น

ตารางที่ 3.17 จำนวนโรงงานของจังหวัดในภาค กทม.และปริมณฑล ในช่วง พ.ศ. 2520-2525

จังหวัด	พ.ศ.2520		พ.ศ.2521		พ.ศ.2522		พ.ศ.2523		พ.ศ.2524		พ.ศ.2525		พ.ศ.2526	
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	%
ปทุมธานี	363	2.42	390	2.41	421	2.36	454	2.29	491	2.25	521	2.17	568	2.26
สมุทรปราการ	1,395	9.31	1,520	9.40	1,685	9.44	1,856	9.35	2,047	9.39	2,240	9.35	2,454	9.76
นนทบุรี	363	2.42	388	2.40	435	2.44	472	2.38	543	2.49	612	2.55	678	2.70
นครปฐม	534	3.56	572	3.53	590	3.30	660	3.32	747	3.43	795	3.32	861	3.43
สมุทรสาคร	320	2.13	349	2.16	383	2.15	427	2.15	492	2.26	534	2.23	595	2.37
กรุงเทพมหานคร	12,016	80.16	12,954	80.10	14,337	80.31	15,982	80.51	17,470	80.18	19,269	80.38	19,981	79.48
รวม	14,991	100	16,173	100	17,851	100	19,851	100	21,790	100	23,971	100	25,138	100

ที่มา : กองควบคุมโรงงานอุตสาหกรรม กรมโรงงานอุตสาหกรรม

หมายเหตุ รวมโรงสีข้าวด้วย

ตารางที่ 3.18 จำนวนโรงงาน, เงินทุนและจำนวนคนงานของจังหวัดในภาค กทม.และปริมณฑล พ.ศ.2523

จังหวัด	จำนวนโรงงาน	เงินทุน	จำนวนคนงาน	เงินทุนเฉลี่ย (เงินทุน/โรง งาน)	จำนวนคนงาน เฉลี่ย (คนงาน/ โรงงาน)	จำนวน โรงสีข้าว
ปทุมธานี	328	7,000.2	22,637	21.3	69	126
สมุทรปราการ	1,765	18,332.5	93,842	10.4	53	91
นนทบุรี	404	1,998.4	10,927	4.9	27	68
นครปฐม	435	1,504.6	10,420	3.5	24	225
สมุทรสาคร	381	2,371.6	18,797	6.2	49	46
กรุงเทพมหานคร	15,832	26,244.5	264,361	1.7	17	150

ที่มา : กองควบคุมโรงงานอุตสาหกรรม กรมโรงงาน

หมายเหตุ จำนวนโรงงาน, เงินทุน และจำนวนคนงาน ไม่นับโรงสีข้าว ทั้งนี้ได้นำจำนวนโรงสีข้าวมาประกอบด้วยเพื่ออ้างอิง

ตารางที่ 3.19 จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมและแรงงานของอำเภอในจังหวัดปทุมธานี พ.ศ.2526

อำเภอ	จำนวนโรงงาน		จำนวนแรงงาน	
	จำนวน	%	จำนวน	%
เมืองปทุมธานี	172	31.50	10,216	19.32
สามโคก	37	6.78	477	0.90
ลาดหลุมแก้ว	38	6.96	389	0.74
คลองหลวง	145	26.56	33,100	62.60
ธัญบุรี	97	17.76	7,062	13.35
ลำลูกกา	57	10.44	1,635	3.09
รวม	546	100	52,879	100

ที่มา : กองควบคุมโรงงานอุตสาหกรรม

4.3.2 ประเภทโรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดปทุมธานี

การแบ่งประเภทโรงงานอุตสาหกรรมในการศึกษาคั้งนี้ อาศัยหลักเกณฑ์ของสภาอุตสาหกรรมและสังคมแห่งชาติ และบางประเภทก็รับปรุงเพิ่มเติมได้ กิจกรรมอุตสาหกรรมจากแม่น้ำเจ้าพระยา และโรงสีข้าว เป็นต้น ประเภทโรงงานอุตสาหกรรมแบ่งได้ดังนี้

- 1) ประเภทอาหาร-เครื่องคัม หมายถึง โรงงานอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าประเภทอาหาร เครื่องปรุงอาหาร, อาหารกระป๋อง, อาหารสัตว์, ยาสูบ, น้ำแข็ง รวมถึงเครื่องคัมประเภทต่างๆ ด้วย
- 2) ประเภทสิ่งทอและผลิตภัณฑ์ หมายถึง โรงงานอุตสาหกรรมที่ประกอบกิจการเกี่ยวกับสิ่งทอ, การทอผ้า, เครื่องแต่งกาย ในที่นี้รวมถึงเครื่องหนังด้วย
- 3) ประเภทไม้และผลิตภัณฑ์ หมายถึง โรงงานอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าประเภทผลิตภัณฑ์ที่ทำด้วยไม้, การแปรรูปไม้, เครื่องเขียนที่ทำด้วยไม้ และเครื่องไม้ก่อสร้างต่างๆ

- 4) ประเภทกระดาษและผลิตภัณฑ์กระดาษ หมายถึง โรงงานอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าประเภทเยื่อกระดาษ และกระดาษชนิดต่างๆ
- 5) ประเภทเคมีภัณฑ์ อีโตรีเลียม ยาง และพลาสติก โรงงานอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าเกี่ยวกับส่วนประกอบทางเคมี, น้ำมันอีโตรีเลียม และผลิตภัณฑ์, ยางและผลิตภัณฑ์ ตลอดจนพลาสติก และผลิตภัณฑ์
- 6) ประเภทผลิตภัณฑ์จากแร่โลหะ หมายถึง โรงงานอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าประเภทกระเบื้อง, เซรามิก, เครื่องปั้นดินเผา, ซิลิคอน, ภาชนะแก้ว, อิฐทนไฟ, เสาเข็มเสาไฟฟ้า, เครื่องสุขภัณฑ์, กระจก, แผ่นเซลโลกริด, หินอ่อน, ปูน ฯลฯ
- 7) ประเภทผลิตภัณฑ์แร่โลหะพื้นฐาน หมายถึง โรงงานอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าประเภทผลิตภัณฑ์แร่โลหะพื้นฐาน, เหล็กเส้น, สังกะสี, ลวดเหล็ก ฯลฯ
- 8) ประเภทสิ่งประดิษฐ์ที่ได้จากผลิตภัณฑ์แร่โลหะ หมายถึง โรงงานอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าประเภทผลิตภัณฑ์ที่ได้จากแร่โลหะ, เครื่องมือที่ทำด้วยโลหะ, ตู้โลหะ, ไทรทัศน์, วิทยุ, ตู้เย็น, พัดลม, เครื่องยนต์, เครื่องจักร ซึ่งรวมถึงการซ่อมเครื่องจักรเครื่องยนต์ด้วย
- 9) กิจกรรมอุตสาหกรรมจากแม่น้ำเจ้าพระยา
- 10) โรงสีข้าว
- 11) อื่นๆ หมายถึง โรงงานอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าประเภทอื่นๆ ที่

ไม่ได้กล่าวถึงใน 10 ประเภทแรก

หากพิจารณาสาขาอุตสาหกรรมทางด้านกายภาพ อันหมายถึง โรงงานอุตสาหกรรม จะพบว่า อำเภอเมืองปทุมธานี ซึ่งมีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมมากที่สุดในจังหวัด มีโรงงานอุตสาหกรรมประเภทกิจกรรมอุตสาหกรรมจากแม่น้ำเจ้าพระยามากที่สุดคือ 45 โรง หรือ 26.2% ของโรงงานทั้งหมดในอำเภอเมือง รองลงมา ได้แก่ โรงงานอุตสาหกรรมประเภทผลิตภัณฑ์จากไม้และโรงสีข้าว มีจำนวน 28 โรง และ 26 โรง ตามลำดับ

อำเภอคลองหลวงมีโรงงานอุตสาหกรรมประเภทสิ่งทอและผลิตภัณฑ์และ
โรงงานประเภทสิ่งประดิษฐ์ที่ได้จากผลิตภัณฑ์โลหะ มีจำนวน 29 โรง หรือ 20% รองลงมาคือ
โรงงานประเภทเคมีภัณฑ์, ยาง, พลาสติก มีจำนวน 28 โรง หรือ 19.3%

อำเภอธัญบุรี, อำเภอลำลูกกา และอำเภอลาดหลุมแก้ว มีโรงงานอุตสาหกรรม
ประเภทสิ่งประดิษฐ์ที่ได้จากผลิตภัณฑ์โลหะและโรงสีข้าว มากกว่าโรงงานอุตสาหกรรมประเภทอื่นๆ

ส่วนอำเภอสามโคกนั้นมีโรงงานอุตสาหกรรม ประเภทสิ่งประดิษฐ์ที่ได้จาก
ผลิตภัณฑ์โลหะมากที่สุดคือ 13 โรง รองลงมาคือ กิจกรรมอุตสาหกรรมจากแม่น้ำเจ้าพระยามีจำนวน
8 โรง

4.3.3 การจ้างงานในโรงงานอุตสาหกรรมของจังหวัดปทุมธานี

แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมของจังหวัดปทุมธานีส่วนใหญ่อยู่ใน
อำเภอคลองหลวง กล่าวคือมีแรงงานที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมในอำเภอคลองหลวงถึง 62.6%
ของแรงงานทั้งหมดในจังหวัด ถึงแม้ว่าอำเภอคลองหลวงจะมีจำนวนโรงงานเพียง 26.6% ของ
จำนวนโรงงานทั้งหมดในจังหวัดเท่านั้น แต่แรงงานในอำเภอคลองหลวงส่วนใหญ่จะทำงานในโรงงาน
ประเภทสิ่งทอและผลิตภัณฑ์ที่ได้จากสิ่งทอ* ซึ่งมีถึง 71.3% ของแรงงานทั้งหมดในอำเภอคลองหลวง
รองลงมาคือโรงงานอุตสาหกรรมประเภทเคมีภัณฑ์ ปิโตรเลียม, ยาง และพลาสติก ใช้แรงงาน
ประมาณ 11.7% ของแรงงานทั้งหมดในอำเภอ

สำหรับอำเภอเมืองซึ่งมีจำนวนโรงงานมากที่สุดในจังหวัดปทุมธานี
แต่ใช้แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมเหล่านี้เพียง 19.3% ของแรงงานทั้งหมดในจังหวัด ดังนั้นย่อม
หมายความว่า โรงงานอุตสาหกรรมในอำเภอเมืองมีการจ้างงานโดยเฉลี่ยน้อยกว่าอำเภอคลองหลวง
แรงงานส่วนใหญ่ในอำเภอเมืองจะทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมประเภทสิ่งทอและผลิตภัณฑ์ ประมาณ
33.1% รองลงมาคือ แรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมประเภทกระดาษและผลิตภัณฑ์ ประเภทอาหาร-
เครื่องดื่ม และประเภทไม้และผลิตภัณฑ์ซึ่งมีจำนวนแรงงาน 19.2%, 12.3%, 10.5% ตามลำดับ
ส่วนกิจกรรมอุตสาหกรรมจากแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งเป็นโรงงานอุตสาหกรรมที่มีจำนวนมากที่สุดในอำเภอ
เมืองคือ 45 โรง กลับใช้แรงงานน้อยกว่าอุตสาหกรรมประเภทอื่นๆ คือประมาณ 152 คน หรือ

* ดูรายละเอียดจากการจำแนกประเภทโรงงานอุตสาหกรรม

טבלה 2.20: נתונים כלכליים על התוצרת הלאומית, 1990-1999

שנה	תוצרת		שירותים		מגזר פרטי		מגזר ממשלתי		מגזר חקלאי		מגזר תעשייתי		מגזר בנייה		מגזר מסחר		מגזר מידע		מגזר אחר	
	ערך	מדד	ערך	מדד	ערך	מדד	ערך	מדד	ערך	מדד	ערך	מדד	ערך	מדד	ערך	מדד	ערך	מדד	ערך	מדד
1990	172	100	18	100	2	100	28	100	0	100	0	100	12	100	0	100	18	100	48	100
1991	27	100	1	100	0	100	0	100	0	100	0	100	0	100	0	100	0	100	0	100
1992	28	100	2	100	1	100	4	100	0	100	0	100	1	100	0	100	0	100	0	100
1993	148	100	11	100	28	100	7	100	2	100	28	100	0	100	7	100	28	100	0	100
1994	97	100	11	100	0	100	12	100	0	100	14	100	2	100	0	100	26	100	0	100
1995	57	100	0	100	0	100	0	100	1	100	0	100	0	100	1	100	16	100	0	100
1996	84	100	42	100	45	100	22	100	11	100	2	100	27	100	4	100	14	100	33	100

מקור: משרד המבחן והסטטיסטיקה, נתונים ראשוניים.

טבלה 2.21: נתונים כלכליים על התוצרת הלאומית, 1990-1999

שנה	תוצרת		שירותים		מגזר פרטי		מגזר ממשלתי		מגזר חקלאי		מגזר תעשייתי		מגזר בנייה		מגזר מסחר		מגזר מידע		מגזר אחר	
	ערך	מדד	ערך	מדד	ערך	מדד	ערך	מדד	ערך	מדד	ערך	מדד	ערך	מדד	ערך	מדד	ערך	מדד	ערך	מדד
1990	10,211	100	1,280	100	2,270	100	1,040	100	0	100	0	100	370	100	0	100	0	100	0	100
1991	477	100	13	100	0	100	0	100	0	100	0	100	0	100	0	100	0	100	0	100
1992	289	100	189	100	55	100	10	100	0	100	0	100	0	100	0	100	0	100	0	100
1993	22,181	100	1,188	100	2,420	100	1,080	100	0	100	0	100	784	100	0	100	0	100	0	100
1994	7,048	100	239	100	7,420	100	130	100	0	100	0	100	0	100	0	100	0	100	0	100
1995	1,084	100	0	100	781	100	78	100	0	100	0	100	0	100	0	100	0	100	0	100
1996	22,228	100	2,441	100	2,787	100	1,071	100	0	100	0	100	842	100	4	100	0	100	0	100

מקור: משרד המבחן והסטטיסטיקה, נתונים ראשוניים.

1.5% ของแรงงานในอำเภอเมืองเท่านั้น

อำเภอธัญบุรีมีแรงงานที่อยู่ในโรงงานอุตสาหกรรม 7,062 คน หรือ 13.3% ของแรงงานทั้งหมดในจังหวัด ประมาณ 38.9% ของแรงงานในอำเภอธัญบุรี อยู่ในโรงงานอุตสาหกรรมประเภทสิ่งทอและผลิตภัณฑ์สิ่งทอ รองลงมาคือแรงงานที่อยู่ในโรงงานประเภทเคมีภัณฑ์ ซึ่งมีประมาณ 25.6% เป็นที่น่าสังเกตว่าอำเภอธัญบุรีมีโรงสีข้าวและโรงงานอุตสาหกรรมประเภทสิ่งประดิษฐ์ที่ได้จากผลิตภัณฑ์โลหะ โดยเฉพาะการซ่อมเครื่องยนต์ เป็นจำนวนมากกว่าโรงงานอุตสาหกรรมประเภทอื่นๆ แต่การจ้างงานในโรงสีข้าวมีเพียง 197 คนหรือ 2.8% ของแรงงานทั้งหมดในอำเภอและโรงงานประเภทสิ่งประดิษฐ์ที่ได้จากผลิตภัณฑ์โลหะมีการจ้างงานเพียง 8.3% ของแรงงานทั้งหมด

อำเภอลำลูกกามีแรงงานที่อยู่ในโรงงานอุตสาหกรรม 1,635 คน หรือ 3.1% ของแรงงานทั้งหมดในจังหวัด และประมาณ 46.5% ของแรงงานในอำเภอลำลูกกา อยู่ในโรงงานอุตสาหกรรมประเภทสิ่งทอ และผลิตภัณฑ์สิ่งทอ ซึ่งโรงงานประเภทสิ่งทอและผลิตภัณฑ์ในอำเภอลำลูกกามีเพียง 2 โรงเท่านั้น ส่วนโรงสีข้าวที่มีอยู่ถึง 23 โรงกลับมีแรงงานเพียง 10.3% ของแรงงานในอำเภอเท่านั้น

อำเภอที่มีการจ้างงานในโรงงานอุตสาหกรรมน้อยมากคืออำเภอสามโคก และอำเภอลาดหลุมแก้ว เนื่องจากมีโรงงานทั้งหมดเพียง 37 และ 38 โรง ตามลำดับ แรงงานส่วนใหญ่ในอำเภอสามโคกจะอยู่ในโรงงานอุตสาหกรรมประเภทผลิตภัณฑ์จากแร่โลหะ คือโรงงานทำเสาเข็ม ซึ่งมีเพียง 2 โรงเท่านั้น รองลงมาคือ แรงงานที่อยู่ในโรงงานอุตสาหกรรมก่อเรือ, ซ่อมเรือ, ซ่อมเครื่องยนต์ และสิ่งประดิษฐ์ที่ได้จากผลิตภัณฑ์โลหะ มีแรงงานประมาณ 29.4% ของแรงงานทั้งหมดในอำเภอ ส่วนแรงงานในอำเภอลาดหลุมแก้ว จะอยู่ในโรงงานอุตสาหกรรมประเภทอาหาร-เครื่องคัมถึง 48.6% และโรงสีข้าวประมาณ 25.5%

5. การคลังจังหวัด

พิจารณาโดยแยกเป็นประเภทภาษีได้ 6 ประเภท ได้แก่ ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ภาษีเงินได้นิติบุคคล ภาษีการค้า อากรแสตมป์ อากรมหรรพ และรายได้อื่นๆ

จากตารางที่ 3.22 พบว่ารายได้ของจังหวัดปทุมธานีตั้งแต่ปี 2521 ถึง 2525

รายได้เกิดจากภาษีการค้าเป็นหลัก โดยมีสัดส่วนประมาณ 89% และ 76% ของรายได้ทั้งหมดในแต่ละช่วงปี อัตราการเพิ่มเฉลี่ย 24% ต่อปี รองลงมาได้แก่ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา มีสัดส่วนประมาณ 10% และ 13% ตามลำดับปี อัตราการเพิ่มเฉลี่ย 46% ต่อปี อำเภอที่สามารถจัดเก็บภาษีดังกล่าวทั้งสองได้มากเรียงตามลำดับ ได้แก่อำเภอคลองหลวง, ัญบุรี และอำเภอเมืองปทุมธานี สำหรับประเภทภาษีอื่นที่เก็บได้ มีจำนวนสัดส่วนไม่มากนักที่มีแนวโน้มจะขยายเพิ่มในอนาคต ได้แก่ ภาษีเงินได้นิติบุคคล เห็นได้ว่ามีอัตราการเพิ่มสูงสุดในทุกหมวดประเภทภาษี คือมีสัดส่วนเฉลี่ย 50.8% ต่อปี โดยเฉพาะสัดส่วนเพิ่มสูงมากในอำเภอคลองหลวงและัญบุรี เชื่อว่าในอนาคตจังหวัดปทุมธานี สามารถจัดเก็บภาษีได้เพิ่มขึ้นอย่างแน่นอนจากอดีต 5 ปีที่ผ่านมา สามารถเก็บได้โดยมีอัตราการเพิ่มเฉลี่ย 31% ต่อปี และเมื่อสภาพเมืองและระบบเศรษฐกิจของจังหวัดขยายตัวเพิ่ม รายได้จากการจัดเก็บภาษีก็จะขยายตัวเพิ่มขึ้นตามเช่นกัน

ตารางที่ 3.22 เปรียบเทียบรายได้จากภาษีอากรจังหวัดปทุมธานี ปี 2520 และ 2525

ประเภทภาษี	ปี 2520		ปี 2525		อัตราการเพิ่มเฉลี่ย 5 ปี
	จำนวน (บาท)	ร้อยละ	จำนวน (บาท)	ร้อยละ	
1) ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา	25,958,586	9.6	85,632,271	12.6	45.9
2) ภาษีเงินได้นิติบุคคล	2,815,378	1.1	74,300,152	10.9	50.8
3) ภาษีการค้า	235,731,671	88.6	517,290,737	75.8	23.9
4) อากรแสตมป์	1,288,061	0.6	4,369,920	0.6	47.9
5) อากรมหรรสพ	288,044	0.1	520,801	0.1	16.2
6) รายได้อื่น ๆ	78,399	-	79,026	-	0.2

ที่มา : สำนักงานสรรพากรจังหวัดปทุมธานี

ตารางที่ 3.23 รายได้จากภาษีอากร รายละเอียดยกประเภทภาษี ปี 2520

ประเภทภาษี	ปี พ.ศ. 2520						
	เมืองปทุมธานี	ชัยบุรี	คลองหลวง	สามโคก	ลาดหลุมแก้ว	ฉะลูนการ	หนองเสือ
1) ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา	3,737,274	2,694,727	17,349,578	424,698	320,296	343,303	88,710
2) ภาษีเงินได้นิติบุคคล	599,081	1,113,507	935,717	43,200	11,336	112,117	420
3) ภาษีการค้า	31,392,975	104,407,355	98,756,979	524,304	164,175	447,344	38,539
4) ภาษีสรรพสามิต	562,771	669,626	39,443	4,563	3,585	6,521	1,552
5) ภาษีสรรพสามิต	200,157	77,904	4,452	-	2,600	2,931	-
6) รายได้อื่น ๆ	21,252	23,416	10,351	15,950	2,100	4,580	750
รวม	36,513,810	109,986,535	117,086,520	1,012,715	504,092	916,796	129,971

ที่มา : สำนักงบประมาณจังหวัดปทุมธานี

ตารางที่ 3.24 รายได้จากภาษีอากร รายละเอียดยกประเภทภาษี ปี 2525

ประเภทภาษี	ปี พ.ศ. 2525						
	เมืองปทุมธานี	ชัยบุรี	คลองหลวง	สามโคก	ลาดหลุมแก้ว	ฉะลูนการ	หนองเสือ
1) ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา	16,192,183	17,102,992	48,387,920	475,823	930,568	1,788,565	344,220
2) ภาษีเงินได้นิติบุคคล	940,194	39,090,362	33,772,017	25,039	84,765	371,707	6,068
3) ภาษีการค้า	66,407,017	198,370,559	247,597,969	1,293,431	1,840,998	1,736,367	44,386
4) ภาษีสรรพสามิต	1,812,501	2,313,217	97,740	2,218	3,309	39,141	1,784
5) ภาษีสรรพสามิต	204,099	260,992	10,812	3,987	19,747	13,410	7,754
6) รายได้อื่น ๆ	18,192	29,170	10,551	1,620	8,980	8,803	1,700
รวม	65,684,186	257,167,292	329,877,109	2,202,028	2,888,367	3,967,993	405,932

ที่มา : สำนักงบประมาณจังหวัดปทุมธานี

6. ความสำคัญของชุมชนในเชิงเศรษฐกิจ

ในการศึกษาทางด้าน เศรษฐกิจในชุมชน เมืองของจังหวัดปริมณฑล ได้อาศัยผลการ วิเคราะห์ของสำนักผังเมือง ซึ่งใช้ปัจจัยสำคัญ 5 ตัว เป็นตัวบ่งชี้คือ

- 1) รายได้ของชุมชน ซึ่งจะนำเฉพาะค่ารายได้ที่เก็บได้จากชุมชนเท่านั้นซึ่งจะเป็นรายได้ 5 หมวดคือ หมวดภาษีอากร, หมวดค่าธรรมเนียม ค่าปรับ และใบอนุญาต, หมวดรายได้จากทรัพย์สิน, หมวดรายได้จากสาธารณูปโภค และหมวดรายได้เบ็ดเตล็ด
- 2) รายจ่ายของชุมชน ซึ่งเป็นรายจ่ายจริง แต่ในด้านรายจ่ายจะมีค่าความแตกต่างระหว่างรายจ่ายแต่ละปี เพื่อหลีกเลี่ยงค่าความแตกต่างในด้านค่าใช้จ่ายจึงนำค่าใช้จ่ายในช่วง 5 ปี มาหาค่าเฉลี่ย
- 3) จำนวนธนาคาร ซึ่งเป็นแหล่งบริการทางการเงินของชุมชน
- 4) จำนวนร้านค้า เป็นแหล่งกลางในการบริการซื้อขายสินค้าของชุมชนและประชากรบริเวณโดยรอบ
- 5) จำนวนการจ้างงานในภาคอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นลักษณะเด่นเฉพาะของชุมชน

จากรายงานการวิเคราะห์พบว่า เมื่อคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient) ระหว่างปัจจัยดังกล่าวข้างต้น จะได้สัมประสิทธิ์ระหว่างหมวดรายได้ของชุมชน และหมวดอื่นๆ มีค่า 0.999 จึงนำค่ารายได้เป็นตัวแทนในการพิจารณาความสำคัญและอัตราการเติบโตของชุมชนในช่วงระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมาคือ ในช่วงปี 2519 และ ปี 2524

ความสำคัญของชุมชน ศึกษาจากจำนวนเงินรายได้ที่ชุมชนเก็บได้ในปี 2519 ถ้าหากมีรายได้สูงกว่าค่า Mean ซึ่งมีค่า 2,641 พันบาท ก็เปรียบเสมือน เป็นชุมชนสำคัญและค่าที่มีอัตราการเติบโตของรายได้สูงกว่าค่า Mean มีค่า 93.12% ในการพิจารณาจึงมีใต้น้ำกรุงเทพมหานคร มาพิจารณาเพราะมีฐานรายได้แตกต่างกันมากอาจทำให้การพิจารณาคิดพลาดได้ กรุงเทพมหานครมีรายได้ในปี 2513 ถึง 1,404,217 พันบาท และมีอัตราการเจริญ 89.37%

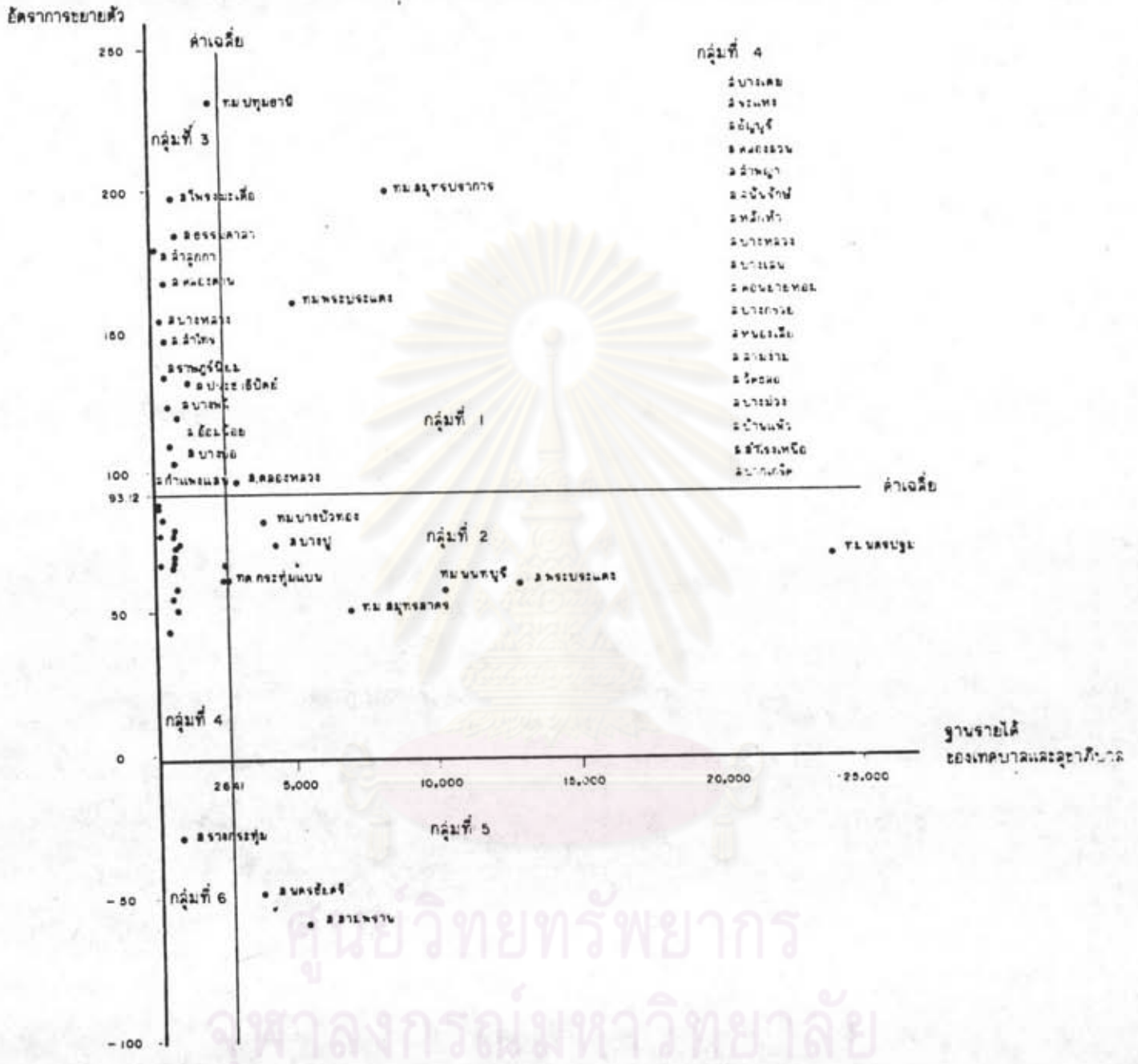
เมื่อนำค่า Plot ลงในกราฟ จึงแบ่งชุมชนได้เป็น 6 กลุ่ม ซึ่งแต่ละกลุ่มชุมชนจะมีลักษณะแตกต่างกัน คือ

กลุ่มที่ 1 คือกลุ่มของชุมชนที่เป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีฐานรายได้สูงและมีอัตราการเติบโตสูง แสดงถึงความสำคัญของชุมชนในเชิงเศรษฐกิจแล้วตั้งแต่อดีต จนกระทั่งปัจจุบัน เมื่อประกอบกับอัตราการเติบโตของชุมชนที่ยังมีค่าสูงอยู่ อันเป็นสิ่งแสดงถึงความเจริญในอนาคตของชุมชนแห่งนี้ เป็นปรากฏการณ์แสดงให้เห็นว่า ในชุมชนนี้มีปัจจัยสำคัญของพื้นที่ทำให้งิจกรรมและความเป็นศูนย์กลางสูงกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนในกลุ่มอื่นๆ และอาจสรุปได้ว่า ชุมชนในกลุ่มนี้มีบทบาทความสำคัญสูงสุด ชุมชนในกลุ่มนี้มีอยู่ 3 ชุมชน ตามลำดับความสำคัญคือ เทศบาลเมืองสมุทรปราการ เทศบาลเมืองพระประแดง และสุขาภิบาลคลองหลวง

กลุ่มที่ 2 เป็นชุมชนที่มีรายได้สูง แสดงถึงความสำคัญในเชิงเศรษฐกิจมาตั้งแต่อดีต และลักษณะอัตราการเติบโตของรายได้ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยแสดงถึงลักษณะขยายตัวของชุมชนต่ำ อาจเนื่องจากมีจำนวนปัจจัยในการทำให้ชุมชนมีความเจริญน้อยกว่ากลุ่มที่ 1 อย่างไรก็ตามชุมชนในกลุ่มนี้ยังมีความสำคัญในเชิงเศรษฐกิจและความเป็นศูนย์กลางของพื้นที่โดยรอบชุมชน ซึ่งชุมชนเหล่านี้จะยังคงมีความสำคัญอีกต่อไปในอนาคต ชุมชนในกลุ่มนี้ส่วนมากจะเป็นชุมชนในระดับเทศบาล และชุมชนสุขาภิบาลขนาดใหญ่ ในกลุ่มนี้มีอยู่ 7 ชุมชน ตามลำดับความสำคัญคือ เทศบาลเมืองนครปฐม สุขาภิบาลพระประแดง เทศบาลเมืองนนทบุรี เทศบาลเมืองสมุทรสาคร สุขาภิบาลบางปู เทศบาลเมืองบางบัวทอง และเทศบาลตำบลกระทุ่มแบน

กลุ่มที่ 3 เป็นชุมชนที่มีรายได้ต่ำ อันแสดงถึงลักษณะชุมชนในอดีตของกลุ่มนี้ไม่มีความสำคัญมากนัก และเป็นชุมชนขนาดเล็กมีชุมชนขนาดกลางบ้างแต่ไม่มีบทบาทสำคัญมากนัก แต่การที่ชุมชนในกลุ่มนี้มีอัตราการเติบโตของรายได้สูง แสดงให้เห็นว่าชุมชนในกลุ่มนี้กำลังมีปัจจัยสำคัญกระตุ้นให้ชุมชนมีความเจริญทางเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น และมีศักยภาพในการพัฒนาสูง ถ้าหากได้รับการส่งเสริมและกำหนดหน้าที่อันถูกต้อง ชุมชนเหล่านี้จะมีความสำคัญในการเป็นเมืองขนาดกลางเพิ่มมากขึ้นในอนาคต ชุมชนในกลุ่มนี้มี 13 ชุมชนตามลำดับความสำคัญคือ เทศบาลเมืองปทุมธานี สุขาภิบาลประชาธิปไตย สุขาภิบาลอ้อมน้อย สุขาภิบาลธรรมศาลา สุขาภิบาลลำลูกกา สุขาภิบาลคลองค่าน สุขาภิบาลบางหลวง สุขาภิบาลโพรงมะเดื่อ สุขาภิบาลราษฎร์นิยม สุขาภิบาลบางพลี สุขาภิบาลลำไทร สุขาภิบาลกำแพงแสน และสุขาภิบาลบางบ่อ

กลุ่มที่ 4 ชุมชนในกลุ่มนี้มีฐานะรายได้ต่ำ ซึ่งเป็นชุมชนขนาดเล็กและไม่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจและความเป็นศูนย์กลางของชุมชนมากนัก ส่วนมากจะเป็นเพียงศูนย์กลางชนบทเท่านั้น เมื่อประกอบกับอัตราการเติบโตของรายได้ต่ำ แสดงว่าในชุมชนไม่มีปัจจัยที่มีส่วนผลักดันทำให้ชุมชน

แผนภูมิที่ 3.3 ความสำคัญของชุมชนเมืองในภาค กทม. และปริมณฑล เชียงเศรษฐกิจ

เหล่านี้มีความเจริญถ้าจะพัฒนาให้ชุมชนเหล่านี้มีความเจริญ จะต้องลงทุนสูง ทั้งนี้ยกเว้นสุขาภิบาลปากเกร็ด และสุขาภิบาลสำโรงเหนือซึ่งมีค่าใกล้เคียงกับชุมชนในกลุ่มที่ 2 ชุมชนในกลุ่มนี้มี 18 ชุมชนตามลำดับความสำคัญ คือ ส.ปากเกร็ด ส.สำโรงเหนือ ส.หลักห้า ส.บางม่วง ส.อัญบุรี ส.ลำพญา ส.บางเลน ส.บางหลวง (อ.บางเลน) ส.บางกรวย ส.สามง่าม ส.วัดชลอ ส.คลองสวน ส.คอนยายหอม ส.บางเคย ส.ลาดหลุมแก้ว ส.บ้านแพ้ว ส.สนั่นรักษ์ ส.หนองเสือ

กลุ่มที่ 5 ชุมชนในกลุ่มนี้มีฐานะรายได้สูง อันเป็นชุมชนที่มีความสำคัญมาแต่อดีต และมีอัตราการเติบโตของรายได้อีกเป็นลบ ซึ่งแสดงถึงความลดน้อยถอยลงของความเจริญของชุมชนในกลุ่มนี้ ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนลดความสำคัญลงคือ ในอดีตชุมชนทั้ง 2 เคยใช้ทางน้ำเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญแต่ในปัจจุบันไม่นิยมใช้การคมนาคมทางน้ำ และชุมชนห่างไกลจากเส้นทางหลวงแผ่นดิน จึงมีส่วนทำให้ชุมชนลดความสำคัญลง ชุมชนในกลุ่มนี้ คือ ส.สามพราน และ ส.นครชัยศรี

กลุ่มที่ 6 เป็นชุมชนที่มีฐานะรายได้น้อย ซึ่งเป็นชุมชนขนาดเล็กไม่มีความสำคัญ เมื่อประกอบกับอัตราการเติบโตที่มีค่าเป็นลบ ทำให้เห็นถึงความซบเซาของชุมชน เมื่อพิจารณาจากลักษณะที่ตั้งชุมชนแห่งนี้ ซึ่งอยู่ใกล้กับสุขาภิบาลบางเลนอัน เป็นชุมชนที่ตั้งของอำเภอและปัจจุบันไม่มีทางรถยนต์สายสำคัญผ่าน คงมีเฉพาะถนนลูกรังซึ่งเป็นทางเชื่อมค่อระหว่างชุมชนและเส้นทางรถยนต์ จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้ชุมชนแห่งนี้ลดความสำคัญลงไปซึ่งมีอยู่เพียงชุมชนเดียว คือ สุขาภิบาลรางกระทุ่ม

7. ความเจริญเติบโตทางด้านการเศรษฐกิจของชุมชนในจังหวัดปทุมธานี

จากการศึกษาความสำคัญทางด้านการเศรษฐกิจของชุมชนเมืองในภาค กทม. และปริมณฑล โดยอาศัยรายได้ของชุมชนเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา จะเห็นได้ว่าชุมชนส่วนมากในจังหวัดปทุมธานียังมีรายได้น่าเป็นส่วนใหญ่ และบางชุมชนเริ่มมีศักยภาพในการพัฒนามากขึ้นโดยจัดกลุ่มชุมชนได้ดังนี้

1) ชุมชนที่มีรายได้สูงและอัตราการเติบโตของรายได้สูง เป็นชุมชนที่มีบทบาทสำคัญและมีความเป็นศูนย์กลางของชุมชนสูงกว่าชุมชนอื่นๆ ในจังหวัดปทุมธานีมีชุมชนที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้เพียงชุมชนเดียว คือสุขาภิบาลคลองหลวง เนื่องจากสุขาภิบาลคลองหลวงมีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ตั้งอยู่มาก เป็นเหตุให้รายได้จากโรงงานอุตสาหกรรมเหล่านี้มีจำนวนมากกว่าชุมชนอื่น ๆ

2) ชุมชนที่มีรายได้น่าแต่มีอัตราการเติบโตของรายได้สูง เป็นกลุ่มของชุมชนที่ยังมีบทบาทที่ไม่สำคัญมากนัก แต่เริ่มมีแนวโน้มที่จะพัฒนาได้อีกมาก ชุมชนเมืองของจังหวัดปทุมธานี

ที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้คือ ทม.ปทุมธานี, สุขาภิบาลประชาวิทย์, สุขาภิบาลลำลูกกา และสุขาภิบาลลำไทร

3) ชุมชนที่มีรายได้ต่ำและมีอัตราการเติบโตของรายได้ต่ำ เป็นกลุ่มของชุมชนขนาดเล็ก ซึ่งไม่มีบทบาททางเศรษฐกิจมากนัก เนื่องจากชุมชนเหล่านี้ไม่มีปัจจัยผลักดันให้มีการพัฒนา นอกจากจะต้องมีการลงทุนสูง ชุมชนเมืองในจังหวัดปทุมธานีที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้คือสุขาภิบาลธัญบุรี, สุขาภิบาลลาดหลุมแก้ว, สุขาภิบาลสนั่นรักษ์ และสุขาภิบาลหนองเสือ

การบริการทางด้านสังคม

1. การศึกษา

การจัดบริการทางการศึกษา เท่าที่ปรากฏในปัจจุบันพบว่ามีการรวมตัวของสถานศึกษา อยู่ในกรุงเทพมหานครเป็นส่วนใหญ่ สถานศึกษาของรัฐและเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครมีดังนี้

- โรงเรียนมัธยม มีจำนวน 295 แห่ง
- โรงเรียนอาชีวศึกษา มีจำนวน 117 แห่ง
- วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา มีจำนวน 18 แห่ง
- วิทยาลัยครู, พลศึกษาหรืออื่นๆ มีจำนวน 7 แห่ง
- อุดมศึกษา มีจำนวน 24 แห่ง

ส่วนจังหวัดในปริมณฑลนั้น มีสัดส่วนของนักเรียนระดับต่างๆ คือ นักเรียนส่วนใหญ่ประมาณ 69% จะศึกษาในระดับประถมศึกษา, 13.9% ศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น, 7.9% ศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย, 7% ศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา และเพียง 2.13% ศึกษาในระดับอุดมศึกษา

จังหวัดในปริมณฑลมีนักเรียนทั้งสิ้น 464,817 คน คิดเป็น 4.62% ของนักเรียนทั้งประเทศ โดยมีสถานศึกษาค้างๆ ดังนี้

- โรงเรียนสายสามัญมีจำนวน 1,125 แห่ง
- โรงเรียนอาชีวศึกษา มีจำนวน 7 แห่ง
- วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา มีจำนวน 2 แห่ง
- วิทยาลัยครู มีจำนวน 2 แห่ง

วิทยาลัยพลศึกษา มีจำนวน 2 แห่ง

มหาวิทยาลัยของรัฐมีจำนวน 3 แห่ง

วิทยาลัยระดับอุดมศึกษาของเอกชน มีจำนวน 2 แห่ง

นอกจากนี้ยังมีสถาบันการศึกษาชั้นสูงของกระทรวงมหาดไทย (โรงเรียนนายอำเภอ), สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย (A.I.T.) ที่จังหวัดปทุมธานี และโรงเรียนนายร้อยตำรวจสามพราน, โรงเรียนการบินกำแพงแสน, โรงเรียนตำรวจภูธร 7 จังหวัดนครปฐม

การศึกษาในปริวิตถลมีส่วนสัมพันธ์กับกรุงเทพมหานครโดยตรง คือเป็นสาขาของโรงเรียนต่างๆ ของรัฐบาลและเอกชน ทั้งในระดับสามัญ, สายอาชีพ และระดับอุดมศึกษา อาทิเช่น โรงเรียนอัมพรไพศาล, โรงเรียนสวนกุหลาบ, โรงเรียนสายปัญญา, โรงเรียนอัสสัมชัญ, โรงเรียนเซนต์โยเซฟ, วิทยาลัยเกริก เป็นต้น ส่วนสถานศึกษาในระดับอุดมศึกษาได้แก่ มหาวิทยาลัยศิลปากร (พระราชวังสนามจันทร์), มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (กำแพงแสน) และมหาวิทยาลัยมหิดล (ศาลายา) จังหวัดนครปฐม นอกจากนี้ยังมีโครงการจะขยายมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมหาวิทยาลัยกรุงเทพ ขาที่จังหวัดปทุมธานีด้วย ในบริเวณริมถนนพหลโยธิน ส.คลองหลวง จึงเห็นได้ว่าในอนาคต จังหวัดนครปฐมและจังหวัดปทุมธานี มีแนวโน้มจะเป็นศูนย์กลางการศึกษาของปริวิตถล โดยรับการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร

สำหรับการให้บริการทางการศึกษาในจังหวัดปทุมธานีนั้น มีตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา (อนุบาล) จนถึงระดับอุดมศึกษา เมื่อเปรียบเทียบอัตราส่วน ครู : นักเรียน และห้องเรียน : นักเรียน ในจังหวัดปทุมธานีกับมาตรฐานของกระทรวงศึกษาธิการแล้ว อาจสรุปผลในแต่ละระดับการศึกษาได้ดังนี้

1. โรงเรียนที่ให้การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา (อนุบาล) ในจังหวัดปทุมธานี ส่วนมากยังมีจำนวนครูและห้องเรียนไม่เพียงพอที่จะให้บริการนักเรียนได้อย่างทั่วถึง

2. โรงเรียนที่ให้การศึกษาระดับประถมศึกษา มีสัดส่วน ครู : นักเรียน และห้องเรียน : นักเรียน อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน ยกเว้นโรงเรียนในอำเภอลาดหลุมแก้วและอำเภอธัญบุรี มีจำนวนครูต่ำกว่ามาตรฐานเล็กน้อย ซึ่งโรงเรียนทั้ง 2 อำเภอดังกล่าวอยู่ในสังกัดของสำนักงานการศึกษาเอกชน (สช.)

3. โรงเรียนที่ให้การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นกว่าครึ่งหนึ่งมีจำนวนครูไม่เพียงพอที่จะให้บริการนักเรียนอย่างทั่วถึงตามมาตรฐานกำหนด

4. โรงเรียนที่ให้การศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในอำเภอเมือง และอำเภอธัญบุรี ยังมีจำนวนครูและห้องเรียนไม่เพียงพอในการให้บริการนักเรียนอย่างทั่วถึง

จากการศึกษาเบื้องต้น ทำให้มองเห็นปัญหาของการให้บริการทางการศึกษาของ จังหวัดปทุมธานี ว่าคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่อยู่ในขั้นมาตรฐาน กล่าวคือ จำนวนครูและนักเรียน ไม่สอดคล้องกับจำนวนนักเรียน

นอกจากนี้ยังมีสถานศึกษาขั้นสูง ซึ่งอยู่นอกระบบการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ อีกหลายแห่งคือ

1. สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย เป็นสถานศึกษาระดับปริญญาโท ระหว่างประเทศ ตั้งอยู่ที่ไคเมครที่ 41.6 ถนนพหลโยธิน เขตอำเภอคลองหลวง

2. วิทยาลัยการปกครอง เป็นสถาบันฝึกอบรมข้าราชการกรมการปกครองทุกระดับ ในสังกัดกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ตั้งอยู่ริมถนนสายรังสิต-นครนายก ในเขตอำเภอธัญบุรี

3. ศูนย์วิศวกรรมเกษตรไทย-เยอรมัน เป็นสถานที่จัดตั้งโดยความร่วมมือระหว่าง รัฐบาลไทย-เยอรมัน ตั้งอยู่ในเขตตำบลบางขุน อำเภอเมือง ปทุมธานี

4. ศูนย์ฝึกอบรม ร.พ.ช. เป็นสถาบันฝึกอบรมข้าราชการของสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท ตั้งอยู่ในเขตตำบลบางขุน อ.เมือง ปทุมธานี

5. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อยู่ริมถนนพหลโยธิน ส.คลองหลวง มีพื้นที่ทั้งหมด ประมาณ 2,700 ไร่

6. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ อยู่ริมถนนพหลโยธิน ใน ส.คลองหลวง

טבלה 2.22: נתונים כלכליים לרמת המחירים השנתית, 2010-2011

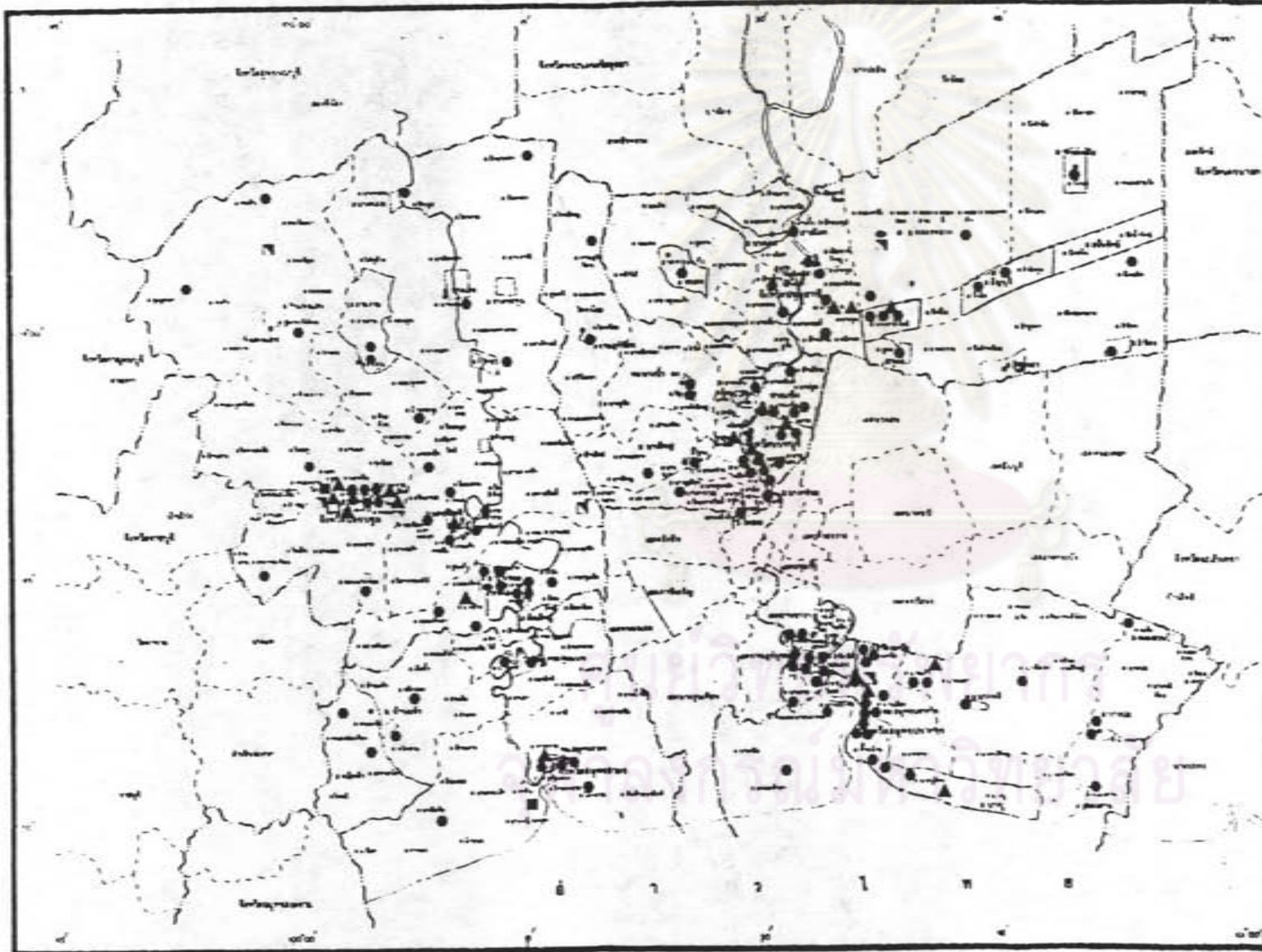
שנה	קטגוריה	מספר	2010			2011			2012			2013			2014		
			מ.ר.	ק"מ	מ"מ	מ.ר.	ק"מ	מ"מ	מ.ר.	ק"מ	מ"מ	מ.ר.	ק"מ	מ"מ	מ.ר.	ק"מ	מ"מ
2010	מחירים	1	140	10	7	84	2	2	88	8	8	-	-	-	-	-	-
	מחירים	28	10,270	812	442	1,226	78	88	8,818	434	376	-	-	-	-	-	-
	מחירים	8	1,283	84	46	274	13	14	717	22	22	101	8	8	-	-	-
	מחירים	3	4,831	288	116	-	-	-	-	-	-	2,024	214	88	1,877	84	28
2011	מחירים	1	1,883	100	88	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,883	100
	מחירים	28	18,247	844	470	1,888	82	71	8,818	478	420	2,748	222	88	1,877	84	28
	מחירים	8	4,288	287	182	287	20	18	4,021	227	174	-	-	-	-	-	-
	מחירים	2	882	58	21	-	-	-	-	-	832	88	21	-	-	-	-
2012	מחירים	1	81	8	8	-	-	-	81	8	8	-	-	-	-	-	-
	מחירים	28	4,281	223	219	287	20	18	4,022	246	180	832	88	21	-	-	-
	מחירים	8	4,147	237	222	272	18	16	3,818	222	210	-	-	-	-	-	-
	מחירים	1	808	40	18	-	-	-	-	-	841	28	18	84	8	2	-
2013	מחירים	1	180	7	7	-	-	180	7	7	-	-	-	-	-	-	-
	מחירים	28	4,282	224	247	272	18	18	4,108	222	217	841	28	18	84	8	2
	מחירים	8	8,241	341	309	821	28	28	8,718	302	284	-	-	-	-	-	-
	מחירים	2	808	81	28	-	-	-	-	-	821	84	22	88	7	8	-
2014	מחירים	8	4,288	188	188	1,882	88	48	3,102	188	87	222	10	7	-	-	-
	מחירים	41	11,828	821	472	1,882	88	87	8,212	421	371	1,042	84	30	88	7	8
	מחירים	28	8,248	288	237	408	28	17	8,242	288	220	-	-	-	-	-	-
	מחירים	1	284	22	10	-	-	-	-	-	284	22	10	-	-	-	-
2015	מחירים	87	8,812	308	247	408	28	17	8,242	288	220	284	22	10	-	-	-
	מחירים	22	7,212	274	218	828	28	28	8,277	341	294	-	-	-	-	-	-
	מחירים	2	1,002	108	42	-	-	-	-	-	1,241	82	21	284	24	11	-
	מחירים	2	202	11	8	202	11	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2016	מחירים	1	8,242	288	74	78	4	2	218	12	8	200	12	7	181	18	4
	מחירים	28	12,871	718	428	812	48	28	8,728	388	388	1,841	88	28	482	42	18
	מחירים	11	8,288	388	298	828	48	28	8,028	318	288	-	-	-	-	-	-
	מחירים	7	2,872	112	88	1,812	48	28	1,728	81	48	228	18	8	-	-	-
2017	מחירים	8	4,841	188	78	-	-	-	-	-	2,822	128	87	1,888	78	18	-
	מחירים	1	828	88	18	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	422	42
	מחירים	1	812	22	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	312	22
	מחירים	28	17,001	782	481	1,848	84	88	8,784	378	342	2,108	128	78	1,888	78	18

מקור: משרד המבחן

טבלה 2.23: נתונים כלכליים לרמת המחירים השנתית, 2010-2011

שנה	קטגוריה	מספר	נתונים כלכליים											
			מ.ר.	ק"מ	מ"מ	מ.ר.	ק"מ	מ"מ	מ.ר.	ק"מ	מ"מ	מ.ר.	ק"מ	מ"מ
2010	מחירים	1	1,127	1,127	1,111	1,117	-	-	-	-	-	-	-	-
	מחירים	28	1,108	1,108	1,108	1,108	1,108	1,108	1,108	1,108	1,108	1,108	1,108	1,108
	מחירים	8	1,128	1,127	1,108	1,108	1,104	1,108	1,104	1,108	1,108	1,108	1,108	1,108
	מחירים	1	-	-	-	-	1,114	1,108	1,108	1,108	1,108	1,108	1,108	1,108
2011	מחירים	28	1,118	1,118	1,117	1,128	-	-	-	-	-	-	-	-
	מחירים	8	1,118	1,118	1,117	1,128	1,111	1,108	1,111	1,108	1,108	1,108	1,108	1,108
	מחירים	1	-	-	1,118	1,118	-	-	-	-	-	-	-	-
	מחירים	1	-	-	-	1,118	1,118	1,118	1,118	1,118	1,118	1,118	1,118	1,118
2012	מחירים	11	1,118	1,127	1,108	1,107	-	-	-	-	-	-	-	-
	מחירים	7	1,128	1,127	1,108	1,108	1,128	1,108	1,128	1,108	1,108	1,108	1,108	1,108
	מחירים	8	-	-	-	-	1,128	1,108	1,128	1,108	1,108	1,108	1,108	1,108
	מחירים	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2013	מחירים	21	1,118	1,108	1,118	1,108	-	-	-	-	-	-	-	-
	מחירים	2	-	-	-	-	1,118	1,108	1,118	1,108	1,118	1,108	1,108	1,108
	מחירים	8	1,127	1,128	1,108	1,108	1,128	1,108	1,128	1,108	1,108	1,108	1,108	1,108
	מחירים	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2014	מחירים	22	1,118	1,108	1,118	1,108	-	-	-	-	-	-	-	-
	מחירים	2	-	-	-	-	1,118	1,108	1,118	1,108	1,118	1,108	1,108	1,108
	מחירים	2	1,118	1,148	1,108	1,108	1,118	1,108	1,118	1,108	1,118	1,108	1,108	1,108
	מחירים	1	1,118	1,108	1,118	1,108	1,128	1,108	1,128	1,108	1,128	1,108	1,108	1,108
2015	מחירים	28	1,114	1,124	1,108	1,107	-	-	-	-	-	-	-	-
	מחירים	1	-	-	-	1,118	1,108	1,118	1,108	1,118	1,108	1,108	1,108	1,108
	מחירים	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	מחירים	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

מקור: משרד המבחן

การกระจายตัวของสถานศึกษาของรัฐและเอกชน
ระดับต่าง ๆ ของเขตปริมณฑล

- โรงเรียนมัธยม
- โรงเรียนสูง, มหาวิทยาลัย ฯลฯ
- ▲ โรงเรียนอาชีวศึกษา
- มหาวิทยาลัย และอาชีวศึกษา
- ศูนย์ศึกษา
- โรงเรียน ฯลฯ

สถานศึกษาของรัฐและเอกชนระดับต่าง ๆ
ของเขตกรุงเทพมหานคร

โรงเรียนมัธยม	จำนวน 200 แห่ง
โรงเรียนสูง, มหาวิทยาลัย ฯลฯ	จำนวน 7 แห่ง
โรงเรียนอาชีวศึกษา	จำนวน 37 แห่ง
มหาวิทยาลัย และอาชีวศึกษา	จำนวน 4 แห่ง
ศูนย์ศึกษา	จำนวน 34 แห่ง

- เขตเทศบาลนคร, เขตเมืองเก่า, เขตเมืองใหม่
- เขตเมืองเก่า
- เขตเมืองใหม่
- เมืองเก่า
- เมืองใหม่

การพิมพ์ : การกระจายตัวของสถานศึกษา
ฉบับพิมพ์โดยกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ
พ.ศ. 2518 : การใช้ประโยชน์ที่ดิน
ชุมชนประชาชาติและครอบครัว

ตารางที่ 3.27 อัตราส่วนนักเรียนต่อครู และนักเรียนต่อห้องเรียน ตามมาตรฐานของกระทรวงศึกษาธิการ

	ระดับการศึกษา				
	ก่อนประถม	ประถมศึกษา	มัธยมต้น	มัธยมปลาย	อาชีวศึกษา
จำนวนนักเรียนต่อครู 1 คน	15	25	17	15	20
จำนวนนักเรียนต่อห้อง 1 ห้อง	20	40	45	36	36

2. การสาธารณสุข

การสาธารณสุข เป็น เครื่องชี้วัดคุณภาพชีวิตอย่างหนึ่ง ในสังคม สังคมใดมีบริการทางสาธารณสุขดี ประชาชนได้รับการรักษาพยาบาลอย่างทั่วถึง ย่อมหมายถึงสังคมนั้นมีประชาชนที่มีพลานามัยสมบูรณ์ หรือที่จะเป็นกำลังสำคัญของประเทศต่อไป

เมื่อพิจารณาการสาธารณสุขในภาค กทม.และปริมณฑล จะพบว่ากรุงเทพมหานคร มีความได้เปรียบมากกว่าจังหวัดอื่นๆ ในภาค กล่าวคือ มีสถานบริการทางสาธารณสุขทุกระดับและเป็นไปอย่างทั่วถึง กรุงเทพมหานครเป็นที่รวมของสถานบริการทางสาธารณสุขถึง 116 แห่ง (นับเฉพาะโรงพยาบาลทั่วไป) มีสถานบริการขนาดใหญ่ที่เอกชนลงทุน เป็นส่วนใหญ่มีจำนวนโรงพยาบาลทั้งหมด 78 แห่ง มีจำนวนแพทย์ 4,166 คน และเตียงคนไข้ทั้งสิ้น 11,510 เตียง นอกจากนี้ยังมีศูนย์บริการสาธารณสุขกระจายในพื้นที่ต่างๆ อีก 42 แห่ง และศูนย์การแพทย์อนามัยในเขตชานเมืองอีก 4 แห่ง (สำนักผังเมือง 2525, 108)

ส่วนจังหวัดในปริมณฑลมีสถานบริการทางสาธารณสุขระดับต่างๆ ดังนี้

สำนักงานสาธารณสุข	63 แห่ง
สถานีอนามัย	231 แห่ง

โรงพยาบาลอำเภอ 18 แห่ง (ส่วนใหญ่เป็นโรงพยาบาลขนาด 10 เตียง ยกเว้นโรงพยาบาลอำเภอบางเลน และ โรงพยาบาลอำเภอกะทู้แบบมี 30 เตียง โรงพยาบาลอำเภอบ้านแพ้วมี 60 เตียง)

โรงพยาบาลจังหวัด 5 แห่ง

คลินิกเอกชน 447 แห่ง

สถานพยาบาลเอกชน (มีเตียง) 23 แห่ง จำนวนเตียง 351 เตียง

นอกจากนี้ยังมีโรงพยาบาลนายเรือ (สมุทรปราการ), โรงพยาบาลจันทบุษย์ (กำแพงแสน) และโรงพยาบาลชลประทาน (ปากเกร็ด)

เนื่องจากจังหวัดในปริมณฑลมีพื้นที่ต่อเนื่องกับกรุงเทพมหานคร จึงรับการขยายตัวของกิจกรรมด้านสาธารณสุขจากกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะโรงพยาบาลเฉพาะโรค ได้แก่ โรงพยาบาลบรืหาราชนราศวร โรงพยาบาลโรคทรวงอก และโรงพยาบาลศรีธัญญา จังหวัดนนทบุรี, โรงพยาบาลยุวประสาทไวทโยปถัมภ์ และโรงพยาบาลโรคเรื้อน จังหวัดสมุทรปราการ, โรงพยาบาลธัญญารักษ์ จังหวัดปทุมธานี เป็นต้น

การจัดบริการด้านการรักษาพยาบาลในปริมณฑล นับว่ายังมีอยู่น้อยและคุณภาพยังไม่ดีพอ ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงเดินทางมาใช้บริการใน กทม. เนื่องจาก

- สำนักงานสาธารณสุข และสถานีอนามัยยังมีไม่ทั่วถึง
- โรงพยาบาลอำเภอ ในปริมณฑลส่วนใหญ่ยังคงต่ำกว่าเกณฑ์ คือ เป็นโรงพยาบาลอำเภอขนาดเล็ก 10 เตียง ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับขนาดประชากรแล้วนับว่ายังขาดแคลนอยู่มาก และบางอำเภอ โดยเฉพาะในจังหวัดปทุมธานียังขาดแคลนโรงพยาบาลอำเภอทำให้ประชากรเดินทางไปใช้บริการใน กทม.
- โรงพยาบาลจังหวัด แม้ว่าจะมีขนาดกลางและขนาดใหญ่ แต่เนื่องจากอยู่ไกล กทม. ทำให้ประชากรไม่มาใช้บริการมากเท่าที่ควร
- โรงพยาบาลเฉพาะโรคและโรงพยาบาลเอกชน มีเฉพาะในชุมชนใหญ่ที่มีความเจริญสูง

จังหวัดปทุมธานี มีหน่วยงานของภาครัฐบาลซึ่งทำหน้าที่ให้บริการด้านการรักษาพยาบาลและการอนามัยแก่ประชาชน ดังนี้

- โรงพยาบาลขนาด 100 เตียงขึ้นไป 2 แห่ง คือ โรงพยาบาลประจำจังหวัด และโรงพยาบาลอัครินทร์ อ.อัครินทร์ (รักษาเฉพาะผู้ติดยาเสพติด)
- โรงพยาบาลชุมชน (โรงพยาบาลอำเภอ) ขนาด 10 เตียง 3 แห่ง คือ โรงพยาบาลลำลูกกา อ.ลำลูกกา โรงพยาบาลอัครินทร์ และโรงพยาบาลประชาธิบัติ อ.อัครินทร์
- สถานีอนามัยอำเภอ 7 แห่ง
- สถานีอนามัยตำบล 51 แห่ง
- สำนักงานสาธารณสุข 3 แห่ง

นอกจากนี้ยังมีสถานรักษาพยาบาลของเอกชนอีก 16 แห่ง ร้านขายยา 107 แห่ง

บุคลากรสาธารณสุข มีดังนี้

- แพทย์ (ทั้งรัฐและเอกชน)	31 คน
- พยาบาล	112 คน
- พนักงานอนามัย	56 คน
- พนักงานสาธารณสุข	79 คน

จำนวนเตียงคนไข้ (รัฐและเอกชน) 561 เตียง

ผู้ป่วยทั้งหมด	124,858 คน
- ผู้ป่วยใน	17,068 คน
- ผู้ป่วยนอก	107,790 คน

อัตราส่วน แพทย์ : ประชากร	1 : 11,011
พยาบาล : ประชากร	1 : 3,048
เตียง : ประชากร	1 : 608

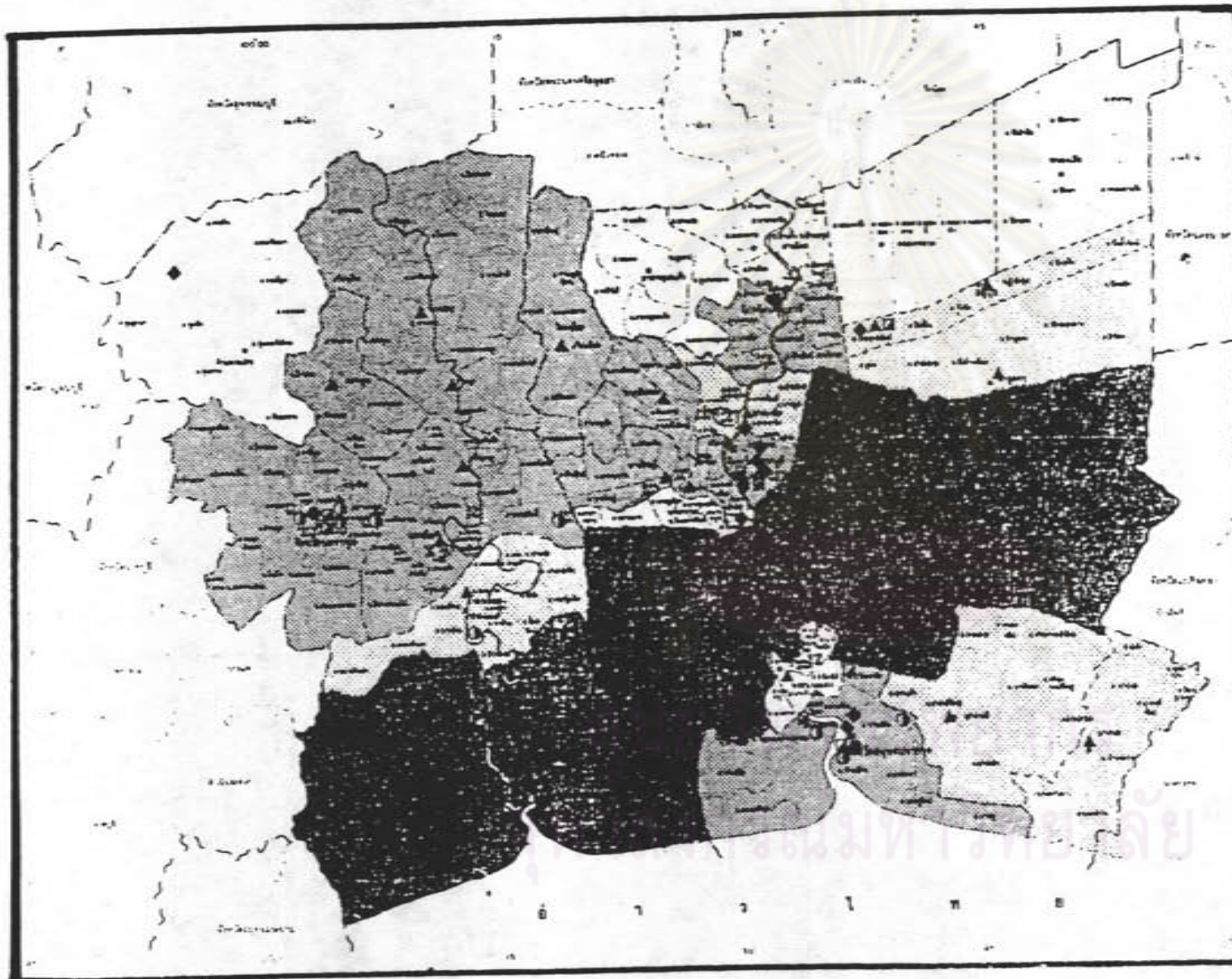
ตารางที่ 3.28 สถานบริการสาธารณสุขจังหวัดปทุมธานี พ.ศ.2525

อำเภอ	สถานบริการสาธารณสุข						บุคลากรสาธารณสุข							เตียง
	ร.พ.จ.	ร.พ.อ.	สถานีอนามัย	สำนักงานสาธารณสุข	คลินิกเอกชน	ร้านขายยา	รวม	แพทย์	พยาบาล	ผู้ช่วยพยาบาล	พนักงานอนามัย	บุคลากรอนามัย	อื่น ๆ	
เมือง	1	-	13	1	8	18	158	14	49	38	11	21	28	131
ธัญบุรี	-	2	2	-	8	52	259	16	58	110	3	3	69	430
คลองหลวง	-	-	7	-	-	13	37	-	2	5	7	11	12	-
สามโคก	-	-	11	-	-	1	29	-	-	11	13	4	-	-
ลาดหลุมแก้ว	-	-	11	-	-	7	27	-	-	2	9	13	3	-
ลำลูกกา	-	1	8	2	-	16	30	1	3	4	7	9	6	10
หนองเสือ	-	-	6	-	-	-	19	-	-	-	8	9	2	-
รวม	1	3	58	3	16	107	559	31	112	160	56	79	124	531

ที่มา : สำนักผังเมือง

หมายเหตุ ร.พ.จ. - โรงพยาบาลจังหวัด

ร.พ.อ. - โรงพยาบาลอำเภอ

แผนการกระจายตัวของผลิตผลทางการเกษตรของประเทศไทย

- ◆ ผลิตผลยางพารา
- ▲ ผลิตผลผลไม้
- ผลิตผลข้าว
- ▲ ผลิตผลปศุสัตว์
- ผลิตผลประมง

- พื้นที่ปลูกพืชไร่
- ▨ พื้นที่ปลูกพืชไร่และสวนผลไม้
- ▩ พื้นที่ปลูกพืชไร่และสวนผลไม้
- พื้นที่ปลูกพืชไร่

ปริมาณการผลิตสินค้าเกษตร

ผลิตผลยางพารา	๒๕.๐๐%
ผลิตผลผลไม้	๓๐.๐๐%
พื้นที่ปลูกพืชไร่	๔๐.๐๐%
พื้นที่ปลูกพืชไร่และสวนผลไม้	๕.๐๐%

- ๑๐๐ กม.
- ๒๐๐ กม.
- ๓๐๐ กม.

กรมการเกษตร กระทรวงมหาดไทย
 กรมการเกษตร กระทรวงมหาดไทย
 กรมการเกษตร กระทรวงมหาดไทย

แผนที่ที่ 3.9

3. ศาสนา

จังหวัดปทุมธานีมีสถานประกอบกิจการทางศาสนาคือ วัด จำนวน 159 แห่ง สุเหร่า 24 แห่ง โบสถ์คริสต์ 2 แห่ง และศาลเจ้า 37 แห่ง ที่น่าสนใจคือ อำเภอธัญบุรี มีจำนวนวัดน้อยที่สุดคือ 8 แห่ง แต่มีศาลเจ้ามากที่สุด คือ 16 แห่ง ส่วนรายละเอียดอื่นๆ ดูได้จากตารางที่ 3.29

ตารางที่ 3.29 จำนวนสถานประกอบกิจการทางศาสนา, ิกษุ, สามเณร ในจังหวัดปทุมธานี

พ.ศ. 2525

อำเภอ	วัด	ภิกษุ	สามเณร	สุเหร่า	โบสถ์คริสต์	ศาลเจ้า
เมืองปทุมธานี	38	654	80	3	1	16
สามโคก	36	130	22	2	-	-
ลาดหลุมแก้ว	13	348	38	6	-	1
ธัญบุรี	8	398	62	1	-	16
ลำลูกกา	27	443	118	7	1	4
คลองหลวง	18	394	135	3	-	-
หนองเสือ	19	294	25	2	-	-
รวม	159	2,661	480	24	2	37

ที่มา : สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดปทุมธานี

นอกจากนี้ยังมีสำนักสงฆ์ 41 แห่ง ที่พักสงฆ์ 2 แห่ง วัดร้าง 22 แห่ง และสถานศึกษาศาสนา 71 โรงเรียน ซึ่งประกอบด้วย

1. โรงเรียนพระปริยัติธรรม 65 โรงเรียน
2. โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา 1 โรงเรียน
3. โรงเรียนบาลี 1 โรงเรียน
4. โรงเรียน/ศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 4 โรงเรียน

4. การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม

สภาพพื้นที่ของจังหวัดปทุมธานีทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ได้แก่ บางส่วนของอำเภอเมือง , อำเภอลาดหลุมแก้ว และอำเภอสามโคก เป็นพื้นที่แบบชนบทประชาชนอยู่กันกระจัดกระจาย ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม การสังคมและเศรษฐกิจยังไม่ได้รับการพัฒนา ตลอดจนการคมนาคมยังไม่สะดวก จึงต้องใช้เรือเป็นพาหนะ เพราะมีคลองเล็กคลองน้อย อาชญากรรมในลักษณะคดีอุกฉกรรจ์ที่เกิดขึ้นนั้นส่วนมากเป็นคดีฆ่าคนตายและปล้นทรัพย์ ส่วนท้องที่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา อันได้แก่ พื้นที่ริมถนนพหลโยธิน และถนนวิภาวดีรังสิต คือ อำเภอลำลูกกา, อำเภอธัญบุรี และอำเภอคลองหลวง ลักษณะพื้นที่เป็นแบบเมืองกึ่งชนบท คือ กึ่งอุตสาหกรรมกึ่งเกษตรกรรม การคมนาคมในพื้นที่นี้สะดวกกว่าทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำ เศรษฐกิจมีการพัฒนามากกว่า เนื่องจากมีโรงงานอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก คดีอาชญากรรมที่เกิดขึ้นมีเหตุการณ์คล้ายคลึงกับกรุงเทพฯ เช่น เกิดจากพวกวัยรุ่นอายุ 15-25 ปี รวมทั้งคดียาเสพติดด้วย (สำนักผังเมือง 2526.9)

การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมในจังหวัดปทุมธานี อยู่ในความรับผิดชอบของกองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัดปทุมธานี

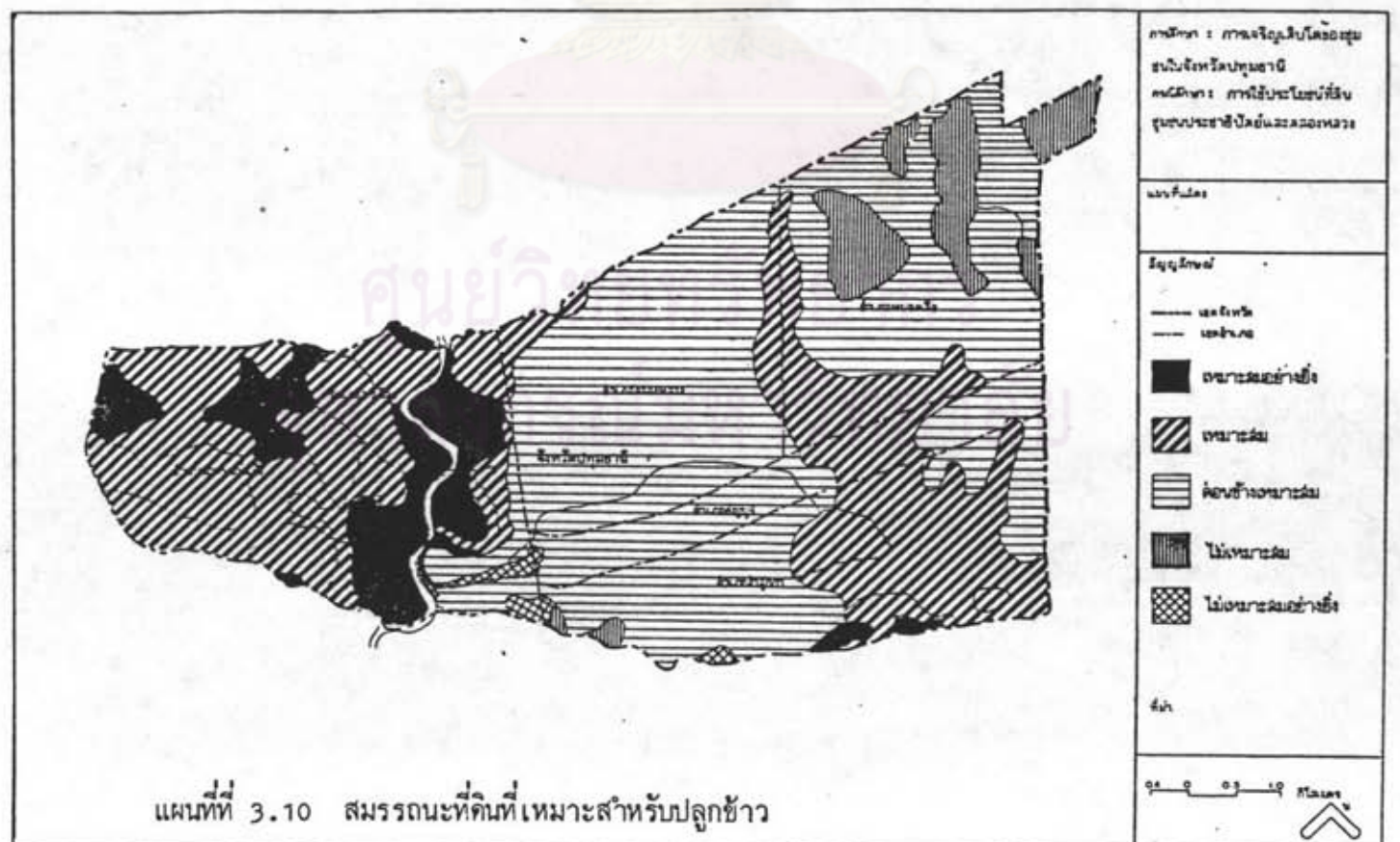
สภาพทางกายภาพและโครงสร้างพื้นฐาน

1. สมรรถนะดิน

ดินในภาค กทม. และปริมณฑล ส่วนใหญ่จะเหมาะสมสำหรับปลูกข้าว เนื่องจากเป็นดินเหนียว การระบายน้ำไม่ค่อยดีนัก นอกจากบริเวณที่ราบชายฝั่งทะเลและที่ราบปากน้ำในเขตจังหวัดสมุทรสาคร และ สมุทรปราการ ซึ่งมีสมรรถนะดินต่ำเหมาะสมสำหรับปลูกมะพร้าว

พื้นที่ที่มีสมรรถนะดินสูงอยู่บริเวณตอนกลางของภาค ซึ่งประกอบด้วยกรุงเทพมหานคร (ยกเว้นเขตบางเขน มีนบุรี หนองจอก ลาดกระบัง) จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรสาคร และอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม บริเวณเหล่านี้มีความเหมาะสมสำหรับปลูกข้าว ผักและผลไม้

พื้นที่ทางตอนเหนือของภาคมีสมรรถนะดินสูงปานกลาง โดยทางตะวันตกเฉียงเหนือของภาคอันได้แก่พื้นที่ในเขตอำเภอกำแพงแสน และตอนเหนือของอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม เหมาะสำหรับปลูกข้าวและพืชไร่ ส่วนพื้นที่อื่นในจังหวัดนครปฐม นนทบุรี และปทุมธานี เหมาะสำหรับ

ปลูกข้าวเท่านั้น โดยเฉพาะทางด้านตะวันออกของจังหวัดปทุมธานี และเขตบางเขน มีนบุรี หนองจอก ลาดกระบัง ในกรุงเทพมหานครไม่เหมาะสำหรับปลูกพืชไร่เลยเพราะดินมีกรดจัด

สำหรับจังหวัดปทุมธานีนั้นเหมาะสำหรับปลูกข้าว ซึ่งพื้นที่ที่มีดินอุดมสมบูรณ์เหมาะสำหรับปลูกข้าวอยู่ในบริเวณฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาและฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา

2. การใช้ประโยชน์ที่ดิน

2.1 ลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน

พ.ศ.2523 ภาค กทม.และปริมณฑลมีการใช้ประโยชน์ที่ดินทุกประเภทรวมกัน ประมาณ 3,316,253 ไร่ คิดเป็น 69.6% ของพื้นที่ทั้งหมด ที่เหลืออีกประมาณ 1,458,071 ไร่ หรือ 30.4% เป็นพื้นที่ว่างที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์และแหล่งน้ำ

การใช้ประโยชน์ที่ดินในภาค กทม.และปริมณฑลแบ่งเป็น 6 ประเภทดังนี้

- ที่นา มีการใช้ประโยชน์ที่ดินคิดเป็นพื้นที่มากที่สุดคือประมาณ 2,253,192 ไร่ หรือ 67.9% ของพื้นที่ที่ใช้ประโยชน์ทั้งหมด จังหวัดที่มีพื้นที่นามากที่สุดคือจังหวัดปทุมธานี ซึ่งมีที่นาประมาณ 711,935 ไร่ รองลงมาคือจังหวัดนครปฐม กรุงเทพมหานครและสมุทรปราการ ตามลำดับ

พื้นที่เมือง ใช้พื้นที่มากเป็นที่ 2 รองจากที่นา มีพื้นที่ประมาณ 312,536 ไร่ โดยกรุงเทพมหานครมีพื้นที่เมืองมากที่สุด 214,996 ไร่ หรือ 68.8% ของพื้นที่เมืองทั้งหมด ในเขต

- ไม้ผลและไม้ยืนต้น มีพื้นที่ประมาณ 306,376 ไร่ จังหวัดที่มีพื้นที่การใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทนี้มากที่สุดคือจังหวัดสมุทรสาคร รองลงมาคือจังหวัดนครปฐม และ จังหวัดสมุทรปราการ

- พืชไร่ มีพื้นที่ประมาณ 261,620 ไร่ พืชไร่ที่ปลูกในจังหวัดนครปฐม คิดเป็นพื้นที่ถึง 252,975 ไร่ หรือ 96.7% ของพื้นที่ที่ปลูกพืชไร่ทั้งหมดในภาค ทั้งนี้เนื่องจากสมรรถนะดินของจังหวัดนครปฐมในเขตอำเภอกำแพงแสนและคอนเทือนของอำเภอเมืองมีความเหมาะสมสำหรับปลูกพืชไร่มากกว่าพื้นที่อื่นๆ ในภาค

- พื้นที่ใช้ประโยชน์อย่างอื่น มีพื้นที่ 127,561 ไร่ และ 68% ของการใช้

ประโยชน์ที่ดินประเภทนี้อยู่ในจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบ่อปลา นาุ้ง นาเกลือ และ
ป่าชายเลน

- สวนผักและไม้ดอก มีพื้นที่ประมาณ 54,968 ไร่ โดยจังหวัดนครปฐม
มีพื้นที่สวนผักและไม้ดอก 22,785 ไร่ คิดเป็น 41.5% ของพื้นที่สวนผักและไม้ดอกทั้งหมดในภาค

จังหวัดปทุมธานีมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่นาซึ่งมีพื้นที่ถึง 88.4% ของพื้นที่ใช้ประโยชน์
ทั้งหมดของจังหวัด ในขณะที่พื้นที่เมืองมีเพียง 1.9% เท่านั้น และเนื่องจากสมรรถนะดินของจังหวัด
ปทุมธานีไม่เหมาะสมสำหรับพืชไร่ จึงมีการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทนี้เพียง 2,869 ไร่ หรือ 0.4%
ของพื้นที่ใช้ประโยชน์ทั้งหมด

ตารางที่ 3.30 ประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินในภาค กทม.และปริมณฑล พ.ศ.2523

จังหวัด	ประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน							% ของพื้นที่ จังหวัด
	ที่นา	พืชไร่	ไม้ผลและ ไม้ยืนต้น	สวนผักและ ไม้ดอก	พื้นที่เมือง	พื้นที่ใช้ประโยชน์ อื่น	รวม	
ปทุมธานี	711,935	2,869	41,029	11,686	15,496	22,011	805,026	86.0
สมุทรปราการ	231,645	-	50,279	396	28,670	15,677	326,667	56.0
นนทบุรี	148,616	70	4,029	2,610	36,843	10,127	239,295	60.1
นครปฐม	575,039	252,975	69,911	22,785	8,249	30,579	959,538	70.5
สมุทรสาคร	164,379	5,436	81,338	10,808	8,282	86,692	306,935	58.5
กรุงเทพมหานคร	421,578	270	22,790	6,683	214,996	12,475	678,792	70.1
ภาค กทม.และ ปริมณฑล	2,253,192	261,620	306,376	54,968	312,536	127,561	3,316,253	69.6

ที่มา : พื้นที่เกษตร จาก สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

พื้นที่เมือง จาก สำนักผังเมืองและการพัฒนาที่ดิน

2.2 การเปลี่ยนแปลงพื้นที่เมือง-เกษตรกรรม

ในช่วง พ.ศ.2511-2523 ภาคกทม. และปริมณฑล มีพื้นที่เมืองเพิ่มขึ้นเกือบ

เท่าตัวจาก 155,590 ไร่ เป็น 312,536 ไร่ โดยพื้นที่เมืองที่เพิ่มขึ้นประมาณ 63.8% อยู่ในเขต กรุงเทพมหานคร รองลงมาคือจังหวัดนนทบุรี สมุทรปราการ และปทุมธานี อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณา อัตราเฉลี่ยต่อปี พบว่าจังหวัดปทุมธานีมีอัตราการเพิ่มของเมืองถึง 24.9% ต่อปี ซึ่งมากกว่า กรุงเทพมหานครที่มีอัตราการเปลี่ยนแปลงเพียง 7.3% ต่อปีเท่านั้น

อนึ่งเมื่อพื้นที่ในภาค กทม. และปริมณฑลเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงมีผลให้พื้นที่ เกษตรกรรมในภาคมีจำนวนลดลง จังหวัดที่มีพื้นที่เกษตรกรรมลดลงมากที่สุดคือกรุงเทพมหานคร ซึ่งลดลงถึง 34.3% ของพื้นที่เกษตรทั้งหมด ส่วนจังหวัดที่มีพื้นที่เกษตรกรรมลดลงน้อยที่สุดคือ จังหวัดปทุมธานีซึ่งลดลงเพียง 5.4% และมีอัตราการลดลงเพียง 0.3% ต่อปี

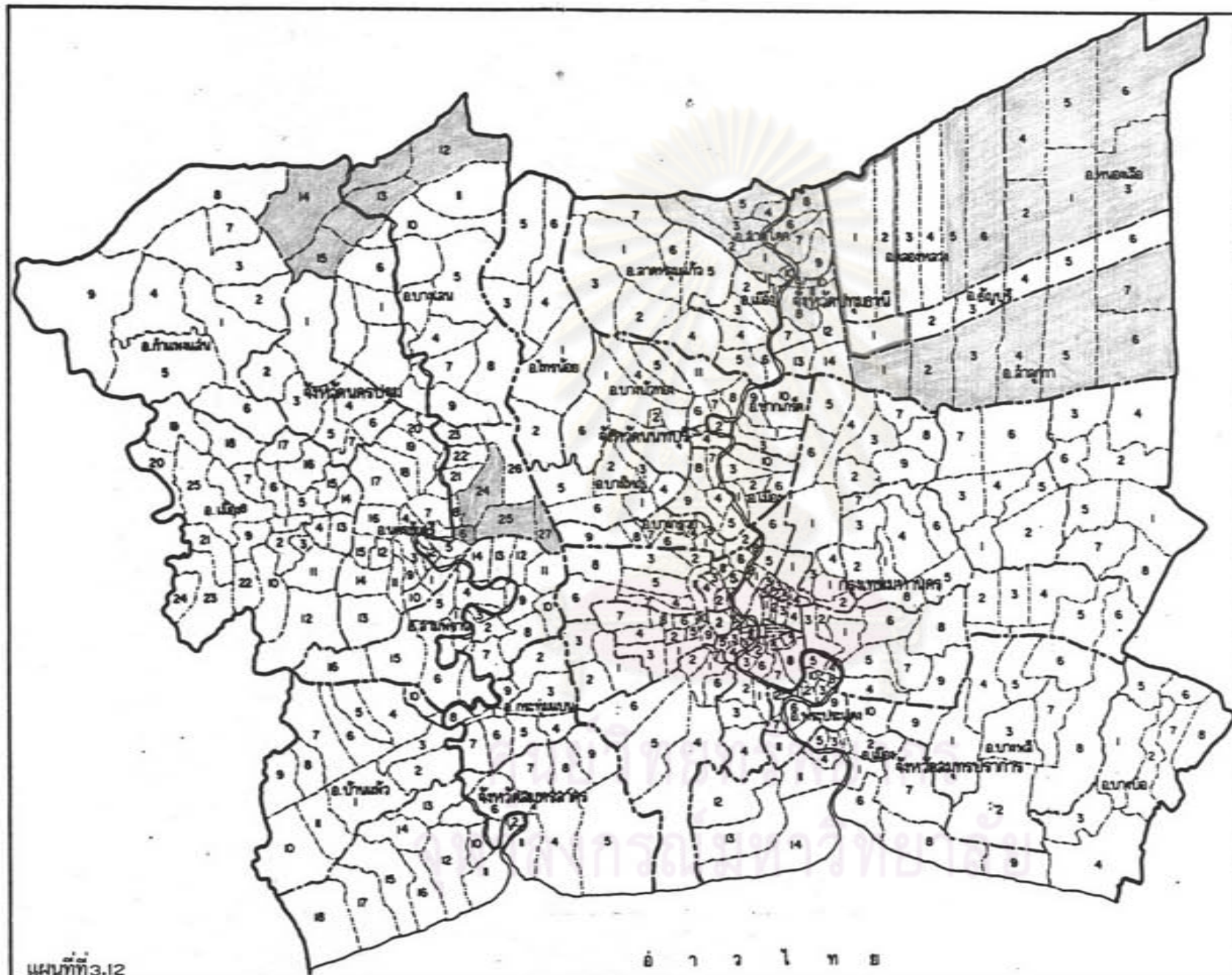
จากตารางที่ 3.31 และ 3.32 จะเห็นว่าพื้นที่เมืองเริ่มรุกคืบเข้ามาในพื้นที่ เกษตรกรรมอย่างรวดเร็ว จึงต้องมีการสงวนพื้นที่เพื่อการเกษตร โดยในภาค กทม.และปริมณฑล มี พื้นที่ที่มีข้อกำหนดข้อกำหนดต่างๆ ความคุ้มครองใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการเกษตรกรรม ดังต่อไปนี้

1) พื้นที่เกษตรกรรมที่ประกาศเป็น เขตปฏิรูปที่ดิน ได้แก่ พื้นที่ในเขตอำเภอ หนองเสือ อำเภอลำลูกกา บางส่วนของอำเภอลองหลวง และอำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี มีพื้นที่ รวมกันประมาณ 492,246 ไร่ และพื้นที่บางส่วนของอำเภอบางเลน และอำเภอนครชัยศรี จังหวัด นครปฐม มีพื้นที่เป็น เขตปฏิรูปที่ดิน 35,000 ไร่

2) พื้นที่อนุรักษ์แหล่งน้ำดิบเพื่อการประปา ได้แก่พื้นที่อำเภอสสามโคก และ บางส่วนของอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี รวมถึงบางส่วนของเขตอำเภอบางไทร จังหวัด- พระนครศรีอยุธยา

ปัจจุบันสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ได้ขยายเขตอนุรักษ์น้ำดิบ เพื่อการประปาไปยังบริเวณเขต ส.คลองหลวง ตลอดจนบริเวณเหนือของสุขาภิบาล อันได้แก่ พื้นที่ตำบลสนามชัยในเขตอำเภอบางไทร และบางส่วนของอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พื้นที่ที่สงวนไว้เพื่อเกษตรกรรมนี้ ส่วนใหญ่จะอยู่ในจังหวัดปทุมธานีจึงเป็นสาเหตุ หนึ่งที่ทำให้พื้นที่เกษตรกรรมของจังหวัดปทุมธานีลดลงน้อยที่สุด

การศึกษา : การเจริญเติบโตของชุมชนในจังหวัดปทุมธานี
 กรณีศึกษา : การใช้ประโยชน์ที่ดินชุมชนประชาชาตินิยม และ คลองหลวง

แผนที่แสดง เขตปฏิรูปที่ดินและพื้นที่อนุรักษ์แหล่งน้ำดิบเพื่อการประปา

- สัญลักษณ์
- เขตอำเภอเขตเทศบาล และ ปริมณฑล
 - เขตจังหวัด
 - - - - เขตตำบล
 - - - - เขตอำเภอ
 - ~ ~ ~ ~ แม่น้ำ
- ▒ เขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม
 - พื้นที่อนุรักษ์แหล่งน้ำดิบเพื่อการประปา
 - พื้นที่ศึกษา

ผ.น. สำนักผังเมือง

0 2.0 4.0 10.0 กิโลเมตร

แผนที่ที่ 3.12

อ ำ เ ว ้ ท ธิ

ตารางที่ 3.31 แสดงการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เมืองในภาค กทม.และปริมณฑล พ.ศ.2511-2523

จังหวัด	พื้นที่เมืองพ.ศ. 2511	พื้นที่เมือง พ.ศ. 2523	การเปลี่ยนแปลง พื้นที่เมืองในพ.ศ. 2511 - 2523	สัดส่วนการ เปลี่ยนแปลง	อัตราการ เปลี่ยนแปลง ต่อปี
ปทุมธานี	3,885	15,496	11,611	7.4	24.9
สมุทรปราการ	15,147	28,670	13,523	8.6	7.4
นนทบุรี	13,149	36,843	23,694	15.1	15.0
นครปฐม	3,662	8,249	4,587	2.9	10.4
สมุทรสาคร	4,827	8,282	3,455	2.2	7.0
กรุงเทพมหานคร	114,920	214,996	100,076	63.8	7.3
ภาค กทม.และ ปริมณฑล	155,596	312,536	156,446	100.0	8.4

ที่มาของข้อมูล : สำนักผังเมือง

ตารางที่ 3.32 แสดงการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เกษตรกรรมในภาค กทม.และปริมณฑล พ.ศ.2511-2523

จังหวัด	พื้นที่เกษตรกรรม พ.ศ.2511	พื้นที่เกษตรกรรม พ.ศ.2523	การเปลี่ยนแปลง ใน พ.ศ.2511- 2523	สัดส่วนการ เปลี่ยนแปลง	อัตราการ เปลี่ยนแปลง ต่อปี
ปทุมธานี	799,313	767,519	-31,794	5.4	-0.3
สมุทรปราการ	333,372	282,320	-51,052	8.8	-1.3
นนทบุรี	339,942	192,325	-147,617	25.4	-3.6
นครปฐม	969,414	920,710	-48,704	8.4	-0.4
สมุทรสาคร	364,683	261,961	-102,722	17.7	-2.3
กรุงเทพมหานคร	650,731	451,321	-149,410	34.3	-2.6
ภาค กทม.และ ปริมณฑล	3,457,455	2,876,156	-581,299	100.0	-1.4

ที่มาของข้อมูล : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

3. การคมนาคมขนส่ง

กรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางโครงข่ายคมนาคมที่สำคัญที่สุดของประเทศ โดยเส้นทางคมนาคมสายหลักจะแยกกระจายเป็นรัศมีออกจากกรุงเทพมหานคร ผ่านจังหวัดในเขตปริมณฑลไปเชื่อมติดต่อกับจังหวัดในภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศ ระบบคมนาคมที่สำคัญมีดังนี้

3.1 การคมนาคมทางบก

ก. การคมนาคมทางรถยนต์ เป็นรูปแบบการคมนาคมขนส่งที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในปัจจุบัน การคมนาคมทางรถยนต์ระหว่างกรุงเทพมหานครกับปริมณฑลและภูมิภาคต่างๆ ของประเทศมี 3 ทิศทางสำคัญดังนี้

- กรุงเทพมหานครกับภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีถนนพหลโยธิน (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1) เป็นถนนสายหลัก ผ่านจังหวัดในเขตปริมณฑลคือจังหวัดปทุมธานี
- กรุงเทพมหานครกับภาคตะวันออก ติดต่อกันโดยถนนสุขุมวิท (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 3) และถนนบางนา-ตราด (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 34) ผ่านจังหวัดสมุทรปราการ
- กรุงเทพมหานครกับภาคใต้และภาคตะวันตก มีถนนเพชรเกษม (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4) และถนนธนบุรี-ปากท่อ (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 35) ผ่านจังหวัดสมุทรสาครและนครปฐม

นอกจากนี้มีถนนสำคัญรองลงไป ซึ่งเชื่อมติดต่อรหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดในเขตปริมณฑลและระหว่างจังหวัดในปริมณฑลด้วยกันคือ

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 302, 306 และ 307 เชื่อมกรุงเทพมหานครกับจังหวัดนนทบุรีและปทุมธานี
- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 304 เริ่มต้นจากอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผ่านกรุงเทพมหานครไปติดต่อกับจังหวัดฉะเชิงเทรา
- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 305 จากสุขาภิบาลประชาธิปไตย จังหวัดปทุมธานี เลียบคลองรังสิตไปติดต่อกับจังหวัดนครนายก

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 321 แยกจากถนนเพชรเกษมที่จังหวัดนครปฐม ผ่านอำเภอเมือง อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐมไปติดต่อกับจังหวัดสุพรรณบุรี
- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 338 อยู่ในระหว่างการก่อสร้างสามารถให้บริการได้บางส่วน เริ่มต้นจากกรุงเทพมหานครไปเชื่อมต่อกับอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม
- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 340 การก่อสร้างกำลังจะแล้วเสร็จ เริ่มต้นจากเทศบาลเมืองบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ไปติดต่อกับจังหวัดสุพรรณบุรี

เนื่องจากความสำคัญของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ทำให้มีการคมนาคมติดต่อกันระหว่างกรุงเทพมหานครกับพื้นที่รอบนอกมีเป็นจำนวนมาก ถนนที่มีปริมาณการจราจรสูงได้แก่ ถนนสายสำคัญภายในเมืองและถนนสายหลักที่แยกกระจายจากกรุงเทพมหานคร และปริมาณการจราจรจะลดลงเมื่อห่างจากบริเวณศูนย์กลางเมืองและเขามางในเขตชนบทรอบนอก ถนนสายสำคัญที่มีปริมาณการจราจรเฉลี่ยสูงได้แก่ ถนนสุขุมวิทช่วงตั้งแต่บางนาถึงจังหวัดสมุทรปราการ ปริมาณการจราจรเฉลี่ยสูงถึง 32,669 คันต่อวัน รองมาคือถนนเพชรเกษมช่วงกรุงเทพฯ ถึงเขตภาษีเจริญ ปริมาณการจราจรเฉลี่ยประมาณ 30,307 คันต่อวัน และถนนพหลโยธินช่วงมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ถึงรังสิต ปริมาณการจราจรประมาณ 12,958 คันต่อวัน (สำนักผังเมือง 2527:39) ส่วนถนนสายอื่นๆ จะมีปริมาณการจราจรเฉลี่ยน้อยลงตามลำดับความสำคัญ สำหรับถนนในเขตกรุงเทพมหานครมีปริมาณการจราจรจะสูงมากในเขตเมืองชั้นในที่เป็นย่านธุรกิจการค้าและเขตที่อยู่อาศัยหนาแน่นและลดลงไป เขตเมืองชั้นกลางและพื้นที่ชนบทรอบนอก

8. ระบบทางด่วน

ระบบทางด่วนรูปแบบการคมนาคมที่ทันสมัยเพื่อเสริมระบบการคมนาคมที่มีอยู่เดิม และสามารถสนองตอบความต้องการของประชากรในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลในปัจจุบันและอนาคต

ทางด่วนพิเศษระยะแรกมี 3 เส้นทางรวมระยะทางทั้งสิ้นประมาณ 27.1 กิโลเมตร สามารถเปิดบริการได้แล้ว 2 เส้นทางคือทางด่วนสายดินแดง-ท่าเรือ และทางด่วนสายบางนา-ท่าเรือ ส่วนทางด่วนสายดาวคะนอง-ท่าเรือ คาดว่าจะสามารถเปิดดำเนินการได้ในปี พ.ศ. 2530-2531 นอกจากนี้การทางพิเศษแห่งประเทศไทยยังมีโครงการสร้างระบบขนส่งมวลชนโดย

รถไฟฟ้า เพื่อรองรับความต้องการในอนาคต ระยะแรกกำหนดไว้ 3 เส้นทาง รวมระยะทางประมาณ 59 กิโลเมตร ได้แก่สายพระโขนง-หัวลำโพง สายวงเวียนใหญ่-สาทร-ลาดพร้าว และสายดาวคะนอง-ผ่านฟ้า-มักกะสัน

ค. การรถไฟ กรุงเทพมหานครเป็นศูนย์กลางคมนาคมทางรถไฟที่สำคัญที่สุด โดยมีชุมทางรถไฟอยู่ที่หัวลำโพง มีเส้นทางรถไฟติดต่อกับภาคต่างๆ ของประเทศดังนี้

- สายเหนือ จากกรุงเทพถึงเชียงใหม่ ผ่านจังหวัดปทุมธานี
- สายตะวันออกเฉียงเหนือ แยกจากทางรถไฟสายเหนือที่ชุมทางบ้านภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยาไปติดต่อกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- สายใต้ จากกรุงเทพฯ ถึงสุโขทัย-สุโขทัย-สุโขทัย-สุโขทัย ผ่านจังหวัดนครปฐม
- สายตะวันออก จากกรุงเทพฯ ถึงอรัญประเทศ จังหวัดปราจีนบุรี
- สายแม่กลอง จากกรุงเทพฯ ที่สถานีรถไฟวงเวียนใหญ่ ผ่านจังหวัดสมุทรสาครไปสิ้นสุดที่จังหวัดสมุทรสงคราม

การคมนาคมทางรถไฟในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีความสำคัญน้อยเนื่องจากระยะทางติดต่อกันระหว่างชุมชนไม่ห่างไกลกันมากนัก ประกอบกับการคมนาคมทางรถยนต์สะดวกและรวดเร็วกว่า เส้นทางรถไฟที่เปิดบริการแก่ประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครเป็นรถไฟชานเมืองได้แก่ สายคอนเมือง-หัวลำโพง, คอนเมือง-ศรีษะจรเข้

3.2 การคมนาคมทางน้ำ เป็นรูปแบบการคมนาคมขนส่งดั้งเดิม แต่ในปัจจุบันลดความสำคัญลงอย่างรวดเร็ว เนื่องจากความสะดวกสบายที่เพิ่มขึ้นจากการคมนาคมทางรถไฟและทางรถยนต์ ซึ่งเป็นรูปแบบการคมนาคมที่มีความสะดวกรวดเร็วกว่า

เส้นทางคมนาคมทางน้ำที่มีความสำคัญที่สุดของประเทศคือ แม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งมีปริมาณน้ำมากพอที่จะใช้เดินเรือได้ตลอดปี เส้นทางขนส่งทางน้ำที่สำคัญคือ เส้นทางกรุงเทพมหานคร-นครสวรรค์และนครสวรรค์-คะตวนหิน นอกจากนี้ยังมีแม่น้ำสายอื่นที่พอจะใช้ประโยชน์ในการเดินเรือได้ในฤดูแล้ง ได้แก่ แม่น้ำท่าจีน แม่น้ำน้อยและแม่น้ำป่าสัก

สำหรับการคมนาคมขนส่งทางน้ำในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ปัจจุบันมีความสำคัญน้อยมาก เส้นทางน้ำที่ยังคงใช้ประโยชน์ในการขนส่งผลผลิตการเกษตรและวัสดุ

ก่อสร้างจากพื้นที่รอบนอกมายังกรุงเทพมหานคร ได้แก่ เส้นทางแม่น้ำเจ้าพระยา ตั้งแต่จังหวัดปทุมธานี ผ่านกรุงเทพมหานครและจังหวัดสมุทรปราการ เส้นทางแม่น้ำท่าจีน ตั้งแต่จังหวัดนครปฐม ถึงจังหวัดสมุทรสาคร นอกจากนี้มีคลองเชื่อมต่างๆ อีกได้แก่ คลองดำเนินสะดวก คลองภาษีเจริญ คลองพระยาบวรลือ คลองรังสิต คลองพระพิมล

4. สาธารณูปโภค

4.1 การไฟฟ้า

กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ได้รับการบริการด้านไฟฟ้าอย่างเพียงพอ โดยมีหน่วยงานรับผิดชอบ 2 หน่วยงานคือ การไฟฟ้านครหลวงและการไฟฟ้าภูมิภาค ซึ่งได้รับกระแสไฟฟ้าจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิต สามารถบริการจ่ายกระแสไฟฟ้าได้อย่างทั่วถึงในพื้นที่รับผิดชอบโดย การไฟฟ้านครหลวง รับผิดชอบพื้นที่ 4 จังหวัดคือ กรุงเทพมหานคร จังหวัดนนทบุรี สมุทรปราการ และบางส่วนของจังหวัดปทุมธานี ได้แก่ สุขาภิบาลประชาธิปัตย์ และสุขาภิบาลคลองหลวง มีพื้นที่รับผิดชอบรวมกันประมาณ 3,175 ตารางกิโลเมตร และการไฟฟ้าภูมิภาครับผิดชอบในพื้นที่จังหวัดนครปฐม สมุทรสาคร และจังหวัดปทุมธานีที่อยู่นอกเขตรับผิดชอบของการไฟฟ้านครหลวง มีพื้นที่รับผิดชอบรวมกันประมาณ 4,464 ตารางกิโลเมตร

4.2 การประปา

การประปาในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีหน่วยงานรับผิดชอบ ดำเนินการอยู่ 4 หน่วยงานคือ การประปานครหลวง การประปาส่วนภูมิภาค เทศบาลและสุขาภิบาล มีพื้นที่รับผิดชอบทั้งหมดประมาณ 3,460 ตารางกิโลเมตร ประชากรรวมกันประมาณ 6.7 ล้านคน สามารถให้บริการน้ำประปาแก่ประชากรในพื้นที่รับผิดชอบได้ประมาณ 4.1 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 61 ของจำนวนประชากรในเขตรับผิดชอบทั้งหมด

การบริการน้ำประปาในเขตกรุงเทพมหานคร จังหวัดนนทบุรีและสมุทรปราการ อยู่ในความรับผิดชอบของการประปานครหลวง มีพื้นที่รับผิดชอบประมาณ 3,100 ตารางกิโลเมตร และประชากรในเขตรับผิดชอบประมาณ 6.4 ล้านคน ปัจจุบันการประปานครหลวงสามารถจ่ายน้ำประปาให้แก่พื้นที่รับผิดชอบได้ประมาณ 290 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 9.4 ของพื้นที่รับผิดชอบ และให้บริการแก่ประชากรได้ประมาณ 4 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 61 ของประชากรทั้งหมด

ปัจจุบันการประปานครหลวงสามารถผลิตน้ำประปาได้รวมกันประมาณวันละ 2,000,000 ลูกบาศก์เมตร จากโรงกรองน้ำ 3 แห่ง คือ โรงกรองน้ำบางเขน โรงกรองน้ำสามเสน และโรงกรองน้ำดอนบุรี ได้แหล่งน้ำดิบจากคลองประปาซึ่งสูบน้ำขึ้นจากแม่น้ำที่โรงสูบน้ำสำแลในเขต อำเภอมือง จังหวัดปทุมธานี ห่างจากกรุงเทพฯ ไปทางเหนือประมาณ 32 กิโลเมตร ผลิตน้ำประปาได้รวมกันประมาณ 1,550,000 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน สมทบด้วยการสูบน้ำบาดาลจากบ่อน้ำบาดาลประมาณ 110 บ่อ ผลิตน้ำประปาได้อีกประมาณวันละ 450,000 ลูกบาศก์เมตร

การผลิตและจำหน่ายน้ำประปาของการประปานครหลวงแบ่งเป็น 2 ระบบ คือระบบการประปาส่วนกลาง ครอบคลุมพื้นที่บริการประมาณ 280 ตารางกิโลเมตรและระบบประปาอิสระสำหรับชุมชนต่างๆ ซึ่งมีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่น แต่อยู่ห่างไกลจากระบบ ส่วนกลางมีพื้นที่บริการ 10 ตารางกิโลเมตรในเขตอำเภอต่างๆ 9 แห่งคือ เขตหนองจอก มีนบุรี ลาดกระบัง หนองแขม บางพลี บางบ่อ ไทรน้อย บางบัวทอง และบางใหญ่

อนึ่ง การประปานครหลวงมีโครงการปรับปรุงกิจการประปาทั้งด้านการจัดหา น้ำดิบ การผลิตและการจัดจำหน่ายให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด เรียกว่า "โครงการปรับปรุงกิจการประปาแผนหลัก" เริ่มดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ.2517-2543

ตารางที่ 3.33 โครงการปรับปรุงกิจการประปาแผนหลัก พ.ศ.2517-2543

โครงการ	ระยะเวลาดำเนินการ (พ.ศ.)	กำลังผลิต (ม ³ / วัน)	พื้นที่บริการ (กม ²)	จำนวนประชากร ในพื้นที่บริการ (คน)
แผนหลักระยะ 1 ช่วงแรก	2517 - 2522	2,000,000	200	4,000,000
แผนหลักระยะ 1 ช่วงสอง	2523 - 2526	2,400,000	430	5,000,000
แผนหลักระยะ 2	2526 - 2529	3,600,000	570	6,000,000
แผนหลักระยะ 3	2529 - 2543	5,500,000	835	8,500,000

ที่มา : การประปานครหลวง

สำหรับการประปาส่วนภูมิภาค รับผิดชอบบริการจ่ายน้ำประปาในพื้นที่บางส่วนของ จังหวัดปทุมธานี นนทบุรีและสมุทรสาคร พื้นที่รับผิดชอบประมาณ 33.2 ตารางกิโลเมตร ประชากรใน พื้นที่ประมาณ 54,500 คน

ปัจจุบันการประปาส่วนภูมิภาคให้บริการจ่ายน้ำประปาในพื้นที่เทศบาลเมืองปทุมธานี สุขาภิบาลประชาธิปไตย จังหวัดปทุมธานี เทศบาลเมืองบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรีและเทศบาลเมือง สมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร ผลิตและจ่ายน้ำประปาได้รวมกันประมาณวันละ 12,240 ลูกบาศก์เมตร

ตารางที่ 3.34 การบริการจ่ายน้ำประปาส่วนภูมิภาค พ.ศ.2523

พื้นที่บริการ	แหล่งน้ำดิบ	กำลังผลิต ม ³ / วัน	ประชากร ในพื้นที่บริการ	% ของผู้ใช้ น้ำคือ ประชากรในพื้นที่ บริการ
ทม.ปทุมธานี	บ่อบาดาล	960	7,700	63.5
ส.ประชาธิปไตย	คลองเปรมประชากร	6,000	22,000	-
อ.เมืองสมุทรสาคร	บ่อบาดาล	5,280	24,800	78.4
รวม	-	12,240	54,500	-

ที่มา : การประปาส่วนภูมิภาค

พื้นที่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลที่เป็นเทศบาลและสุขาภิบาล นอกความ รับผิดชอบของการประปานครหลวงและการประปาส่วนภูมิภาค การจ่ายน้ำประปาดำเนินการโดยเทศบาล และสุขาภิบาล มีจำนวนทั้งหมด 24 แห่งแบ่งเป็นดำเนินการโดยเทศบาล 3 แห่ง ได้แก่เทศบาลเมือง นครปฐม เทศบาลเมืองสมุทรสาครและเทศบาลตำบลกระทุ่มแบน นอกนั้นสุขาภิบาลเป็นผู้ดำเนินการเอง

นอกนี้ยังมีสุขาภิบาลที่ยังไม่มีบริการด้านน้ำประปาอีก 8 แห่งได้แก่ ส.ธรรมศาลา ส.ลำพญา จังหวัดนครปฐม, ส.บางหลวง ส.บางเคย ส.สนั่นรักษ์ จังหวัดปทุมธานี, ส.คลองสวน จังหวัดสมุทรปราการ, ส.บ้านหัว ส.หลักห้า จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งได้นำสำหรับการบริโภคอุปโภค จากการขุดบ่อบาดาลประจำหมู่บ้านและแหล่งน้ำธรรมชาติ

ตารางที่ 3.35 การบริการน้ำประปาที่ดำเนินการโดยเทศบาลและสุขาภิบาล

พื้นที่บริการ	จำนวน (แห่ง)	แหล่งน้ำดิบ	กำลังผลิต ม ³ / วัน	ประชากรใน พื้นที่บริการ	% ของผู้ใช้น้ำ ต่อประชากร ในพื้นที่บริการ
เทศบาล เมืองนครปฐม	1	บ่อน้ำบาดาล, คลอง- ชลประทาน	20,400	45,242	84.0
เทศบาล เมืองสมุทรสาคร	1	บ่อน้ำบาดาล	15,370	34,435	71.8
เทศบาลตำบลกระทุ่มแบน	1	บ่อน้ำบาดาล	2,500	11,593	89.0
สุขาภิบาลใน จ.นนทบุรี	3	บ่อน้ำบาดาล	525	27,787	11.8
สุขาภิบาลใน จ.ปทุมธานี	6	บ่อน้ำบาดาล, คลอง- ชลประทาน	830	55,632	10.0
สุขาภิบาลในจ.สมุทรสาคร	1	บ่อน้ำบาดาล	170	10,970	13.9
สุขาภิบาลใน จ.นครปฐม	11	บ่อน้ำบาดาล	3,020	75,923	36.7
รวม	24	-	42,815	261,582	42.5

ที่มา : สำนักผังเมือง

4.3 ไตรศัฟท์

ไตรศัฟท์เป็นกิจการสาธารณูปโภคที่มีความสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศ การบริการด้านไตรศัฟท์ดำเนินการโดยองค์การไตรศัฟท์แห่งประเทศไทย (ทศท.) ในปี พ.ศ.2523 มีไตรศัฟท์ทั่วประเทศประมาณ 406,584 เลขหมาย อัตราส่วนไตรศัฟท์ 0.87 เครื่องต่อจำนวนประชากร 100 คน แบ่งพื้นที่บริการเป็น 8 เขต ได้แก่ เขตนครหลวง ครอบคลุมพื้นที่กรุงเทพมหานคร จังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ มีเลขหมายไตรศัฟท์ประมาณ 310,585 เลขหมาย คิดเป็นร้อยละ 76.4 ของจำนวนเลขหมายไตรศัฟท์ทั้งประเทศ และเขตภูมิภาคอีก 6 เขต มีจำนวนเลขหมายรวมกันทั้งสิ้น 96,000 เลขหมาย

ในปี พ.ศ. 2523 กรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีชุมชนสายไตรศัฟท์ทั้งหมด 45 แห่ง เลขหมายไตรศัฟท์รวมกันประมาณ 318,484 เลขหมาย คิดเป็นร้อยละ 78.3 ของจำนวน

เลขหมายทั่วประเทศ อัตราส่วนโทรศัพท์ 4.3 เครื่องต่อจำนวนประชากร 100 คน และจำนวน
หมายเลขโทรศัพท์ทั้งหมดนี้อยู่ในเขตกรุงเทพมหานครประมาณร้อยละ 93.2 นอกนั้นอยู่ในจังหวัด
สมุทรปราการ นนทบุรี นครปฐม ปทุมธานีและสมุทรสาคร ตามลำดับ

ตารางที่ 3.36 การบริการโทรศัพท์ในภาค กทม.และปริมณฑล พ.ศ.2523

จังหวัด	จำนวนชุมสาย (แห่ง)	เลขหมายที่มี	เลขหมายที่มี ผู้เช่า	จำนวนโทรศัพท์ต่อ ประชากร 100 คน
ปทุมธานี	2	1,600	819	0.5
สมุทรปราการ	3	13,000	11,095	2.4
นนทบุรี	2	8,300	7,502	2.1
นครปฐม	2	2,800	2,791	0.5
สมุทรสาคร	1	1,000	989	0.4
กรุงเทพมหานคร	35	291,784	249,718	5.7
ภาค กทม.และปริมณฑล	45	318,484	269,134	4.5

ที่มา : องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย (ทศท.)

สรุปการเจริญเติบโตของจังหวัดปทุมธานี

จากการศึกษาลักษณะทั่วไปของจังหวัดปทุมธานีในระดับภาคและระดับจังหวัด พบว่าจังหวัด
ปทุมธานีมีการพัฒนาดังต่อไปนี้

1. การเจริญเติบโตทางด้านประชากร

ในช่วง พ.ศ.2521-2526 จังหวัดปทุมธานีมีอัตราการเติบโตประชากรเพียง 2.97%
ต่อปี นับเป็นอัตราที่ต่ำมาก เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นในภาค และเมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลง
ประชากรของแต่ละอำเภอในจังหวัดปทุมธานี จะพบว่าอำเภอที่อยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา
มีการเติบโตในอัตราที่สูงกว่าทางฝั่งตะวันตก อำเภอที่มีอัตราการเติบโตประชากรสูงได้แก่

อำเภอลำลูกกา อำเภอธัญบุรี อำเภอเมือง และอำเภอคลองหลวง ตามลำดับ ซึ่งอำเภอเหล่านี้ มีประชากรเพิ่มขึ้นจากการย้ายถิ่นมากกว่าโดยธรรมชาติ ในขณะที่อำเภอรอบนอก อาทิเช่น อำเภอสามโคก อำเภอลาดหลุมแก้ว และอำเภอหนองเสือ มีอัตราการเติบโตต่ำ ประชากรที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่เป็นการเพิ่มขึ้นโดยธรรมชาติ

จากการศึกษาความหนาแน่นประชากรของจังหวัดปทุมธานี พบว่ายังมีความหนาแน่นน้อยมาก ประชากรส่วนใหญ่จะกระจุกตัวอยู่ตามชุมชนเมือง ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนอื่นในปริมาณพล จะเห็นได้ว่าชุมชนเมืองในจังหวัดปทุมธานียังมีความหนาแน่นประชากรในระดับต่ำ แต่อย่างไรก็ตามการศึกษาอัตราการเติบโตประชากรทำให้สรุปได้ว่า ชุมชนที่มีโอกาสที่จะพัฒนาส่วนใหญ่อยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ได้แก่ ส.ธัญบุรี ส.ประชาธิปไตย ส.ลำไทร และ ส.คลองหลวง ยกเว้น ทม.ปทุมธานี ซึ่งถือว่าเป็นศูนย์กลางของจังหวัด

2. การเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ

ทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดปทุมธานีเปลี่ยนจากสาขาเกษตรกรรม เป็นสาขาอุตสาหกรรมอย่างเห็นได้ชัด สรุปได้จากการจ้างงานในสาขาเกษตรกรรมซึ่งลดลงจาก 65.96% ของแรงงานทั้งหมดใน พ.ศ.2513 เหลือเพียง 48.09% ใน พ.ศ.2523 นั่นคือแรงงานสาขาเกษตรกรรมที่เพิ่มขึ้นในช่วง พ.ศ.2513-2523 มีเพียง 15.86% ของแรงงานที่เพิ่มขึ้นทั้งหมด ในขณะที่แรงงานในสาขาอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นถึง 37.93% ของแรงงานที่เพิ่มขึ้นทั้งหมด นอกจากนี้จังหวัดปทุมธานียังมีโครงสร้างผลิตภัณฑ์มวลรวมที่พึ่งพิงกับอุตสาหกรรม โดยจะเห็นได้จากสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์ใน พ.ศ.2525 สาขาอุตสาหกรรมมีสัดส่วนถึง 59.81% แต่สาขาเกษตรกรรมมีสัดส่วนเพียง 9.74% เท่านั้น

ชุมชนในจังหวัดปทุมธานีที่มีบทบาทสำคัญทางด้านอุตสาหกรรมอื่นเป็นสาขาการผลิตที่ทำรายได้แก่จังหวัดมากคือ ส.คลองหลวง และจากการศึกษาความสำคัญของชุมชนเมืองในเชิงเศรษฐกิจโดยเปรียบเทียบกับชุมชนอื่นในปริมาณพลก็พบว่า ส.คลองหลวงเป็นชุมชนเดียวในจังหวัดที่มีรายได้สูงและมีอัตราการเติบโตของรายได้สูงด้วย ส่วนชุมชนอื่นในจังหวัดปทุมธานีเป็นชุมชนที่มีรายได้ต่ำ อย่างไรก็ตาม บางชุมชนมีแนวโน้มที่อาจพัฒนาได้ เช่น ทม.ปทุมธานี ส.ประชาธิปไตย ส.ลำลูกกา และ ส.ลำไทร เนื่องจากมีอัตราการเติบโตของรายได้สูง

3. การเจริญเติบโตทางด้านสังคม

จังหวัดปทุมธานีมีสถาบันการศึกษาชั้นสูงในระดับชาติและนานาชาติหลายแห่ง อาทิ เช่น สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาลัยรังสิต วิทยาลัยการปกครอง ศูนย์ฝึกอบรม ร.พ.ช. ศูนย์วิศวกรรมเกษตรไทย-เยอรมัน ฯลฯ สถาบันศึกษาเหล่านี้ก่อให้เกิดการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ เป็นอย่างมาก

4. การเจริญเติบโตทางด้านกายภาพ

ในช่วง พ.ศ.2511-2523 จังหวัดปทุมธานีมีพื้นที่เมืองเพิ่มขึ้นถึง 24.9% ต่อปี ซึ่งเป็นอัตราการเติบโตที่สูงที่สุดในภาค นั้นแสดงว่าชุมชนเมืองเริ่มมีการขยายตัวรุกเข้าไปในพื้นที่เกษตรกรรมมากขึ้น อย่างไรก็ตามเมื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เกษตรกรรมของจังหวัดปทุมธานีในช่วงเวลาเดียวกัน พบว่าลดลงเพียง 0.3% ต่อปีเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากสภาพพื้นที่เดิมเป็นพื้นที่เกษตรกรรม มีคลองธรรมชาติและคลองชลประทานทั่วถึงทั้งพื้นที่ ประกอบกับมีพื้นที่เกษตรกรรมที่ประกาศเป็นเขตปฏิรูปที่ดินและพื้นที่อนุรักษ์แหล่งน้ำดิบเพื่อการประปา จึงทำให้พื้นที่เกษตรกรรมลดลงเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

เนื่องจากจังหวัดปทุมธานีมีพื้นที่ติดต่อกับกรุงเทพมหานครจึงรองรับความเจริญที่กระจายจากกรุงเทพมหานคร ประกอบกับนโยบายของรัฐที่ปรากฏชัดเจนในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 ทำให้จังหวัดปทุมธานีพัฒนาจากบทบาททางด้านเกษตรกรรม เกษอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตามจังหวัดปทุมธานียังมีพื้นที่ส่วนหนึ่งที่กันไว้เป็นพื้นที่เกษตรกรรมโดยเฉพาะ จึงต้องระมัดระวังมิให้การขยายตัวของเมืองโดยเฉพาะทางด้านอุตสาหกรรมมีผลกระทบต่อพื้นที่เกษตรกรรมดังกล่าว

เมื่อพิจารณาการเจริญเติบโตของชุมชนในจังหวัดปทุมธานี พบว่าชุมชนที่มีแนวโน้มที่อาจพัฒนาได้ ได้แก่ ทม.ปทุมธานี ส.ประชาธิปไตย ส.คลองหลวง ส.ธัญบุรี ส.ลำลูกกา และ ส.ลำไทร โดยเฉพาะ ส.คลองหลวง ซึ่งมีรายได้สูงและอัตราการเติบโตของรายได้สูง เนื่องจาก ส.คลองหลวงมีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ตั้งอยู่มากมาย

ชุมชนในจังหวัดปทุมธานีมีความหลากหลายหลายค่างบพาทหน้าทีกันไป จึงขอหยิบยกชุมชนที่น่าสนใจมาศึกษาอย่างละเอียดเพียง 2 ชุมชน คือ ส.ประชาธิปไตย และ ส.คลองหลวง ซึ่ง 2 ชุมชนนี้มีพื้นที่ต่อเนื่องกัน มีกิจกรรมต่อเนื่องกัน นอกจากนี้ชุมชนทั้ง 2 แห่งนี้ยังมีบทบาทที่ทั้งเอื้ออำนวยและ

ขัดแย้งต่อกัน ประกอบกับเป็นชุมชนใหม่ยังขาดการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เหมาะสม ชุมชนจึงมีความสับสนของการใช้ประโยชน์ที่ดินในแต่ละประเภทกิจกรรม การศึกษาจึงมุ่งเน้นเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชน ส.ประชาธิปไตย และ ส.คลองหลวง ดังจะกล่าวต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย